

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**CAHİT ZARİFOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE İNSAN VE
TOPLUM**

Sibel AKÇA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2017

©2017-Sibel AKÇA

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**CAHİT ZARİFOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE İNSAN VE
TOPLUM**

HUMAN AND SOCIETY IN CAHİT ZARİFOĞLU'S POEM

Hazırlayan

Sibel AKÇA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Maksut YİĞİTBAŞ

KIRŞEHİR-2017

KABUL VE ONAY

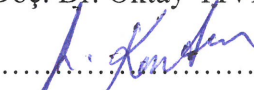
Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Sibel AKÇA tarafından hazırlanan “*Cahit Zarifoğlu'nun Şiirlerinde İnsan ve Toplum*” adlı tez çalışması 22/05/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Maksut YİĞİTBAŞ

Üye

Doç. Dr. Oktay YİVLİ

Üye

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

22.05/2017

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20...

Sibel AKÇA

İmza

ÖZET

CAHİT ZARİFOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE İNSAN VE TOPLUM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Sibel AKÇA

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Maksut YİĞİTBAŞ

2017– XI+125

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Oktay YİVLİ

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Yrd. Doç. Dr. Maksut YİĞİTBAŞ

Cahit Zarifoğlu, şiirlerini zarifçe yazar. Onun şiirleri kendi iç dünyasını yansıtır. İnsana ve topluma bakış açısı da şairin düşünce felsefesi gibidir. İslamcı yapısı şiirinde örtülü bir şekilde tezahür eder. İnsanı iyi ya da kötü diye gruplandırırken bu yapıyı temel alır.

Şairin çocuklara karşı ayrı bir duyarlılığı vardır. Çünkü o, çocukları toplumun geleceği olarak görür. Tüm çocuklar saf ve masumdur. Toplumun en küçük parçası olan çocukların yaradılıştaki Müslüman olduklarına inanır. Onları ebeveynleri bir kalıba sokar. Dünyanın herhangi bir ülkesinde zulüm gören çocukların feryadını şiirlerinden duyurur. Özellikle Müslüman çocukların gördüğü acıya tüm dünyanın seyirci kalıp susmasını kınar. Çocuklar; doğayla iç içe, analı-babalı, dedeli-nineli, oyun oynayarak, hayal kurarak yetiştiklerinde mutlu olurlar. Şair çocukların mutluluğunu oldukça önemser. Şiirlerinde çocukları gruplandırırken bunu kriter alır.

Zarifoğlu'nun hayatında annesi çok önemli bir yere sahiptir. Şiirlerinde de anne olarak kadın ayrı bir değer görür. Olumlayarak anlattığı kadınlar, annedir ya da eştir. Sevgiliyken erkeğe acı veren kadın ancak erkeğinin yanındayken toplum içinde bir yer edinir. Onun şiirlerinde kadın tek başına bir öneme sahip değildir. Kadının misyonu; destekçisi olarak kocasının bir adım gerisinde bulunmak ve çocuklarına annelik yapmaktır. Modern hayattaki çalışan kadın imajını benimsemeyen şair, çalışan kadınların aile içindeki görevlerini yerine getiremeyeceğini savunur.

Ataerkil aile düzenini benimseyen şairin şiirlerinde erkek, evin reisidir. Güçlü, kuvvetli, değerleri için savaşıyor, yüreği iman dolu, ailesini gözetip koruyandır. Hem fiziken hem ruhen sarsılmaz olarak anlattığı erkek tiplerinin olumsuz yönleri de vardır. Dünyayı karşısına alan erkek, onun şiirinde kadının aşkı karşısında eziktir. Şairin ince ruhu erkek tiplerine de yansır. Kadına şiddet uygulayan cani erkek tipini küçümseyerek anlatır. Bir erkeğin kadının naif ruhundan anlaması gerektiğini düşünür.

Temelde çocuk, kadın ve erkekten oluşan toplum onun şiirinde genelde olumsuz bir çizgide yer alır. Çünkü toplum şaire göre İslami değerlerinden uzaklaştıkça yozlaşır. Modern hayatın

toplumu dejenere ettiğini düşünür. Olumlayarak anlattığı toplum yapısı İslami kurallara göre, gelenekçi bir yaşam tarzıyla hayatını sürdürür.

Bu çalışmamızın amacı insan ve toplumun Zarifoğlu'nun şiirlerine nasıl yansıdığını ortaya çıkarmaktır. Tümevarım yöntemini kullanarak çocuktan ebeveyne oradan da topluma doğru bir yol izledik. Genelde kapalı bir anlatıma sahip olan şair, hiçbir akıma dâhil olmadığından kendi kitaplarını okuyarak şiirlerini yorumladık. Çalışmamızı üç ana bölümde tamamladık. İlk bölümde Zarifoğlu'nun hayatı ve sanatına yer verdik. İkinci bölümde şiirlerine insanın nasıl yansıdığını irdeledik. Son bölümde de toplumun şiirlerinde nasıl yer aldığına değindik.

Anahtar Kelimeler: Cahit Zarifoğlu, insan, şiir, toplum.

ABSTRACT

HUMAN AND SOCIETY IN CAHİT ZARİFOĞLU'S POEM

2017-XI+125

M. Sc. Thesis

Preparer: Sibel AKÇA

Advisor : Asst. Prof. Dr. Maksut YİĞİTBAŞ

Ahi Evran University, Institute Of Social Sciences

Turkish Language And Literature Department

Jury

Ass. Pro. Dr. Oktay YİVLİ

Ass. Pro. Dr. M. Fatih KANTER

Ass. Dr. Maksut YİĞİTBAŞ

Cahit Zarifoğlu writes his poems gracefully. His poems reflect his own world. The view of humanity and gathering is like a poet's philosophy of thought. The Islamic structure is covered in poetry. It is based on doing this when grouping people as good or bad.

The poet has a distinct sensitivity towards the children. Because he sees children as the future of society. All children are pure and innocent. He believes that children, the smallest part of society, are Muslims in creation. Their parents put a mold on them. He announces the widowhood of children who are persecuted in any country of the world from their poetry. Especially the pain that Muslim children see is condemning the whole world to remain spectators and silence. Children; they are happy when they grow up in nature, with a paternal-father, denient-ninety, playing games, dreaming. The poet is very important to the happiness of children. When grouping children in poems they take this criterion.

Mother has a very important place in Zarfioğlu's life. In his poems, he sees a different value when she is mother. The women you describe are either your mother or your partner. When she is in love, the woman who pains the man gets a place in society when he is with his man. In his poetry, a woman does not have a prescription by itself. The woman's mission; as a supporter behind her husband, her mother is to make her mother. The poet, who does not adopt the image of working women in modern life, argues that such working women can not fulfill their duties within the family.

In poetry that adopts patriarchal family order, the man is the head of the house. Strong, fought for their values, full of heartfelt faith, protecting and protecting the family. There are negative aspects of male types that both physics and irreversibly describe as unshakable. The man who takes the world in the face, the woman in his poem is despised in love. The thin spirit of the poet is also reflected in male types. The criminal who imposed violence on women explains the male type with disdain. A man thinks that a woman must understand the naive spirit.

The society, which is basically composed of children, women and men, is generally in a negative line in his poetry. Because society is degenerated as it moves away from Islamic values according to poetry. Modern life thinks society is degenerate. According to the Islamic rules, the social structure which is narrated and narrated continues its life with a traditionalist way of life.

The purpose of this study is to reveal how people and society are reflected in Zarifoğlu's poems. We used the induction method to follow the path from the child to the parent. The poet, who usually has a closed narrative, interpreted his poems by reading his own books because he did not include any flow. We completed our work in three main sections. In the first part we have included the life and art of Zarifoğlu. In the second part, we examine how people reflect on their poetry. In the last part, we have been talking about how the society takes place in poems.

Keywords: Cahit Zarifoğlu, human, poetry, society.

ÖN SÖZ

İnsanoğlu tek başına yaşamını sürdüremez. Kişi, ancak topluluk içinde diğer insanlarla iletişim halinde yaşamını sürdürebilir. Bu da toplumu oluşturan insanların çeşitli kurallara bağlı olarak yaşamasını gerekli kılar. Bu kurallar tüm milletlerde özünde aynıdır. Ama kuralların dayandığı temeller farklıdır. Ele aldığımız şair Cahit Zarifoğlu şiirlerinde toplum ve insanı kendi gelenekçi, İslami hayat görüşü ve zarif kişiliğine bağlı olarak iyi ya da kötü diye kategorize eder.

Onun olumladığı toplum ekmeğinin peşinde koşan insanlardan oluşmalıdır. Kimsenin emeğini sömürmeden, tembellik etmeden hayat mücadelesini vermelidir. Toplumu bir arada tutan temel değerleri de önemseyen şair, bunları modern hayatın yıktığını düşünür. O yapayın karşısındadır ve şehir hayatı da doğal olan köy hayatının katledilmiş hâlidir. Yüksek binalar insanlar arasında yüksek hatlı gerilim örmüş gibi bir iletişime sebep olur. Kentte kimse birbirinin umurunda değildir. Şairin hayat görüşü insanların kalplerini kazanarak birlik, dirlik ve beraberlik duygusu içinde yaşamaktır. Şehrin yalnızlaştırdığı, teknolojinin kölesi haline getirdiği insanların acı çektiğini, mutsuz olduğunu düşünür. Çünkü o, tüm bu keşmekeşten mutsuzdur ve acı çeker. Hatta "Ne çok acı var." cümlesiyle de hissettiklerini âdeta pekiştirir.

Toplumun iyi ya da kötü olarak nitelendirilmesi toplumu oluşturan bireylerin davranışlarıyla doğru orantılıdır. Bireyler iyi ise toplum da iyi olur. Bu çalışmamızda Cahit Zarifoğlu'nun şiirlerine insan ve toplumun nasıl yansıdığını inceledik. İnsandan topluma doğru bir sırayla en küçük parça olan çocuk, çocuğu doğuran kadın (anne), aileyi koruyan erkek (baba) şeklinde ele aldık. Zarifoğlu şiirinde, toplumu oluşturan parçalar kadın, erkek ve çocuktan oluşur. Çalışmamızı üç ana bölümde ve ana bölümleri de çeşitli alt başlıklara ayırarak tamamladık:

1. Şairin hayatı, sanatçı kişiliği ve "Yedi Güzel Adam" ile ilişkisini
2. Toplumu oluşturan kişilerin -"çocuk, kadın ve erkek"- şiire nasıl yansıdığını
3. Şiirlerine toplumun olumlu ve olumsuz yansımalarını değerlendirdik.

Cahit Zarifoğlu, şiirini oluştururken çocuksu bir duyarlılık içinde olur. Bilinç akışı tekniğine bu yüzden sık sık yer verir. Sanki söyledikleri ağızdan rüya halinde çıkan kelimeler gibidir. Şiirlerindeki bu örtük anlamı çözebilmek için şiir kitaplarını defalarca

okuduk. Şiirinin kaynağının kendisi olduğunu dile getiren şairin kişileri nasıl değerlendirdiğini daha iyi anlamak için yazdığı *Konuşmalar*, *Yaşamak* ve *Okuyucularla* isimli eserleri ufuk açıcı oldu.

Bireyleri şiirine olumlu ya da olumsuz olarak yansıtırken kendi iç dünyasına yolculuklar yapar. Şairin serüvenci ruhu kamil insana ulaşma çabasında her an değişir. "Bir günü bir gününe eşit olan bizden değildir.", hadisine uygun olarak Müslüman şair duyarlılığıyla kişileri şiirlerine yansıtır. Saf ve çocuksu hassasiyeti de onun çocuklara ayrı bir önem vermesini sağlar. Kötü geçirdiği çocukluk döneminin hatıraları onu derinden etkiler. Olumsuz tipte ele aldığımız çaresiz, dayak yiyen, itilen, savaş mağduru çocukların ortaya çıkmasında en büyük suçlu büyüklerdir ve şair çocuk diliyle büyükleri eleştirir.

Bu çalışmamın ortaya çıkmasında büyük emeği olan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Maksut YİĞİTBAŞ'a ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen anneme, babama, kardeşime, kıymetli eşime ve minik meleğim oğluma teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I	12
1. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN HAYATI VE SANATI	12
1.1. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN HAYATI.....	12
1.2. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN EDEBİYATÇI, ŞAİR KİMLİĞİNİN İNŞASI.....	16
1.3. YEDİ GÜZEL ADAM VE ZARİFOĞLU	21
BÖLÜM II.....	25
2. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE İNSAN TİPOLOJİSİ	25
2.1. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE ÇOCUK TİPLERİ	25
2.1.1. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumlu Çocuk Tipi	25
2.1.1.1. Muhtaç Çocuk Tipi.....	27
2.1.1.2. Özgürce Oyun Oynayan Çocuk Tipi	28
2.1.1.3. Saf Çocuk Tipi.....	29
2.1.1.4. Hayalperest Çocuk Tipi	30
2.1.1.5. Ataerkil Aile Düzeni İçinde Mutlu Çocuk Tipi.....	33
2.1.2. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumsuz Çocuk Tipi.....	35
2.1.2.1. Dayak Yiyen Çocuk Tipi.....	36

2.1.2.2. Modern Yaşamın Zarar Verdiği, Mutsuz Çocuk Tipi	37
2.1.2.3. Savaş Mağduru Çocuk Tipi	40
2.2. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE KADIN TİPLERİ	48
2.2.1. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumlu Kadın Tipi.....	48
2.2.1.1.1. Doğuran Anne Tipi.....	51
2.2.1.1.2. Doyuran-Besleyen Anne Tipi.....	53
2.2.1.2. Eş Tipi	58
2.2.1.2.1. Güzel, Zarif Eş Tipi.....	58
2.2.1.2.2. Kocasıyla Tamamlanan Eş Tipi.....	60
2.2.1.2.3. Güzel Ahlaklı Eş Tipi.....	62
2.2.2. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumsuz Kadın Tipi	64
2.2.2.1. Âşığı Üzen Kadın Tipi.....	65
2.2.2.2. Çapkın, Batılı Kadın Tipi	66
2.2.2.3. Çocuğun Özgürlüğünü Kısıtlayan Anne Tipi.....	67
2.3. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE ERKEK TİPLERİ	69
2.3.1. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumlu Erkek Tipi	69
2.3.1.1. Aşkına Sadık Erkek Tipi	70
2.3.1.2. Fedakâr Baba Tipi	71
2.3.1.3. Güçlü, Kuvvetli Erkek Tipi	72
2.3.1.4. İmanlı Erkek Tipi	75
2.3.2. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumsuz Erkek Tipi.....	76
2.3.2.2. Cani Erkek Tipi	78
2.3.2.3. Kadına Şiddet Uygulayan Erkek Tipi.....	79
2.3.2.4. Kadının Aşkı Karşısında Ezik Erkek Tipi	80
BÖLÜM III	82
3. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE TOPLUM	82

3.1. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE OLUMLU TOPLUM.....	82
3.1.1. Emek Veren, Çalışan Sıradan Toplum.....	82
3.1.2. Birlik Beraberlik ve Dayanışma Duygusu İçindeki Toplum.....	84
3.1.3. Değerlerine Saygı Duyan Toplum.....	87
3.2. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE OLUMSUZ TOPLUM	89
3.2.1. Yozlaşan, Değerlerinden Uzaklaşan Toplum.....	90
3.2.2. Duyarsızlaşan Toplum	106
SONUÇ	118
KAYNAKÇA.....	123
ÖZGEÇMİŞ	125

GİRİŞ

Edebiyatın kaynağı ve ilgi alanı insandır. İnsanın kendini, bildiklerini anlatma ihtiyacından doğan edebiyat hem bilim hem de sanat dalıdır. Bilim dalıdır; çünkü insanı ilgilendiren tüm pozitif bilimlerden faydalanır. İçinde gerçek ya da gerçeğe yakın olayları barındıran, kurmacayla karışık, bireyin kendine has duygularını kendi ifade tarzıyla anlatmasından meydana gelen bir sanat dalıdır.

Konusu insan, malzemesi dil olan edebiyatın oluşturulduğu toplumdan bağımsız meydana gelmesini düşünmek imkânsızdır.

"Bir toplumun tarihini, kültürünü, tecrübesini, hayat anlayışını ve bütünüyle ruhunu dilde görmek mümkün olduğu gibi, bir kişinin dünyasını, ruhunu da bireysel dil kullanımında, yani "söz"de görmek mümkündür. Dilin bireysel kullanımı, bireyin bilgisi, yeteneği, tecrübesi ile doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla insan dilinde gizlidir." (Buran, 2016: 67)

Edebî eserler, toplumların kültürel miraslarının aktarımında çok önemli bir yere sahiptir. Örneğin bir toplumun destanlarına bakılarak o toplumun gelenek ve görenekleri, yaşayış tarzları hakkında bilgi sahibi olunabilir. Bu bağlamda Kemal H. Karpat bütün dünya medeniyetleri gibi Batı'yı tanımasında Batı klasiklerinin etkili olduğunu söyler.

"Batı edebiyatının şaheserlerini okumak ve içselleştirmek bana sosyal olayların ortaya çıkışını göstermesi ve dolayısıyla Batı dünyası hakkında sezişe dayanan psikolojik, kültürel bir anlayış kazandırmış, kendi toplumumu, yani içinde yetişmekte olduğum Dobruca Türk Müslüman toplumunun bulunduğu durumu daha iyi anlamama yol açmıştır. Bu toplum buraya nasıl gelmiş, nasıl bu hâle düşmüş, buralarda yaşadığı beş yüz seneden fazla zamanda neler görmüş, neler geçirmiş ve bunlara dair kolektif hatıratında neler kalmış diye merak etmeye başlamıştım." (Karpat, 2009: 15)

Toplumun şifreleri olan edebî eserler nesilden nesile aktarılır. İnsanın biyolojik kodlarının genlerinde olması gibi kültürel kimliğinin kodları da edebî eserlerde saklıdır. Her toplum kendi kimliğini oluşturduğu eserlere yansıtır.

"Kimlik, tarihsel süreç içinde oluşan, olgunlaşan, değişen ve dönüşen, dünden bugüne, bugünden yarına oluşumunu gerçekleştiren dinamik bir olgudur. Donuk bir yapıya işaret etmeyen kimlik, bir sürecin, bir sürekliliğin vuku bulma durumudur. Söz konusu süreçte kimliği oluşturan değişik etmenler, dönemler, anlayışlar, kategoriler belirginlik kazanır. Tarih, gelenek, siyaset, din, ekonomi, sanat, kültür gibi temel alanlar kimliği belirleyen, oluşturan, sınırlayan faktörlerdir." (Alver, 2016: 34)

İnsanların bir millete ait olup kendini o millete has duygularla tanımlama ihtiyacından kimlik sahibi olma arzusu doğar. Edebiyat ise bir topluma kimlik sunan en etkili kaynaktır.

"Kimliğı oluşturan, belirleyen ve sunan temel alanlar arasında bütün türleriyle edebiyat dikkat çeker. Edebiyatın kimlik ve kültür oluşturma işlevi ve bu süreçteki merkezi rolü gerek dünya edebiyatı gerekse Türk edebiyatı çerçevesinde değerlendirilebilir. Edebiyatın toplumsal ortam ve tarihsel süreçle ilişkisi, doğrudan kimlik sunumlarında kendini göstermektedir. Bu anlamda edebiyat kimlik oluşumunda, kimliğin dönüşümünde ve kimlik sunumlarında hayli etkili bir faktör olarak öne çıkmaktadır." (Alver, 2016: 35)

Bir topluluğu millet yapan en önemli özellik konuştuğu dil ve o dille ortaya koyduğu eserlerdir. Konuşulan dille eğer ki eser verilmiyorsa, o dil ilkel bir iletişim aracı olmaktan öteye geçemez. Bir toplum dili kültür aktarımında edebî eserler üreterek, o eserlerde kahramanlığını, savaşını, yenilgisini, acısını, sevincini anlatarak kullanırsa kimlik sahibi olur.

"Edebiyat, bir toplumun/halkın kimlik edinme sürecinin en önemli yapı taşlarından biridir. Bir milletin yaşantısının tüm boyutları edebiyatta yer alır. Geçmişle kurduğu iletişimden geleceğe ilişkin beklentilerine ve bugün nasıl bir hayat tecrübesi ortaya koyduğuna kadar bir millet, edebiyatta kendini görür, edebiyatta kendisini izler. Çünkü edebiyat, bir günlük olması yönüyle milletin yaşantısını an an izleyen bir ışıldak olur. Bu yönüyle edebiyat ulusun kimliğinin aynası olarak hizmet verir ve onun hikâyesini anlatır." (Alver, 2016: 35)

Edebî ürünler insanlara çeşitli kimlik tarzları sunarlar. Ulusal kimlik, siyasi kimlik, dini kimlik, kültürel kimlik, cinsel kimlik edebî eserlerin sunduğu kimlik çeşitlerinden bir kısmıdır. Tüm bu kimlik türleri bir dünya görüşünün ortaya çıkmasını sağlar ve edebiyatın amacı kimlik sunmak olmasa bile bunu insanlara satır aralarında bir şekilde hissettirebilir. Her okuyucu da kendi hazırbulunuşluluğu çerçevesinde eserlerin kendisine sunduğu kimliklerden pay çıkarır. Böylece edebî eserler bireyi yeniden yapılandırmış olur.

Edebî eserlerde her türden insana rastlamak mümkündür. Bu durum edebiyatın topluma sunduğu kimlik çeşitliliğini artırır. Edebiyat, kimlik sunumu açısından oldukça zengindir. Her türlü toplumsal tip edebi eserlerde yoğun bir biçimde yer alır. Roman, öykü, şiir ve diğer edebî türler geniş bir kimlik yelpazesine sahiptir. Bu yelpazede toplumun gelenekleri, görenekleri, inancı, yaşama biçimi, ideolojisi vardır.

Her türden insanı tanıma imkânı sunan edebî eserler bireyin empati kurma yeteneğini de geliştirir. Böylece toplumda insanların farklı kimliklerden kişilere saygı duymasını sağlayarak hoşgörü ortamının gelişmesine yardımcı olur.

Toplumu oluşturan bireylerin kendi kimliklerini kazanırken bireysel gelişimlerini tamamlamaları oldukça önemlidir. Edebiyat da bunu sağlayan en önemli araçlardan biridir. Kemal H. Karpat bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirir:

"Benim düşünce, duygu bakımından gelişmemde insanları ve toplumları anlamamda edebiyatın birinci derecede etkisi olmuştur. Hatta bir adım daha ileri giderek şunu belirtmek isterim: Küçüklüğümde okuduğum sayısız edebî eser bende insanları ve sosyal ortamı anlamak merakını uyandırdığı gibi, bana bu anlamayı kolaylaştıracak bir yaklaşım ve anlayış vermiştir. Doğum yerim olan Dobruca'da, mensubu olduğum Türk grubu beş yüz sene orada çoğunluk olarak yaşadıkten sonra 1878'de Romen idaresi altına girerek azınlık durumuna düşmüşlerdir. Okulsuz, camileri yıkılmış, mezarlıkların tarlaya dönüştürüldüğü, liderden yoksun bu Türk toplumu, ancak aile düzeni, adetleri, dilleri ve dinlerinin biçimlendirdiği bir kimlikle farklı kültürel kimliklerini koruyabiliyorlardı. Bu kimliği koruyan ve devamını sağlayan diğer bir kaynak, bilhassa kış aylarında evlerimizde anlatılan destanlar, hikâyeler ve hep birlikte söylenen şarkılardı." (Karpat, 2009: 8-9)

İnsan edebî eserleri okudukça hayal dünyası gelişir, hayata farklı pencerelerden bakmayı öğrenir. Her pencere de insana farklı bir manzara sunar. Değişik manzaralar bireyin kendine has bakış açıları geliştirmesini sağlar. Kemal H. Karpat'a da okudukları kendi yeteneklerini keşfetmesini, farklı bir çizgiye ulaşmasını sağlar.

"Okuduğum sayısız roman, hikâye beni kişi olarak bilinçlendirmiş, önümde yeni ufuklar açmış fakat aynı zamanda kendimi bir parçası olarak hissettiğim halktan bir bakıma farklılaştırmıştı. Farklılaşma geleceği farklı görmekten kaynaklanmaktaydı. Onlar her şeyi kabullenerek yaşamaktaydılar. Bense kendi irade ve azmimle başka bir hayat yaşayabileceğimi düşünmekteydim. Kabiliyetlerimi geliştirerek toplumuma, insanlara bir şeyler katmak istiyordum. O tarihte yapmak istediğim, halkın hatıralarını, efsanelerini, kültürlerini güçlendirip yaşatmaktı. Yani edebiyatı, sanatını korumak kaydı ile bir araç olarak kullanmak istiyordum." (Karpat, 2009: 16)

Edebiyatçıların doğrudan amacı toplumu eğitmek olmasa bile sanatçının eserleri toplumun bilinçlenmesine katkı sağlar. Edebiyatımızda Batılı edebiyatın başlangıcı kabul edilen Tanzimat döneminde birçok yazarın eser vermesindeki asıl amacı halkı bilinçlendirip halka yol göstermektir. Osmanlının Kurtuluş Savaşı'nı kazanıp başka devletlerin boyunduruğu altına girmemesinde Tanzimat dönemi aydınlarının eserleriyle yaymış olduğu fikirlerin katkısı büyüktür. Mustafa Kemal de o dönemin aydınlarından Namık Kemal'den etkilenir. Tanzimat döneminin vatan şairi, gür sesli edibi olarak bilinen Namık Kemal'in "Vatanın bağına düşman dayadı hançerini/ Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini" seslenişine yıllar sonra Mustafa Kemal Atatürk, 13 Ocak 1921'de TBMM başkanı olarak yaptığı konuşmasında "Vatanın bağına düşman dayasın hançerini/ Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini" sözleriyle karşılık verir. Kemal H. Karpat da Tanzimat dönemi sanatçılarının topluma nasıl yön verdiğine şöyle değinir:

"1870-1908 kuşağı edebiyatçıları; modernliği, Osmanlılığı, meşrutiyeti, Avrupa medeniyetini, tarihi ve buna benzer birçok can alıcı konuyu tartışarak hem toplumu eğitmişler hem de Türkleştirmişlerdir. (Okullarda, devlet dairelerinde, mahkemelerde, basında kullanılan dilin Türkçe olması Türkçeleşmeyi hızlandırmıştır.) Böylece modern

Türk edebiyatı kendini yaratırken aynı zamanda toplumun psikolojisini çağı ile bağdaştırmaktaydı." (Karpata, 2009: 31)

Edebiyat bir ülkenin temel kimlik yapısını ancak verdiği sanatsal ürünlerle güçlendirir. Şiir de ülkemizde her dönem çok fazla ilgi görmüş türdür. Çünkü binlerce yıllık Türk edebiyatı şiire dayalı bir edebiyattır. Bir anlamda şiir edebiyatın kendisi olmuştur.

"... şiir düz yazı ile rekabet etmesine rağmen 1950'lere kadar edebiyatın ana türü olarak üstünlüğünü korumuştur. Cumhuriyet'in ilk otuz yılında Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Haşım, Ahmet Muhip Dıranas, Necip Fazıl Kısakürek, Nazım Hikmet, Faruk Nafiz Çamlıbel, Sezai Karakoç gibi şairlerle boy ölçüşebilecek düz yazı erbabı bulmak güçtür. Fakat şiir de İnci Enginün'ün dediği gibi 'memleket edebiyatını dönüştürerek yurdun sosyal, kültürel sorunlarıyla meşgul olmaya başlamıştır.' Bu tür, memleketin sosyal durumunu konu edinen şiir kitapları içinde Faruk Nafiz'in Han Duvarları'nı örnek olarak göstermek mümkündür." (Karpata, 2009: 32)

Faruk Nafiz, "Han Duvarları" şiirinde halk edebiyatından faydalanır. Toplumun hanlara kazıdığı hafızasını okuyuculara usta kaleminden yansıtır. Şiir, Anadolu insanın hüznü ile doludur. Handa yazılı şu mısralar şairi de çok etkilemiş olsa gerek ki Maraşlı Şeyhoğlu'nun bahtına lanet okur:

"Garibim namıma Kerem diyorlar

Aslı'mı el almış haram diyorlar

Hastayım derdime verem diyorlar

Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış'ım ben" (Çamlıbel, 1992: 721)

Görüldüğü gibi sanatçıların şiirde işledikleri temalar edebiyatla toplumun bir bütün olmasını sağlar. Edebî eserler toplumun geçmişini yansıtan, bugününü anlatan ve yarınlarının hazırlanmasını sağlayan bir görev üstlenir. Edebiyat insanı anlatırken bulunduğu şartlar altında değerlendirip objektif bir tutumla ele alırsa yol gösterici olur.

"Sosyalist ve materyalist olarak tanınan Aziz Nesin'in, seksen üç yaşında ölen babası için yazdığı bir şiir, bizde iki ayrı kuşağın düşünce ve tutum ayrılıklarını ve buradan doğan ıstırapları, çok açık olarak göstermektedir.

Dünyanın en iyi babası benim babamdır

Düşmandır düşüncelerimiz

Dosttur ellerimiz

...

Kırkını geçtin adam olamadın, der.

Başım önümde dinlerim,

Önünde tek baş eğdiğim,

Babamdır." (Karpata, 2009: 59)

Şiirler bu tarz insani duyarlılıkları anlattığı sürece şairinin ideolojik görüşü önemini kaybeder. İnsanı insan yapan değerler toplumdan her kesim insanı bir arada tutar. Edebî ürünlerin görevi de toplumu ayırıştırmak değil, toplumda birlik sağlamaktır.

Toplumda yaşanan her türlü sosyal olay edebî eserlere yazarlar ve şairler tarafından kendi hayat görüşlerine göre yansıtılır.

"Sosyal konulu edebiyatın, ele aldığı davalar içinde daima insanı arayıp bulması gerektiğini söyledik. Ama insanı soyut bir şekilde ele alarak, onu, içinde yaşadığı sosyal, ekonomik ve tabiat ortamı içinden ayırırsa o zaman sonuç yine eksik kalır. Edebiyatımız insanı, kişiliğini devamlı göz önünde bulundurarak, bağlı bulunduğu sosyal grup içinde görmeli ve öyle incelemelidir. Sosyal grup ve tarih içinde insanın hayatını çizmeye çabalayan bir edebiyat hem insanın hem de kendisinin ufkunu genişletmiş olur." (Karpaz, 2009: 60)

Cahit Zarifoğlu'nun çok etkilendiği şairlerden olan Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç da toplumu kendi İslamcı ideolojileri doğrultusunda geliştirmek isterler. Cumhuriyet döneminin mistik şairlerinden olan Necip Fazıl ilk dönem yazdığı şiirlerinde arayış içinde olan modern insanın iç buhranını anlatır. "Kaldırımlar" şiiri arayış içinde olan insanın dramını anlatan en güzel şiirlerindendir.

"Yağız atlı süvari, koştur, atını, koştur!
Sonunda kabre çıkar bu yolun kıvrımları.
Ne kaldırımlar kadar seni anlayan olur...

Ne senin anladığın kadar, kaldırımları..." (Kısakürek, 2005: 164)
dizelerinde de görüldüğü gibi boşa kürek çeken insanın dramını dile getirir.

İkinci döneminde yazdığı şiirlerinde ise dinsel duyusuyla İslamcı ideolojinin açık bir şekilde öncülüğünü yapar. "Sakarya Türküsü" şiiri Necip Fazıl'ın savunduğu İslamcı ideolojinin yansımasıdır.

"Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?
Rabbim isterse, sular büküm büküm burulur,
Sırtına Sakarya'nın, Türk tarihi vurulur.
Eyvah, eyvah, Sakarya'm, sana mı düştü bu yük?
Bu dâva hor, bu dâva öksüz, bu dâva büyük!" (Kısakürek, 2005: 403-404)

mısralarında ise alp-eren insan tipini ön plana çıkarır.

Sezai Karakoç ise İkinci Yeni akımında kendisine farklı bir yer edinir. Kendisini çıkardığı *Diriliş* dergisi ekolünden sayar. Şiirlerindeki İslami düşünce Necip Fazıl'da olduğu gibi alenen belli değildir. Bu bakımdan Zarifoğlu'nun şiiri Kısakürek'ten çok, Karakoç'a benzer. Sezai Karakoç, İslami ideoloji ile modern şiirin gerçeküstücülüğünü

birleştirir. "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine IV" şiirinde insanın aradığı asıl aşkın Allah sevgisi olduğunu dile getirir. şair sürrealizmin etkisiyle aklı devre dışı bırakıp bilinçaltındaki Allah aşkını açığa çıkarır.

"Bütün şiirlerde söylediğim sensin

Suna dedimse sen Leyla dedimse sensin

Seni saklamak için görüntülerinden faydalandım Salome'nin Belkis'in

Boşunaydı saklamaya çalışmam öylesine aşıkârsın sen bellisin.

Kuşlar uçar senin gönlünü taklit için

Ellerinden devşirir bahar çiçeklerini

Deniz gözlerinden alır sonsuzluğun haberini

Ey gönüllerin en yumuşağı en derini

Sevgili

En sevgili

Ey sevgili

Uzatma dünya sürgünümü benim" (Karakoç, 2004: 431-434)

Erdem Bayazıt'a göre de Cahit Zarifoğlu'nu Necip Fazıl'dan da çok Sezai Karakoç etkiler.

"Müslümanlar olarak, hayata Müslümanca bakan, inanan kişiler olarak edebiyatçılar aslında 1960'dan sonradır. Mehmet Âkif'ten sonra edebiyattan âdeta vazgeçmiş Müslümanlar, edebiyatın içinde yoklar. Necip Fazıl, o da dindışı çizgisindedir. Sonradan dine sahip çıkması ayrı. Sezai Karakoç'un çıkışı Türk şiirinde yeni bir zemin açmıştır, yeni bir düzlem. O düzlemde hayata Müslümanca bakan şair ve yazarların çıkması Sezai Karakoç'la başlıyor. (Sürüp gelen gelenek içindeki halk edebiyatını bundan ayrı tutuyorum.) Normal edebiyatın gelişimi içinde Müslüman şairlerin, Müslüman yazarların çıkması Sezai Karakoç'la başlıyor. O önümüze bir ufuk getirdi ve herkes (bizim arkadaşları kastediyorum) kendi kişiliğini kendi geliştirerek ortaya çıktı. Yalnız Sezai Karakoç ufkumuzu açan bir şairdi. Zaten ondan sonraki, yani Diriliş'le, edebiyat Müslümanların tekrar malı olmaya başladı, Müslümanlar Müslümanların şiir ve hikâyelerini, kitaplarını okumaya başladılar işte bu günlere geldik. Benim özellikle işaret etmek istediğim budur." (Zarifoğlu, 2014: 200-201)

Cahit Zarifoğlu'ndaki Sezai Karakoç etkisini, kapalı şiirler yazmak yerine Müslümanca Yunus Emre gibi şiirler yazmak gerektiğini kendi ağızından dile getirişinde de görmekteyiz:

"şiirimi yeni baştan oluşturmayı, her şeye yeni baştan başlamayı düşünüyorum. Mümkün olsa -hatta düşünüyorum- bütün şimdiye kadar yazdıklarımı siler, yeni bir şiire başlarım. Çünkü biz baştan büyük bir yanlış yaptık. Aysbergi bilirsiniz, biz aysbergin üst kısmını, görünür, dokunulur, anlaşılır kısmını hafife aldık, es geçtik ve dedik ki şiir derinlikli olsun, soyut ve imgesel olsun, yani bugünkü şiirimiz gibi olsun dedik ve aysbergin alt kısmını öne çıkardık, asıl kısmın, dikkate değer kısmın altta olduğunu,

görünmez olduğunu vurguladık. Ve bu vurguyu öyle bir doza çıkardık ki mesela ben tutup 'aysbergi ters çevirdim.' Benim şiirim, aysbergin ters çevrilmiş, yani üstte görünebilir olan kısmının yok edilmiş hâlidir. Hâlbuki mesela Yunus Emre şiirinde alt kısmını olduğu kadar üst kısmını da anlatabildiği için, anlatmış olduklarının halkla bağlantılarını kurmuş ve okutmuştur, yaşatmıştır kendini. Oysa bizim şiirimiz anlaşılma ve kapalı olmuş, insanların tutunacak yüzeysel yerleri yok edilmiştir. Siz bizim gibi yapmayınız." (Zarifoğlu, 2014: 201)

Zarifoğlu aysbergin üst kısmını daha iyi ifade edebilmek için son yazdığı şiir kitabı *Korku ve Yakarış*'ta idealize ettiği toplum yapısının İslami çizgide olması gerektiğini daha açık bir şekilde vurgular. Bu kitabındaki şiirlerden biri olan "Hama 1982"de şairin İslami duyarlılığına ve idealize ettiği İslamcı toplum yapısı adına endişelerine şahit oluruz:

"O sabah ezan sesi gelmedi camimizden

Korktum bütün insanlar, bütün insanlık adına" (Zarifoğlu, 2015b: 426)

Zaten Zarifoğlu'nun kendisi de şiirlerinin pek çoğuna İslami muhtevanın suda erimiş maden gibi var olduğunu söyler: "Benim şiirlerimde hadis-i şerifler, ayetler, tasavvuf, menkıbeler, İslami davranış biçimleri, tavırlar, tepkiler, kabuller suda erimiş madenler gibi vardır." (Zarifoğlu, 2014: 119)

Birbiriyle ideolojik olarak ters görüşte olan sanatçılar dahi topluma yol göstericilikte aynı öneme sahiptir.

"Bazen birbirine taban tabana zıt gözükten iki yazar veya şair aslında belli bir sosyal olayın iki ayrı yüzünü belirtmektedirler. Biri geçmişin değerlerini savunurken, diğeri geleceği görmek ister, ikisi de aynı toplum içinde yaşarlar ve onun bir parçası olarak o topluma hâkim olan düşünceleri ifade ederler. Bizde bunun en güzel örneği, şüphesiz ki Mehmet Âkif ile Tevfik Fikret'tir. Bunların ikisi de sosyal fikirlidirler. Âkif, İslam'ın sosyal düşüncelerini kabullenerek, yirminci yüzyılda bu esaslar üzerine kurulmuş bir Türk-İslam devletini savunur ve kişiye bu amacı gerçekleştirmek için bir vasıta olarak bakar. Âkif'te Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşı, gaza ruhunun ve kuvvetin halktan evvel geldiği düşüncesi bütün çıplaklığı ile meydana çıkar. Ona göre insan şehit olmak için yaratılmıştır ve değeri harp alanındaki başarısıyla ölçülür. Tarih ise bir kahramanlık destanıdır ve insan bu destanı yazmakla dünya üzerindeki sorumluluğunu yerine getirmiş olur. Bu görüşler hiç şüphe yok ki Osmanlı İmparatorluğu'nda altı yüz sene süre ile uygulanmıştır. Hatta imparatorluğun son altmış-yetmiş yılında yenileşme çabaları yanında bu kahramanlık felsefesinin bir tarih görüşü olarak okul kitaplarına kadar sokulduğunu görüyoruz. Tevfik Fikret bu görüşün tam tersine laiklik esasına dayanan insan eşitliğini, hür düşüncüyü savunur. İnsanları evvelden verilmiş hükümlerden kurtarmak ister. Fikret tarih içinde kahramanlık değil, yaşayan, acı gören ve arzularından, insan oluşundan ayrı düşen gayeler uğrunda harcanan bir insanı görür, onu düşünür." (Karpas, 2009: 61-62)

Her ne kadar ayrı fikirleri savunsalar da Âkif de Fikret de toplumsal gelişimimizde çok önemli bir yere sahip değerli şairlerimizdir. Bu yüzden idealize ettikleri insan tiplerini birbirinden üstün tutmak toplumun farklı düşünen insan gruplarını ayırtmak anlamına gelir. Oysaki ediplerin amacı topluma farklı pencereler açıp bu aykırılıklardan bir senteze

vararak insan mozaği oluřturmadır. Kemal Karpat dūřuncelerini bu yōnde řōyle dile getirir:

"Bizce edebiyatı gereğiyle anlamak için Ākifi ve Fikret'i bulundukları şartlar içinde gōrmek gerekir. İki de toplumumuzun geçirdiği buhranlardan doğmuşlardır, ikisi de bizimdir, ikisi de değerlerimizdendir. Edebiyatımızı, dūřuncemizi zenginleştiren bu iki şairi, gōrūřlerini kabul edelim etmeyelim, gereğiyle incelemek ve tanımak zorundayız. Gūnūn dūřunce akımları uğruna, Ākifi gōklere çıkarmak ve Fikret'i batırmak istediğimiz mūddete, ne edebiyatımızı anlar, ne de sosyal bir tarih yazabiliriz. Bunun için Tefvik Fikret'in ruhi yapısının "bizden" farklı olduğunu gōstermek için atalarının dinini incelemeye kalkan ve burada sonuçlar çıkaran Mehmet Kaplan'ın edebiyat anlayışını kabul etmek imkānsızdır. Aynı şekilde Mehmet Ākifi uluorta "gerici" diye silip atanlar da yanlış yapmaktadırlar. Ana mesele Fikret'i ve Ākifi kendi çağlarının dūřunce akımları içinde gōrmektir. Onları şahıslarıyla ve bir fikre destek olup olmadıklarıyla değerlendirmek yanlıştır. Muayyen bir fikri ortaya koyabildikleri mūddete ve bu fikrin bir ortamı bulundukça onları değerlendirmek zorundayız. Yahya Kemal ve Nazım Hikmet, siyasi gōrūřleri ne olursa olsun bir arada, aynı metotla ele alınarak incelenebilir. O zaman, hem edebiyatımız hem de içinde yaşadığımız toplumumuz hakkında sağlam bir hūkūm vermiş oluruz." (Karpat, 2009: 63)

şairler kendi fikirleri doğrultusunda sosyal meselelere bir bakış açısı geliştirip idealize ettikleri insan tiplerini şiirlerine yansıtır.

"Bedri Rahmi Eyūboęlu da folklordan etkilenmiřtir. Eyūboęlu'nun memleket gerçekleri ve halk hakkındaki ilk elden ve derinlemesine bilgisi ve belgeye dayalı anlatım tarzı bir araya gelince modern Tūrkiye'nin ōlölū ve çeřitlilikleri yansıtan bir portresi ortaya çıkar. Fazıl Hūsnū Daęlara'nın Kurtuluř Savařı'yla ve kōyūn problemlerinden kiřisel ruh hālinin derinliklerine dek geniř bir yelpazeye yayılan dięer temalarla ilgili řiirleri kimi zaman açık ve anlařılır, kimi zaman da kapalı ve bařka bir dile çevrilmesi zordur. Behçet Necatigil kentli orta sınıfın yařayıřıyla ilgilenen az sayıdaki aędař řairden biridir. Necati Cumalı ise lirik eserlerinde hem kırsal kesimle hem de kent toplumuyla ilgili iymser bir bakıř açısını temsil eder." (Karpat, 2009: 140)

Cahit Zarifoęlu'nun řiirlerinde insan ve toplum da dięer řairlerde olduęu gibi kendi dūnya gōrūřüne gōre řekillenir. Onun řair olarak yansıttıęı kimlięi İřlami ideoloji doęrultusundadır. Ākif'in yetiřmesini istedięi insan tipinin Asım'ı ōrnek alması gerekirken, Fikret'inki ise bireye deęer veren, laik toplumu idealize eden Hāluk'un doęrultusunda yetiřmiř olmalıdır. Zarifoęlu'nun idealize ettięi toplumu oluřturan insan kimlięi Asım'ın nesline benzer. řiirlerinde toplumu olumlu ve olumsuz olmak ūzere iki çizgide deęerlendirir. Olumlu algıda deęerlendirdięi toplum yapısı geleneksel, İřlami bir çizgide hayatını sūrdūren bireylerden oluřur. řair modernlięe, Batılılıęa alıřamaz. Bunun etkisi de řiirlerinde yansıttıęı toplum yapısını etkiler. Olumsuz olarak nitelendirdięi toplum tūm deęerlerini yitirip her tūrlū acıya karřı duyarsızlařan bir hāl alır. řair řehir řiiri yazıyor olsa da gōnlū hep kōy hayatından yanadır. ūnkū modern řehir hayatının toplumun dūzenini bozduęuna inanır.

"Yasin okunan çarşılarından bilardo masalarına doğru evrilen Maraş, elbette başkalaşmış, kendi asıl yatağında akmamaya başlamıştır. Oysa Maraş, İstanbul'la kafa kafaya vermiş bir şehirdir. İstanbul'la bir bağ kurmaktadır. İstanbul ideali ile Maraş ideali arasında kopmaz bir bağ, yıkılmaz bir köprü bulunmaktadır. Ve mutlaka bunda bir işaret vardır. Bu bağdaki işaret takip edilmelidir." (Alver, 2007: 50)

İslamiyet'ten uzaklaşan insanlar İslami duyarlılıklarını kaybedip Hama'da, Filistin'de, Afganistan'da Batı'nın yaptığı zulme göz yumar hâle gelirler. "... her yerde Müslümanlar zulme uğramakta, İslam coğrafyasının her yerinden oluk oluk kan akmaktadır. Zarifoğlu'nun zalimlere kızgınlığı aşikârdır. Ancak bir o kadar da, suskunluklarından ya da yanlış yerde durmalarından dolayı Müslümanlara da kızdığı açıktır." (Fethi, 2007: 104)

Zarifoğlu'nun şiirlerinde toplum kadın-erkek ve çocuktan oluşur. Şair onlara kendinden izler taşıyan kimlikler verir. Geleneksel-İslami yaşam tarzını benimsemiş olan şairin şiirlerinde idealize ettiği kadın tipi erkeğin gölgesinde kalmış, çocuk-yemek-ev işleri ile hayatının sınırları belirlenmiş, kendine has kişisel alanı bulunmayan, erkeğin çizdiği kurallara hapsolmuş konumdadır. Türkiye her ne kadar modernleşse de geleneksel yapısından çıkamayıp erkek kimliği bir adım önde gören bir ülkedir. Toplumumuzdaki erkek kimliğin kadın kimliğe olan üstünlüğü edebiyatımıza da yansır.

"Edebiyatımızda kadın hâlen ikinci sınıf bir yaratık durumundadır. Onun erkek ayarında ve erkeğe eşit olarak hayata katıldığını görmüyoruz. Bunun için de edebiyatımızda, ancak eşit insanlar arasından doğabilecek olgun bir sevgi hikâyesini okuyamıyoruz. Aşk romanlarında kadına verilen başkahraman rolü, onun romantik fonksiyonunu belirtmek içindir. O, hâlen hislere hitap etmek ve erkeği harekete geçirmek için yaratılmış gözükür. Erkeğin hayatını tamamlayan küçük bir vasıttır. Yoksa kendi başına bir varlık göstererek hayatın gidişini değiştirecek, bu arada erkeğe etki yapacak bir kabiliyette değildir. Gerçek hayatta ise bazı çevrelerde, kadının, hayatın zoru ile erkek kadar kabiliyetli olduğunu ispat ederek, onun kadar sorumluluk yüklendiğini görüyoruz. Kendi hayatını ve kurduğu aileyi serbest iradesiyle tayin edebilmektedir. Toplumumuz durmadan değişmektedir ve değiştikçe cinsiyet farkı gözetmeksizin, herkesi çalışarak müstahsil bir duruma getirmeye zorlamaktadır."(Karpat, 2009: 65)

Kadın ancak eş ve anneyken değerlidir.

"Zarifoğlu'nda kadın her türlü orta malı bakış ve düşüncesinin dışında, anneliğin yoğunluğu dışındaki bütün arayışları boş sayan bir enginlik içerisindedir. Annelik bütün ihtiyaçlarıyla; efsanelerdeki, masallardaki, hikâyelerdeki güzelliğini Zarifoğlu şiirinde ortaya kor. Hatta şu bile söylenebilir: Niçin bu kadar mükemmel? Çünkü şiirlerde kadına has her şey, muhteşem bir övgü içerisindedir. Kadın yoksulken mükemmel, anne iken mükemmel, sıkıntıdayken mükemmel. Çünkü onda anne olma özelliğinin yıkılmaz gücü var." (Battal, 2007: 73)

Hatta Zarifoğlu çalışma hayatı içinde olan, modern bir çizgide yaşamını idame ettirmeye çalışan kadını değersizleştirerek olumsuz bir algı ile ele alır. "Cahit Zarifoğlu'nda

kadın anne olarak cennettir, kız kardeş olarak cennettir, eş olarak cennet. Sevgili olarak ıstırap. Aslında kahramanlık." (Battal, 2007: 75)

Erkek ise fiziki kimliği ile karşımıza çıkar; güçlü, kuvvetlidir. Şair erkeği olumlu olarak idealize ederken fedakâr baba, iri yarı, aşkına sadık ve imanlı olması gibi özellikler arar.

"Yedi Güzel Adam'daki erkekler, fiziki bakımdan adaleli, kemikli, iri yapılı insanlardır. İns de öyle. Öyle anlaşıyor ki, bu iri ve adaleli erkek figürü, bir ucu Alman edebiyatına uzanan, şaire ait bir dikkatte karşılığını bulmaktadır. İri baldırlı, ideal Alman tipini, bu edebiyatta, en azından, Wagner'in operası kanalıyla Zarifoğlu'nun ilgisine konu olduğunu bildiğimiz, Siegfred sembolize etmektedir. Bu yapılarıyla ve içlerinden taşan hayat enerjisiyle Zarifoğlu'nun erkek tipleri doğal bir şiddeti yansıtır. Fakat bu irilik ve şiddet onun eserinde estetize edilmiş hâlde biçimlenir. Anlarınız ki; seçkinlik, manevi güç, aşk gibi iç içe ait değerleri görünür kılmaktadır bu fiziksel yapı. İrilik bir kabalık ve hantallığı içermediği gibi şiddet ögesi de kaba vahşet değildir." (Kahraman, 2003: 72-73)

Olumsuz olarak karşımıza çıkan erkek tipleri ise kadının aşkı karşısında ezik, kadına şiddet uygulayan, cani, çapkın tiplerdir.

"... gücün kırıldığı anlarda erkeğin şiddeti kendisine döner. Bütünüyle bakıldığında bu gücün bilhassa aşkta kırıldığı görülür ve Zarifoğlu şiirinin erkek öznesi, aşkta kendisine şiddet uygular. Şiirin lirizmi, bu inceltilmiş şiddetten ileri gelir sanki. Bununla birlikte babadaki güçte ezilen ve o güce ulaşmak için kendisini geriye çeken çocuk, ikiye bölünür ve 'erkek' olduğunda içinde bir 'kadın' bulunduğunu da görür, fark eder." (Doğan, 2003: 122)

Cahit Zarifoğlu için çocukların ayrı bir yeri ve önemi vardır. Çocuk edebiyatı alanında eserler veren ender, zarif şairlerimizdendir. Şiirlerinin birçoğunda çocuksu bir renk, duyarlılık ve masumiyet saklıdır.

"Düşünmemişsiniz, bir bağ evinin yakınında, şehir hayatının üzerinde, bir ceviz ağacının yanında, elinde bir taş daha büyükçe bir taşın üzerinde ceviz kıran çocuğun kim olduğunu derinlemesine, iç içe ağaç damarları gibi barındırdığımız çocukluğu, yıldızları sayarken sayıları bir elimizden alıp ötekine verdiğimizizi, sonunda yıldızların kendi yerlerinde sayıların ise işe yaramadan ortalarda kaldığını, insanla evren arasında yaklaşmakla eritmediğimiz buzula rağmen, bu durgun sürece rağmen çember arkasında koştüğümüzü, bir çemberin bir bizim döndüğümüzü ve şimdi'ye doğru büyüdüğümüzü ve bir köşeye atılıp unutulmanın çemberden başka bir şey olduğunu..." (Zarifoğlu, 2009: 70)

Çocuğu olumlu olarak idealize ettiği şiirlerinde çocuk doğa ile baş başadır, özgürce oyunlar oynar, hayaller kurar. Ataerkil aile düzeni içinde âdeta bir sevgi yumağı gibidir. Oysa modern hayatın izleri ile şehirlerde yaşayan çocukların oyun oynama özgürlüğü yoktur. Binalar arasına sıkışıp kalırlar. Anne babaları çalışma hayatında olduğundan onlara hasret kalırlar. Kimi zaman da okullarda eğitim adına öğretmenlerden dayak yerler. Bir de Batı dünyasının çocukluğunu çaldığı Afgan çocukları vardır. O çocukların her türlü hakları

ellerinden alınır. Anne babaları gözlerinin önünde vurulur, oyuncakları silahlardır. Bunun acısını derinden yaşayan şair çocuk şiirlerinde bu duygularını çocuğun ağzından aktarır. Zarifoğlu'nun çocuğu olumsuz olarak idealize ettiği şiirlerinde çocukluğunu tam anlamıyla yaşayamamış olmasının izleri de vardır:

"Çocukluğum, buğulu, karanlık, çapraşık, hülyalı, sonradan, büyüdükçe korkulara sebep olacak yaşantılarla dolu geçti. Bu yüzden olacak, çocukluğumun tasavvufî tadlarla dolu bir bölümünü bir şiirimde anlatırken, son mısralarda 'Ne korkunç birikimdi çocukluğum' diye bir mısra vardır, der. Yine başka bir yerde: Çocukluğumda bile hiçbir zaman 'kendimi evimde' hissetmedim. Babam hâkimdi. İkinci bir kadınla evlenmişti. Bir nevi babasız büyüdük. Evdekiler bir yere gitse bayram ettiğini söyler." (Şakar, 2007: 45-46)

İnsanı tanıma sanatı olarak değerlendirebileceğimiz edebiyat ve onun ürünü olan edebî eserler toplum hayatının bir parçasıdır. Toplumu oluşturan kadın, erkek ve çocuğun kimlik yapısı ise bu edebî eserlere yansır. Bu eserler de toplum hayatına yeni yeni kimlikler sunarak yazarla toplumun alışverişini sağlar. Böylece toplumun kültürel kimliği de nesilden nesile edebî eserler yoluyla aktarılır.

Her toplumun edipleri yazdıkları şiir, roman veya hikâyeye o topluma özgü gelenek ya da görenekleri kendi bakış açılarına göre yansıtırlar. Cumhuriyet döneminin önemli fikir adamı olan Nurettin Topçu'nun dile getirdiği:

"Merhametle kurtuluşa eren ruh etrafında kurtaracak başka varlıklar arar; başkalarına ait mesuliyetler yüklenir. Başka sefaletlerin azabını çeker. Haykırıcı, saldırgan olmaktan çıkar; ızdırap çeken, kurtarmak isteyen, insanları Allah'tan emanet telâkki eden, başkalarına aşk ile yaklaşan bir ruh kazanır... Merhamet çekirdeğinden fişkıran mesuliyet ağacı, insanı mahdut ve mütenahi bir varlık olmaktan çıkarır, sonsuz ve ebedi bir hayatın sahibi yapar." (Topçu, 2014: 18)

Zarifoğlu'nun kadın, çocuk ve topluma bakışında daima merhamet esastır. İncelememizin temeli bu perspektifin izini sürmek biçiminde düşünülmelidir.

BÖLÜM I

1. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN HAYATI VE SANATI

1.1. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN HAYATI

Cahit Zarifoğlu, 1 Temmuz 1940'ta Ankara'da dünyaya gelir. Tam adı Abdurrahman Cahit Zarifoğlu olan şair sanki tüm gizemini isminin baş harflerinde saklar: "ACZ." Bunu "Sultan" şiirinde şöyle dile getirir:

"Seçkin
Bir kimse değilim
İsmimin baş harfleri acz tutuyor
Bağışlanmanı dilerim" (Zarifoğlu, 2015b: 514)

Şair tüm zarafetini ve mütevazılığını sergiler:

"Sana zorsa bırak yanayım
Kolaysa esirgeme" (Zarifoğlu, 2015b: 514)

İnançlı ve iman dolu yüreğini ise şöyle ortaya koyar:

"Hayat bir boş rüyaymış
Geçen ibadetler özürlü
Eski günahlar dipdiri
Seçkin bir kimse değilim
İsmimin baş harflerinde kimliğim
Bağışlanmamı dilerim" (Zarifoğlu, 2015b: 514)

Hayata göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir rüya gözüyle bakan şair bir derviş kimliğine bürünür:

"Hayat boş geçti
Geri kalan korkulu
Her adımım dolu olsa
İşe yaramaz katında
Biliyorum
Bağışlanmamı diliyorum." (Zarifoğlu, 2015b: 514)

Bu derviş kimliğini yetiştirdiği aile ortamında kazanır. Annesi, Nakşi şeyhlerinden Abidin Efendi'den ders almıştır. Babası ise bir Nakşi dervişidir. Hem annesi hem de babası şairin dinî kimliğinin oluşmasında etkin bir yere sahip olur. Evlerinde Kur'an okunması eksik olmaz, dinî özel günlerde mevlit ve ilahiler okuyarak günlerini geçirirler.

Babasının adı Niyazi'dir. İki kez evlenip boşanır ve üçüncü kez şairin annesi Şerife Hanım ile evlenir. Bir hukukçu olan Niyazi Bey, Zarifoğlu doğduğunda Ankara'da görevlidir. Niyazi Bey memleketi Kahramanmaraş'a çok bağlıdır ve sık sık görev yeri değiştiği için ailesi ile sorunlar yaşar. Annesinin adı Şerife'dir. Şerife Hanım, Evliyazadelerin kızıdır. Babasını erken yaşta kaybetmiş, ağabeyinin yanında büyümüştür. Evliyazadeler ilimle uğraşan bir ailedir. Anne Şerife Hanım; sabırlı, çilekeş, fedakâr, dindar ve eğitimidir. Oğullarını güzel bir ahlakla yetiştirmeye çalışır. "Oğullarım, başkalarının karısına, kızına bakmayın; sizin de ananız bacınız var, bunu düşünün." (Özdenören, 2007: 10) felsefesi ile çocuklarını yetiştirir. Şerife Hanım dört çocuğuna, Niyazi Bey'in ilgisizliği yüzünden hem analık hem babalık yapar. Sırasıyla; Sait, Abdurrahman Cahit, Fevziye ve Abid doğar. Baba figürünü büyük ağabey Sait üstlenir. Evin tüm yükünü sırtına alan Sait'in lakabı "Baba Sait" olur. Bu yüzden Zarifoğlu'nun sonradan küçük kardeşleri doğsa da o, benimsediği çocukluk rolünden hiç çıkmaz.

"Yine o yıllarda (lise çağları) iki kardeş planör kursuna devam etmeye hak kazanmışlardır. Kursa gitmeye asıl hak sahibi olan Sait'tir. Fakat üzerinde aynı zamanda 'babalık' yükümlülüğü vardır. Cahit'se henüz 'çocuk'tur, bir başına Maraş'tan uzak bir yere, Eskişehir'e gitmesi 'gerekir'". Cahit, planör kursuna evden kaçarak gider, bir süre sonra brövesini alarak eve döner. Sait'e gene babalık yapma görevi düşmüştür." (Özdenören, 2007: 11)

Şairin hayatında annesi çok değerli bir yere sahiptir, onun yükünü hafifletmek için elinden geleni yapar. Çocukluğundan itibaren ayakta kalmaya ve yıkılmamaya çalışan şair kimseye muhtaç olmamak için kopan düğmelerini dahi kendi diker.

1951'de ailesi Kahramanmaraş'a yerleşen Zarifoğlu, Siverek'te başladığı ilkokulu bitirerek ortaöğrenimini Kahramanmaraş'ta tamamlar.

Lise yıllarında edebiyatla ilgilenen bir arkadaş grubuna dâhil olur. Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören gibi sonradan edebiyat dünyasında yer edinecek isimlerle arkadaşlık eder. İçine kapanık, ne düşündüğünü belli etmeyen bir kişiliğe sahiptir, tabiri caizse poker surattır. "Cahit'e arkadaşlar 'Aristo' adını takmışlardı. Tamamıyla ve tam manasıyla içine kapanmıştı. Bu öyle bir kapanış ve etrafı görmeyiş ki Cahit, mesela hâlen lise 1'de aynı sınıfta okuduğumuzu hatırlamıyor." (Özdenören, 2007: 27) Belli başlı dergileri izler. Okul dergileri olan *Hamle*'nin çıkışına katılır. İlk deneme ve şiirlerini bu dergide yayınlar. 1958'de "Genç Şairler Antolojisi" adlı kitapta bir şiiri ile edebiyat dünyasına adım atar. Zarifoğlu'nun matematiği başka öğrencilere ders verecek kadar iyidir. Fakat edebiyat ve matematik dersi yüzünden liseyi üç sene uzatmalı okur. Çünkü onun

ilgisini derslerden daha çok çeken bir şey vardır o da gazetecilik tutkusudur. Zarifoğlu'nun bu üç yılı lise hayatı açısından kayıp gibi görünse de yazın yönünü oldukça geliştirmesini sağlar. Şairin bir diğer tutkusu da: "Uçmak"tır. Odasının duvarlarını uçak resimleriyle süsler. Pilot olmak ister. Tanıştığı Enver adlı bir teğmenin yardımıyla planör dersi almak üzere kampa yazılır, uçuş brövesi alır. Uçuş öğretmenin bir kazada ölmesi üzerine uçuş anılarını ve üzüntülerini anlattığı bir yazısı *Türkkuşu* dergisinde yayımlanır.

Liseyi bitirir bitirmez öğretmen vekilliği yapar. 1961'de İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümüne gider. Burada *Açı* adıyla dergi çıkarma girişimi tek sayılık bir deneme olarak kalır. İstanbul'da lise yıllarından arkadaşları Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören, Ali Kutlay, Erdem Bayazıt ile görüşmeye devam eder. Bu arkadaşları ile İstanbul'da Sezai Karakoç ve Necip Fazıl ile tanışır. Necip Fazıl'ı evinde ziyaret ederler. Orada Necip Fazıl gelenlerle sohbet hâlindeyken:

"Üstad daha üç beş cümle konuşmamıştı ki Cahit onun sözünü keserek: 'Efendi kitaplarınıza bakabilir miyim?' diye sordu. Üstad da: 'Bak ama fazla bir şey bulamazsın orada' dedi. Cahit, orada bize plaklar da görmüş olacak ki, bir süre sonra: 'Efendim hangi müzisyenleri seviyorsunuz?' diye sordu. Üstad sözünü kesti, Cahit'e başını çevirdi ve tek kelimeyle: 'Betoven' dedikten sonra, biraz şaşkın, biraz öfkeli, biraz hoşgörümlü bir tonla: 'Yahu, dedi, burada muhteşem bir konser icra ediliyor, sen notalarla meşgulsün.' Ve hemen Cahit'e hitaben ekledi: 'Artist'. " (Özdenören, 2007: 36)

Böylece Zarifoğlu'nun artist ve zarif kimliği Necip Fazıl tarafından hemen fark edilir. Bu sıralarda karşılaştığı üstadların da etkisiyle yoğun bir biçimde şiir yazar. *Yeni İstiklal* gazetesinde Abdurrahman Cem adıyla art arda pek çok şiir yayınlar.

1966'da *Diriliş* dergisinde şiirleri düzenli olarak yayınlanır. *İns* adlı hikâyesi de aynı yerde çıkar. *Yeni Dergi*, *Papirüs*, *Soyut* gibi dergilerde de zaman zaman kendini gösterir. Artık edebiyat dünyası adından bahseder hâle gelir.

1967 yılında Babiâli'de *Sabah* gazetesinde sekreter olarak çalışır. İlk kitabı *İşaret Çocukları*'nı yayımlar. Almancasını ilerletmek amacıyla Almanya'ya gider. 1969'da ise Ankara'da Nuri Pakdil'in çıkardığı Edebiyat dergisinde çeşitli ürünleri yer alır.

1971 yılında Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olur. Okulunu çektiği maddi sıkıntılar yüzünden tam on yılda tamamlayabilir. Mezuniyetinin ardından İstanbul'da özel bir lisede Almanca öğretmenliği yapar. Dil pratiğini geliştirmek amacıyla yaz tatilini Almanya'da geçiren Zarifoğlu, Goethe Enstitüsü'nde dil kursuna katılır. Bu sırada gezginci bir ruha sahip olan şair, Avrupa ülkelerini otostop yaparak gezer. Bu gezilerden çıkardığı sonuç ise Batı insanının kirli bir ruha sahip olduğudur.

1973 yılında, yakalandığı pankreas kanserinin, vücudunda on yıldan beri hissettirdiği tahribat had safhaya gelir. Ağrıları gittikçe dayanılmaz bir hâl alsa da o hep Allah'a şükür içerisinde derviş bir ruha sahiptir. Bu sırada *Yedi Güzel Adam* adlı şiir kitabı yayımlanır. Askerlik hizmeti için de Sarıkamış ve Kıbrıs'a gider. Parasız bir yaşam süren Zarifoğlu, askerliği sırasında bir de ödeyemediği öğrenci kredisinin borç yükü altında ezilir. Bunun üzüntüsünü ve çaresizliği derinden yaşar. Yakın arkadaşlarına kitaplarının yayınlanmasıyla elde edeceği telif ücretinin sağlanıp sağlanmayacağını sorar ve onlardan yardım ister. Yayınlanmış hikâyelerinin *İns* adıyla, kendisine haber verilmeden kitaplaştırıldığını görür. Bu yüzden büyük sıkıntı içine düşer. Şairin pek çok şiirinde işlediği tema da verdiği sıkıntılı hayat mücadelesinin izlerini taşır.

1975 yılında askerden terhis olan şair, Ankara'da memuriyete başlar. Bu sırada *Menziller*'de toplanacak şiirlerini ve *Yaşamak* adıyla yayımlanacak günlüğünü yazmaktadır. Maveria dergisinin kurucuları arasında yer alan Zarifoğlu, orada gençlerle yazışır, derginin değişik yükümlülüklerini seve seve üstlenir. Askerlik dönüşü 1975 yılında Makine Kimya Endüstrisi'nde memuriyete başlar. 1976 yılında TRT Genel Müdürlüğü'nde çevirmen olarak göreve başlar. 1983 yılında ise TRT İstanbul Radyosu'na atanır. 19 Ağustos 1976'da Van müftüsü Kasım Arvas Hoca'nın kızı Berat Hanım ile evlenir. Kızı kendisine isteyen, nikâh şahidi olan Necip Fazıl'dır. "Neden sonra Arvasilere damat olacağı zaman, Nakşi Şeyhi, onun nasıl biri olduğunu Necip Fazıl'a sorar. Necip Fazıl: 'Nikâh şahidi ben olurum' diyecektir." (Onaran, 2007: 62) Zarifoğlu insanîyetini, zarafetini Fazıl'a öyle iyi hissettirmiştir ki gururla nasıl biri olduğu sorusuna bu cevabı verir. Bu evlilikten Betül, Ayşe Hicret, Ahmet ve Arife adında dört çocuğu olur.

1977 yılında *Menziller* adıyla üçüncü şiir kitabı çıkar. Şair yeni bir verim dönemine girer. Gazete ve dergilerde kimi zaman takma isimler de kullanarak okurlarla bire bir yoğun bir ilişki içerisine girer. Kazandığı sevgi çemberi gün geçtikçe büyür.

1980'de gazete yazılarına devam eden şair, çocuk kitaplarını ve *Yaşamak* adlı günlüğünü yayımlar. Kitapları bu dönemde büyük bir ilgi görür. Çocuk edebiyatçısı olma yolunda ilerleyen şair, 1983'te çocuk şiirleri ve hikâyeleri yazar. Zarifoğlu, içinde yaşadığı yalnızlık duygusunu çocukların masumiyetini vurguladığı edebî eserlerine sarılarak unuttur. 1983'te yayımlanan *Ağaçkakanlar* çocuk romanı olmakla birlikte, içindeki motiflerle yetişkinlerin de dikkatini çeker. Çocuklar için yazdığı kitaplardan *Yürek Dede ile Padişah* adlı masal çalışması ile 1984 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı Ödülünü kazanır.

1986'da *Korku ve Yakarış* isimli şiir kitabını çıkarır. Zarifoğlu artık şiir sanatının doruklarındadır.

Yakalandığı amansız hastalığın pençesinden kurtulamayan şair, 7 Haziran 1987 tarihinde İstanbul'da vefat eder.

Üretken bir şair olan Zarifoğlu sadece şiir alanında değil, edebiyatın pek çok dalında eserler verir.

Kitaplaşmış Eserleri:

Şiir: *İşaret Çocukları* (1967), *Yedi Güzel Adam* (1973), *Menziller* (1977), *Korku Ve Yakarış* (1986), *Şiirler* (Toplu Şiirler, 1989)

Hikâye: *İns* (1974), *Hikâyeler* (Toplu Hikâyeler, 1996)

Günlük: *Yaşamak* (1980)

Roman: *Savaş Ritimleri* (1985), *Anne* (1991)

Deneme: *Bir Değirmendir Bu Dünya* (1986), *Zengin Hayaller Peşinde* (1999)

Konuşma: *Konuşmalar* (Toplu Eserleri, Tsz.)

Çocuk Edebiyatı: *Serçekuş* (Masal, 1983), *Ağaçkakanlar* (Masal, 1983), *Katıraslan* (Masal, 1983), *Yürekdede İle Padişah* (Masal, 1984), *Motorlu Kuş* (Masal, 1987), *Küçük Şehzade* (Masal, 1987), *Gülüçük* (Çocuk Şiirleri, 1989), *Ağaç Okul* (Çocuk Şiirleri, 1990)

Tiyatro: *Sütçü İmam* (1987).

1.2. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN EDEBİYATÇI, ŞAİR KİMLİĞİNİN İNŞASI

Şiirlerini hiçbir akıma, gruba, ideolojiye dâhil edemeyeceğimiz Zarifoğlu'nun şair kimliğinin, sanatçı ruhunun ortaya çıkmasını sağlayan en önemli etkenlerden birisi yetiştiği aile ortamıdır. Babası Niyazi Bey, son derece kültürlü birisidir. "Fransızca, Farsça bilirdi, Arapça anlardı. Divan edebiyatımıza vakıftı. Ezberinde birçok şiir vardı. Ve Niyazi Bey şiir de yazardı. Fakat bu şiirlerden elde kalanı bulunmuyor." (Özdenören, 2007: 13) Şiirlerinin altında yatan tasavvufi düşüncelerin temelleri o yıllardan atılır. Annesi de dinî konuda Zarifoğlu'nu çok iyi eğitir. Nakşi şeyhlerinden ders alarak kendisini geliştirir ve çocuklarına alfabeyi bile kendisi öğretir. Gelenekçi ve ataerkil bir aile düzeni içinde yetişen şairin şiirlerinde de bu aile tablosunu görmek mümkündür. Kahramanmaraş'ta

yetişen şair, oradaki sapan dövüşü gibi geleneksel oyunlara da hâkimdir. Belki de bu bilinçaltı ile Yedi Güzel Adam'daki erkekler yeri gelince kavgacı, cesur ve güçlüdür.

Ortaöğrenimini Kahramanmaraş'ta tamamlayan şairin lisede tanıştığı arkadaş grubu da onun edebiyatçı yönünü besler. Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören, Ali Kutlay, Erdem Bayazıt gibi isimlerle birlikte çeşitli dergi, gazete çıkarma faaliyetlerinde bulunur. Arkadaşlıkları üniversite yıllarında İstanbul'da devam eder. Bu yıllarda arkadaşlarıyla Necip Fazıl ve Sezai Karakoç ile tanışır. Şiirin basamak basamak zirveye ulaşmasında bu iki büyük şairin derinden etkisi olur. "Necip Fazıl Kısakürek, onu etkisi altına alan şahsiyetlerin başında gelir. Bu durum, onun: 'Necip Fazıl'ı onbeş-yirmi dakika dinleyen biri kendi dünyasının ne kadar küçük, değersiz olduğunu derin derin anlar.'..." (Bostan, 2007: 58) Necip Fazıl, İslamcı ideolojinin bayraktarlığı yapmış bir şairdir. Oysaki Zarifoğlu'nun şiirlerinde İslamcı ideoloji sinmiş bir biçimde bulunur. Bu yönüyle de daha çok Sezai Karakoç'a benzer.

"Sezai Karakoç ise, Zarifoğlu'nun Yaşamak'ta övgüyle sözünü ettiği bir başka şairdir. Onun şiirine hatırı sayılır bir ilginin bulunduğunu tespit eden Cahit Zarifoğlu, bu ilginin nedeni olarak, sistemli şekilde reddedilen, unutturulmaya çalışılan ecdat mirasına - ki o miras, ana gibidir, doğurur, besler, baba gibidir, dağ gibi arkalar.- duyduğumuz özlemi gösterir." (Bostan, 2007: 58)

Şairde Necip Fazıl ve Sezai Karakoç ile birlikte oluşan İslami duyarlılık, onun Afganistan'da, Hama'da ve çeşitli İslam ülkelerinde yapılan zulümler karşısında şiirine ses getirir. O şiirlerinde bu duyarlılığı İslam âleminin bu duruma gözlerini kapatıp, Batı'nın da seyirci kalmasının utancını dile getirerek yansıtır.

İstanbul Üniversitesi Alman Filolojisi Bölümünden mezun olması da şiirlerinde Alman edebiyatının etkisini hissettirir. Zarifoğlu'nun şiirlerindeki erkekler iri yarı, uzun boylu ve güçlü tiplerdir.

"Yedi Güzel Adam'daki erkekler, fiziki bakımdan adaleli, kemikli, iri yapılı insanlardır. İns de öyle. Öyle anlaşılıyor ki, bu iri ve adaleli erkek figürü, bir ucu Alman edebiyatına uzanan, şaire ait bir dikkatte karşılığını bulmaktadır. İri baldırlı, ideal Alman tipini, bu edebiyatta, en azından, Wagner'in operası kanalıyla Zarifoğlu'nun ilgisine konu olduğunu bildiğimiz, Siegfried sembolize etmektedir. Bu yapılarıyla ve içlerinden taşan hayat enerjisiyle Zarifoğlu'nun erkek tipleri doğal bir şiddeti yansıtır. Fakat bu irilik ve şiddet onun eserinde estetize edilmiş hâlde biçimlenir. Anlarız ki; seçkinlik, manevi güç, aşk gibi iç içe ait değerleri görünür kılmaktadır bu fiziksel yapı. İrilik bir kabalık ve hantallığı içermediği gibi şiddet ögesi de kaba vahşet değildir." (Kahraman, 2003: 72-73)

Kendisi de pankreas kanserine yakalanmadan önce gençlik yıllarında güreşir; ağabeyi Sait'i devirecek güçte bir yapıya sahiptir. Hastalıklı hâli onun eski gücünü alsa da o şiirlerinde hep özendiği güçlü erkek tipini yansıtır.

Zarifoğlu'nun şiirlerini yazmaya başladığı dönemde edebiyatımızda İkinci Yeni akımı etkilidir. İşaret Çocukları şiir kitabında bu akımın etkilerini yüzeysel olarak görmek mümkündür; fakat tamamen bu akımın kurallarına uygun yazdığı da söylenemez. Çünkü onun anlaşılacak gibi bir kaygısı yoktur. İlk dönem şiirleriyle ilgili artistçe bir eda ile şunları söyler:

"Hiç kimse, şu ya da bu şiiri anlamak zorunda değildir... Şiirimi bana şikâyet ediyorlar. Anlamıyorlarsa niye rahatsız oluyorlar bilmem? ... Ben de botanikten hiç anlamam. ... pardon, ekonomi diyecektim... Şiirimi anlamayanlar, etraflarındaki zeki entelektüel ve değerlerine inandıkları bazı kişilerin anlayıp, değerli bulmaları karşısında komplekse kapılıyorlar mı diyelim!" (Şakar, 2007: 45)

Bu bakış açısı Ahmet Haşim'in saf şiir anlayışıyla örtüşür. Çünkü Haşim için de anlaşılabilirlik önemli değildir ve ona göre de okur kültürlü olup onun şiirini anlamalıdır. Şiirlerindeki kelimeleri bir araya getiriş tarzında da bir akımdan çok kendi bilinçaltının etkisiyle kullandığı bilinç akımı tekniğinin etkisi görülür. Anlatmak istediklerini değişik soyutlamalara ve imgelere başvurarak dile getirmesi bakımından İkinci Yeni şiirini andırır. Bu etki ilk dönem yazdığı bireysel nitelikli olarak değerlendirebileceğimiz şiirlerinde söz konusudur. Zarifoğlu ilk dönem şiirinin anlaşılabilmesi için Freudcu bir yaklaşımla çocukluğunun bilinmesi gerektiğini söyler:

"Çocukluğum, buğulu, karanlık, çapraşık, hülyalı, sonradan, büyüdükçe korkulara sebep olacak yaşantılarla dolu geçti. Bu yüzden olacak, çocukluğumun tasavvufi tadlarla dolu bir bölümünü bir şiirimde anlatırken, son mısralarda 'Ne korkunç birikimdi çocukluğum' diye bir mısra vardır, der. Yine başka bir yerde: Çocukluğumda bile hiçbir zaman 'kendimi evimde' hissetmedim. Babam hâkimdi. İkinci bir kadınla evlenmişti. Bir nevi babasız büyüdük. Evdekiler bir yere gitse bayram ettiğini söyler." (Şakar, 2007: 45-46)

Şiirindeki birbiriyle bağlantısız bir şekilde bir araya gelen kelimelerin nedeni çocukluğundaki aidiyetsizlik hissine bağlıdır. Zaten kendisi de bunu şu şekilde ifade eder:

"Şiirde kurulu olarak bir şeyler söylemek istediğimi sezmiyorum. Yazıyorum işte. Gözümün önüne psikolojik tablolar sergileniyor. Bu tablolar giriyor şiirime, şiirimi oluşturuyor. Şiirdeki gramer kurallarına uymayan tamlamaların ise farkındayım. Ama onu söylerken bu sanki gramer kurallarına en uygunmuş gibi geliyor. (...) Böyle söylemek bana tabii geliyor. Anlam, bu biçimi ile oluyor bende. Pek öyle düzenle söylenen bir anlam düşünmüyorum." (Şakar, 2007: 46)

Şair böylece şiirinin kaynağını kendi bilinçaltına bağlar.

Zarifoğlu, şairliğinin ikinci döneminde ise Necip Fazıl ve Sezai Karakoç etkisiyle de şiirini İslami bir kisveye büründürür. Fakat bunu üstü kapalı bir şekilde ifade ederek şiirini İslami ideolojiye teslim etmez. O İslam âlemindeki sıkıntılardan muzdariptir ve bunu şiirinde şöyle dile getirir: "Mü'min bir şair olarak yazdıklarımdan sorumlu

olduğumun bilincindeyim. Şiirlerimi genellikle örtülü bulanlar çoğunlukta. Tarzım böyle. Buna rağmen bu kapalı anlamın gerisinde İslami bir muhteva mevcuttur." (Bilge, 2007: 93) Kendisini mümin bir şair olarak tanımlar. Şiir Allah yolunda yazılmalı diye düşünür.

"Şiir hakkın emrinde olmalı. Rıza-yı Bâri'yi gözetmeli. Bunu başarmak elbette zordur. Şiir esrarlı bir saha. Oraya girince sadece Rahmani etkiler altında kalabilmek, sadece bu etkinin verimlerini şiire giydirebilmek bir nasip meselesi. Şiirin alanına nefsanî olanlar ve şeytani olanlar da dahildir. Şair bunlardan kendini koruyabildiği ölçüde korumalı. Ben bunları düşünerek yazdığım birtakım şiirleri 'keşke yazmasaydım' dediğim olmuştur. Mü'min şair olarak da yazdıklarımın sorumlusu olduğumun bilincindeyim. Yazar, yazar olarak yazdıklarından sorumludur elbet ve bunlardan da sorulacaktır." (Şakar, 2007: 47)

Şair ömrünün son zamanlarında ise anlamı örtük şiir yazmanın pişmanlığı içindedir ve genç şairlere anlaşılır olmayı salık verir:

"Şiirimi yeni baştan oluşturmaya, her şeye yeni baştan başlamaya düşünüyorum. Mümkün olsa -hatta düşünüyorum- bütün şimdiye kadar yazdıklarımı siler, yeni bir şiire başlarım. Çünkü biz baştan büyük bir yanlış yaptık. Aysberg'i bilirsiniz, biz aysbergin üst kısmını, görünür, dokunulur, anlaşılır kısmını hafife aldık, es geçtik ve dedik ki şiir derinlikli olsun, soyut ve imgesel olsun, yani bugünkü şiirimiz gibi olsun dedik ve aysbergin alt kısmını öne çıkardık, asıl kısmın, dikkate değer kısmın altta olduğunu görünmez olduğunu vurguladık. Ve bu vurguyu öyle bir doza çıkardık ki mesela ben tutup 'aysbergi ters çevirdim'. Benim şiirim, aysbergin ters çevrilmiş, yani üstte görünebilir olan kısmının yok edilmiş hâlidir." (Şakar, 2007: 47)

O şiirinde aslında bir Yunus Emre olmayı ister. Onun gibi hem derin anlamlı hem de anlaşılır yazmayı arzular.

"Hâlbuki mesela Yunus Emre şiirinde aysbergin alt kısmını olduğu kadar üst kısmını da anlatabildiği için, anlatmış olduklarının halkla bağlantılarını kurmuş ve okutmuştur, yaşatmıştır kendini. Oysa bizim şiirimiz anlaşılmaz ve kapalı olmuş, insanların tutunacak yüzeysel yerleri yok edilmiştir. Siz bizim gibi yapmayınız." (Şakar, 2007: 47)

O, şiirlerini İslam çizgiye oturtup yazarken Cüneyd-i Bağdadi'den gelen bir geleneğin de devamını sergiler. Nasıl ki "Tecellide tekrar yoktur." her şey her an değişim içindeyse onun şiirlerinde de bu söz konusudur. Zarifoğlu, anın hakkının verilmesi gerektiğini, her şeyin giderek farklılaştığını ifade eder. İçinde gezginci bir ruh taşır. Bu ruhla pilot olmak ister, tüm bir Avrupa'yı otostopla gezer. Gezdiği şehirlerle, toplum ve insan arasında bağ kurar. Şehirler insanı yansıttığından onun şiirinde ayrı bir öneme sahiptir. Ona göre insanın asıl yaşaması gereken yer şehirler değil; köy hayatıdır. Şehir yaşamı onun içindeki yabancılaşan insan duygusunu uyandırır. Şairi yalnızlığa iter. Çünkü şehir, doğal değildir; aksine doğanın dengesini bozandır, betonlaşan şehir âdeta insanın tüm hissiyatını da betonlaştırır. Şairin içindeki şehir hayatına karşı oluşan yaban duygusu

onun kendi kendisini soyutlamasına yol açar. Babıâli'de Sabah gazetesinde teknik sekreterliğe başladığında hissettiği duygular şöyledir:

"Kendimi burada yadırgıyorum. Gururlu, kibirli ve kapalıyım, durmadan çay ve sigara içiyor sıkılıyor, çalışmayı sevmiyorum. Serbest bir böcek olmak, kırlarda diğer böceklerle gezinirken doymak, barınmak ve giyinmek istiyorum." (Zarifoğlu, 2015c: 83)

Bu da Alman edebiyatının etkisinde kalan şairin Kafka'nın "Dönüşüm" hikâyesindeki Gregor Samsa'nın bir sabah kendi kendine yabancılaşarak böceğe dönüşmesinin aynı yabancılaşma hissiyle Zarifoğlu'na yansımadır.

Şairin gezginci ruhu sadece şehirlere yaptığı yolculuklarla sınırlı değildir. Onun en büyük yolculuğu iç dünyasında kendine doğru yaptığı yolculuktur. "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde kendi iç yolculuğunu anlatır:

"İçim büyük sabırla haşlandı

İçim eyİçim bu yolculuk nereye

Yine bir şehrin ölümünü başlatır gibisin" (Zarifoğlu, 2015b: 202)

Şair bu şiirinde kendi kendisiyle konuşur bir hâldedir. Yunus Emre'nin

"Beni bende demem, bende değilim,

Bir ben vardır bende, benden içeri." dizelerinde olduğu gibi şair kendi kendisinin arayışı içindedir. Cemal Süreyya ise Zarifoğlu şiirinden şöyle bahseder: "Zarifoğlu şiirinde çok şey serüven duygusundan doğmuştur." (Yetiş, 2007: 69)

Zarifoğlu, hümanist kişiliğini şiirlerine de yansıtır. İnsani iletişime değer verir. Hatta pek çok şiirinde makineleşmenin insanlar arasındaki bağı koparmasından şikâyetçidir. Bu yüzden de onun şiirinde sıradan insan tipi geniş yer kaplar. İnşaat işçileri, pazarcılar, tayfalar, işportacılar, kahveci çıraqları gibi birçok insan tipine yer verir. Çünkü bunlar akıp giden yaşamın dinamizminin birer parçasıdır. Şaire göre bu dinamizmi modern hayat yakıp yıkar. Tabiata çok önem veren şairin, şehir hayatını insan yapısına ters olarak düşünmesi bu enerjinin kaybolduğunu fark etmesindendir.

Cahit Zarifoğlu yaşamı boyunca pek çok zorluk çeker. Tüm bu zorlukları "Ne çok acı var." (Zarifoğlu, 2015c: 5) cümlesine sıkıştırır. Yaşadığı tüm bu acıları silemese de sığınacağı liman olarak çocukları seçer. Böylece çocuk edebiyatı alanında seçkin eserler oluşturur. Aslında kendi içindeki çocuğu konuşturan şair, öznesi ve yazarı çocuk olan ürünler meydana getirir. *Ağaç Okul* ve *Gülücük* adlı şiir kitaplarında dünyaya çocuk duyarlılığıyla bakılsa ne açlık ne savaş olur tezini savunur. Çünkü çocuklar dünyanın en

masum varlıklarıdır. Çocukların gözünden yazdığı şiirleriyle büyüklere ders vermek ister. Rasim Özdenören, arkadaşının içinde hiç büyümeyen çocuk bir yanının olduğunu şu cümlelerle dile getirir:

"Cahit, biraz ileri safhâlarda tanıdığımızda 'çocuksu' bir insandı. Bu çocuksuluğu gene kendisi en güzel biçimde Yaşamak isimli anı-günlük kitabında dile getirmiştir.(...)Çocuklara karşı ilgisi bir başkaydı. Konuşmaya henüz başlamamış çocuklara bile masal anlatırdı. Ve o çocuklar anlarmış gibi dinlerler, –belki de anarlardı bilemeyiz.-" (Zarifoğlu, 2014: 159-160)

Şairin edebiyatçı ve şair kimliğinin oluşmasında yetiştiği aile ortamı, büyüdüğü şehir, kendi iç dünyası, okuduğu Alman filolojisi, arkadaş grubu, tanıştığı Sezai Karakoç ve Necip Fazıl etkili olur.

1.3. YEDİ GÜZEL ADAM VE ZARİFOĞLU

Yedi Güzel Adam şiir kitabı önce *Diriliş* dergisinde daha sonra *Türk Dili* dergisinde ardından da *Edebiyat* dergisinde kısım kısım bölümler hâlinde yayımlanır. 1973 tarihinde de Edebiyat Dergisi Yayınları arasında kitap olarak çıkar.

Zarifoğlu'nun bu şiir kitabı *İşaret Çocukları*'nın devamı niteliğindedir. Oradaki çocuklar büyüyünce *Yedi Güzel Adam*'a dönüşürler. Şairin kendisi de bunu şöyle ifade eder:

"İşaret Çocukları bir bakıma işaret edilen, gösterilen, seçilen çocuklardır. Bunlarda birtakım manevi yetenekler vardır. Bunlar büyürler ve 'Güzel Adamlar' olurlar. 'Yedi Güzel Adam' başlıklı kitap ve içinde yer alan şiirler, bu güzel adamları anlatır. Fakat bunlar âdetâ dünyevi bir mücadele içindedirler. İslami bir öz taşıyan ve bir davaları olan bu adamlar henüz yola koyulamamışlardır. Menziller'le birlikte, bu güzel adamlar belli bir menzile doğru yola koyulurlar. Allah ve peygamber sevgisi, dünya ihmal edilmeden ön plana çıkmaya başlar. Ve tasavvufi algılama daha netleşir. İşte son kitabımız olan 'Korku ve Yakarış' menzile doğru yol alan güzel insanların, bu müminlerin vardıkları bir makamdır. Korku ve yakarış makamı. Tam İslami deyimiyile 'Havf ü Recâ' makamı." (Şakar, 2007: 44)

Onun şiirleri kâmil insan olma yolunda ilerleyen kişinin mücadelesi gibidir. Çocukluktan çıkıp gençliğe, yaşlılığa doğru giden insanın kronolojik bir şekilde anlatılan biyografisidir. *İşaret Çocukları*'nda arayış içinde olan insan tipi *Yedi Güzel Adam*'da aradığını bulan insan tipine dönüşür.

Şiirlerin ruhunun merkezinde şairin kendisi bulunur, özgün bir anlatıma sahiptir. Fakat kendisinden önce Sezai Karakoç'un yazmış olduğu *Hızır'la Kırk Saat*, *Taha'nın Kitabı* ve *Gül Muştusu* gibi kendisine örnek olabilecek ürünler vardır. Bu eserler şairin etki

alanına girse de *Yedi Güzel Adam*'ı kendi dünya görüşüne göre bambaşka kendine has yorumuyla dile getirir.

"Yedi Güzel Adam"ı somutlaştırarak kim olduklarını sorgulamak şairin destansı bir anlatımla dile getirdiği şiirini küçültür, anlamını daraltır. Çünkü bu adamlar Cahit Zarifoğlu'nun destansı bir anlatımla meydana getirdiği bir metafordur. Bir toplantıda Rasim Özdenören'e bu "Yedi Güzel Adam"ın kim olduğu sorulur:

"İlk beş belli diğer iki isim kimdir? diye sorunca, kimse cevap vermedi. Döndü bu soruyu bana sordu. 'Bu şiir bir soyutlama, geniş açılımlı, düşünce tarihimizde önemli isimler karşılık buluyor. Sevgili Efendimizden, Hazreti Musa'ya, Sultan Abdülhamit'e kadar isimlere göndermeler var.(...)Fakat bu beş isme ille iki kişi eklenecek olacaksa bu Üstat Sezai Karakoç ile Nuri Pakdil Usta olmalı.' karşılığını verdim. Rasim Özdenören de 'Doğrusu budur.' dedi." (Haksal, 2015: 47)

Bu adamlar Zarifoğlu'nun tekrarı gibidirler. Şairin bakışı, gözlemi, tecrübesi geniş bir mekân ve zamana yayılır.

Yedi Güzel Adam, geçişler hâlinde ilerler. Şair anlatımında çoğuldan tekile ve tekrar çoğul olana döner.

"I

Bu insanlar dev midir

Yatak görmemiş gövde midir

Bir yara açar boyunlarında

Kolkola durup bağırdıklarında

-Yar kurbanın olam

Dağlar önüme durmuş

Ki dağlanam

Çekip pırıl pırıl mavzerler çıkardılar oyluk etlerinden

Durdular ite çakala karşı yârin kapısında" (Zarifoğlu, 2015b: 109)

Şiirdeki erkekler hem fiziken hem ruhen mükemmelliğe erişmiş, insanın imrendiği kişilerdir. Şair yukarıdaki dizelerde kendisine bir yurt edinmeye ve aile kurmaya çalışan erkeğin mücadelesini anlatır. Bu mücadele bazen birden çok erkek etrafında bazen de tekilleştirilerek bir adamın çevresinde anlatır.

"1.

Yedi adam biri bir gün

bir kan gördü

gereğini belledi

yari alsa koynuna

Ayrırmaz kanı yanından" (Zarifoğlu, 2015b: 110)

Artık bu dizelerden sonra çoğulluk biter. Şair güzel yedi adamdan birinin çevresinde anlatmak istediklerini dile getirir.

Şair, *Yedi Güzel Adam* şiir kitabını Müslüman bir insanın duyarlılığıyla yazar. Olumladığı tipler de bu yüzden gelenekçi yaşam tarzına, İslam 'a uygun yaşayan kişilerdir. "Ben Dirimle Doğrulurken" şiirinde kadına değer verse de kadını erkeğin bir tık gerisinde gördüğünü açıkça dile getirir:

"...

Kadın ve erkek eşit durmaktadır- kadın arkadadır

..." (Zarifoğlu, 2015b: 140)

Kadın bir erkeğe eş iken yani gelin olunca, doğurunca anneyken değer kazanır. "Yedi Güzel Adam" şiirinde Müslüman bir annenin duyarlılığı vardır.

"ÜMMETİ GÖZETMEN GEREKLİ

Ben seni beyaz haber ustası

Olasın DİYE boğmadım –DOĞURDUM" (Zarifoğlu, 2015b: 119)

"Zeynep Ve Uzaktan Fırat Üzerine İkili Anlatım" şiirinde de kadını insanlığın varoluş sebebi olarak görür.

"...

Önce yeryüzünde yoktunuz – bir kadın ki

Rahminde boğmadı sizi annenizdir

Buluşunuz değildir anne – doğuranınızdır

(Anne boğmaz doğurur)

Nasıl ki doğdunuz ve buldunuz annenizdir..." (Zarifoğlu, 2015b: 172)

Zarifoğlu, gelenekçi bir ailede yetiştiğinden modern hayatın getirdiği düzeni benimsemez. "Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" şiirinde yeniliklere karşı durduğunu şu sözlerle dile getirir:

"hâlâ sağdan sola yazılan babam

bozulmaz akıllar kullanıyor

yaşlanıyor ama bozulmuyor ve diyor

'çünkü bozulmazdan yapıldık' " (Zarifoğlu, 2015b: 155)

Soldan sağa yazılan Latin harflerini dışlar. Çünkü o daha önceden kullanılan Arap harflerine kutsiyet atfederek İslamiyet'in bir sembolü olarak görür.

Zaman zaman hadislere, deyimlere güzel sözlere de telmihte bulunur. *Yedi Güzel Adam*'ı peygamber sünnetine uyan temiz kişiler olarak niteler:

"Yerken güzel yer doymadan kalkar

Oturarak ve hayvanlardan bile

Gizlenerek işerdi" (Zarifoğlu, 2015b: 130)

Peygamberimiz de insanlara sofradan tam doymadan kalkmaları gerektiğini öğütler.

Yedi Güzel Adam şiir kitabı Zarifoğlu'nun gezginci, şehirlere ayna tutan ruhunu da yansıtır. Şiirlerinde tarihi, İslami sembolize eden isimlere yer vermekle birlikte Avrupa gezisinin etkisiyle Batılı isimleri de kullanır. "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde yazar Dostoyevski'ye telmihte bulunarak onun *Kumarbaz* eserine çağrışım yapar.

"Dosto Badende

Ve kumar da oynardı

Bir çocuğun. Hırsla. Bir taşı.

Atışı gibi. Dikine." (Zarifoğlu, 2015b:223)

Batı'nın kötü, maneviyatı eksik yüzünü çeşitli şekillerde dile getirir.

Zarifoğlu'nun soyutlamalara, imgelere, çağrışımlara dayanarak; telmihlerle epik bir anlatımla, Müslüman hassasiyetini katarak oluşturduğu *Yedi Güzel Adam* şiir kitabı kendi iç dünyasının bir yansımasıdır. Onun iç dünyasına yaptığı yolculuğu kalemine bilinç akışıyla gelen kelimeleri kendi leitmotivi olarak aktarmasıdır.

BÖLÜM II

2. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE İNSAN TİPOLOJİSİ

2.1. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE ÇOCUK TİPLERİ

2.1.1. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumlu Çocuk Tipi

Cahit Zarifoğlu, çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden biridir. İbrahim Tökel şairin;

"... bu kadar zor ve kapalı bir şairin çocuk edebiyatı dalında sayıları bir düzineye varan çocuk kitabı yazması da oldukça kayda değer bir husustur. Zarifoğlu, M.R Şirin'in ifadesi ile bu şiirleri, 'öznesi çocuk ve yazarı da çocuk' bir çocuk edebiyatçısı olarak yapabilmıştır." (Tökel, 2007: 288)

Zarifoğlu'nun çocuklar için yazdığı *Ağaç Okul* ve *Gülücük* olmak üzere iki tane şiir kitabı vardır. Her iki kitabında da çocukların ağzından çocukları anlatır. *Ağaç Okul* şiir kitabında bahsettiği çocuklar savaş mağduru Afgan çocuklarıdır. Bu yüzden o çocukları olumsuz bir algıda ele alır. *Gülücük* şiir kitabında umut dolu, hayalperest, masum, geleneksel aile düzeni içinde mutlu çocuk tipleri yer alır. Çocuk masumluluğu ve muhtaçlığı ile ön plandadır. *İşaret Çocukları*, *Menziller*, *Korku ve Yakarış* şiir kitaplarında tip olarak çocuğa seyrek rastlanır. Bu kitaplarındaki şiirlerinde de şairin geleneksel hayat düzeni içindeki çocuk tipini olumlu bir çizgide değerlendirdiği görülür.

"Modern yaşantımız içinde gittikçe silinen, gölgelenen ve yitirilen sembolle, değerler Zarifoğlu'nun çocuk şiirlerinde teker teker ortaya çıkar. Çocuk ile bu dünya arasında ilişkidir şiirlerde kendini gösteren. Şairin 'Gülücük' adlı şiir kitabındaki şiirlerden, kaybolan bu dünyaya ilişkin sembollerin listesine bir bakalım. **'Nine, dede, besmele, çoban, kaval, kulağa ezan okuma, rızık, köy hayatı, cin, peri, dev, melek, çiçekli yorgan, padişah, saray, kaftan, İbrahim Edhem'** kısaltarak verdiğimiz bu kelime kadrosu dahi Zarifoğlu'nun çocukta uyandırmak istediği, çocuğu gönderdiği âlemin temel referansları barınır. Şair bu sembolleri sürekli tekrar ederek âdeta çocuğun bilinçaltına inmekte, onu böyle bir dünyaya hazırlamaktadır." (Tökel, 2007: 289)

İnsanın belki de yaşamı boyunca en mutlu geçirdiği, en güzel hatıralarını biriktirdiği dönem çocukluğudur. Çocukken bireyler hayattaki olumsuzlukların farkına varamadıklarından mutludurlar. "Kuşak" şiirinde de şair hatırlandıkça değerli olduğu farkına varılan çocukluğu anlatır.

"...

hani şu dokundukça

yalnızlık değeri azalmayan

bir çocukluk gecesinde gamzeler" (Zarifoğlu, 2015b: 77)

Modern dünyayla birlikte çocuklar hayatın gerçekliği olan ölüm ve ölü gibi kavramlardan uzaklaşırlar. Zarifoğlu çocukların eskisi gibi birisi ölünce camiye giden, bu ölüm haberini yayan bireyler olmasını ister. "Ben Dirimle Doğrulurken" şiirinde de bu isteğini dile getirerek bunu gerçekleştiren çocukları da kutlu kabul eder.

"Minarenin kapısında bir çocuk halkası
Müezzinle inecektir ölü
Ölü çağırır çocukları alıştırır camiye
Ve ölüyü eve ulaştıran çocuk
Kutlu çocuktur" (Zarifoğlu, 2015b: 149)

Bebekler, Allah'ın anneye verdiği emanettir. Bu inançtaki şair emaneti kutsal kabul eder. "Zeynep Ve Uzaktan Fırat Üzerine İkili Anlatım" şiirinde şair annenin bu emaneti dünyaya getirirken çektiği sıkıntıları önemsememesi gerektiğini çünkü çocuğun yüce olduğunu vurgular.

"Sancısı bel ağrısı teri ve kanı
Zorlanan alnı şişen şakağı kadının
-Çocuğun yüceliğiyle avunsun" (Zarifoğlu, 2015b: 184)

Batılı toplumun rahatı ve huzuru şairin gözünden kaçmaz. Kendi çıkarları için Doğu'yu istediği gibi kullanıp kendi çocuklarını gürbüz ve refah içinde yetiştiren Batı'yı

"Aralık Günleri İçin Bir Aşk Denemesi" adlı şiirinde anlatır.

"Kaliforniada bir çiftlik
Gök mavi ve sakin
Çocuklar gürbüz ve zengin" (Zarifoğlu, 2015b: 418)

Çocuklar dünyanın neresinde doğarlarsa doğsunlar Zarifoğlu'na göre yarınların sahibi, geleceğin umududurlar. "Böyle Ol Böyle Söyle" şiirinde de bu düşüncesini dile getirir.

"Doğuyor çocuklar
Türkiye'de
Cezayir'de
Kenya'da
Eskimolar ülkesinde" (Zarifoğlu, 2015b: 446)
"Ve milyarlarca çocuk
Tarih boyunca
Büyüyüp

Avuçladı dünyayı" (Zarifoğlu, 2015b: 447)

2.1.1.1. Muhtaç Çocuk Tipi

Çocuklar belli bir yaşa gelinceye kadar her ihtiyaçlarını karşılamaktan anne babaları sorumludur. Çünkü en temel ihtiyaçlarını bile karşılamaktan âcizdirler. Bu da onları ebeveynlerine muhtaç ve bağımlı yapar. Şair de "Hesaplanmadan Ölü" şiirinde bebeklerin annelerine düğmeli olacak şekilde ihtiyaçları olduğunu vurgulayarak saflıklarını kalplerinde Allah yazdığını düşünerek belirtir.

"...

açık duran kapılarının arkasında

çocuklar baştan sona kadınlara düğmeli

..." (Zarifoğlu, 2015b: 56)

Düğme giyecek, yorgan vb. eşyaların iliklenmesine, birbirine bağlanmasına yarar. Şairin çocukları, kadınlara düğmeli görmesi de çocuklarla anneleri arasındaki sıkı bağı anlatır.

"...

sık sık anne tekrarı

ve kalbinde Allah yazan çocuk

..." (Zarifoğlu, 2015b: 57)

Bebekler dünyaya henüz yeni geldiklerinde isteklerini dile getiremez. Bu durumu da şair "O Ninniye İstiyorum" şiirinde bir bebeğin ağzından ninni isteğini dile getirir.

"Çok uğraştım

Anlatmak istedim

Onlar da anlasın artık

İhtiyacım var

Bir ninniye" (Zarifoğlu, 2016: 18)

İnsanları hayatta bilmedikleri şeyler ürkütür. Çocuklar da dünyayı yeni keşfetmeye başladıklarından sebepli sebepsiz pek çok korku içinde olurlar. Zarifoğlu, "Yalnızlık" şiirinde köpekten korkan çocuğun durumunu anlatır.

"Köpekler havlıyor

Odada yalnızım

Köpekler havlıyor

Ben korkuyorum

...

Köpekler havlıyor

Gece uzuyor uzuyor"(Zarifoğlu, 2016: 39)

Köpek ve gece çocukları tedirgin eden kavramlardır. Çocuk geceden korkar, çünkü karanlıktır. Köpekten korkar, çıkardığı sesler korkunçtur ve ısıracak büyük dişleri vardır. Şair bu yüzden köpeğin uluma sesleriyle gecenin uzamasını birlikte anlatır.

2.1.1.2. Özgürce Oyun Oynayan Çocuk Tipi

Oyun bir çocuğun yeme, içme gibi ihtiyaçlarından sonra en temel hakkıdır. Bunun farkında olan Zarifoğlu, pek çok şiirinde çocuğun doğa ile iç içe özgürce oyun oynaması gerektiğini vurgular.

"Meç" şiirinde şair, ağaçlara tırmanan çocukların elleriyle erik toplama heyecanını okuru ortak eder:

"Ağaçlara kılıçlara benzer çocuklar çıkıyor
erikleri itiyorlar
erikler onları yırtıyor
ellerinde dürtme silahları
plaj yıkıntılarına çarpıyorlar" (Zarifoğlu, 2015b: 73)

"çocuklar elleriyle dalların uçlarındaki eriklere
bir mahzendeki uzaklığa kayar gibi" (Zarifoğlu, 2015b: 73)

"Su" şiirinde ise ağacın çocuklara oyun arkadaşı olduğunu, üzerinde salıncak kurulmasına izin vermesinden anlaşıldığını anlatır.

"salıncak onunla içten içe anlaşma
cevizin ipini tutan çocuğu kayıran dallarında
... " (Zarifoğlu, 2015b: 94)

Aynı zamanda ağaç, çocuğun düşmesine engel olacak kadar sağlam ve güvenilirdir. Çünkü cevizin ipini tutan çocuk ne kadar sallansa da düşmez.

"Şan" şiirinde ise doğayla çocuk arasındaki güçlü bağı anlatır.

"Çocuklar doğayı çeviren dehşeti arar
Sorar. Rüzgarı tutar bırakmaz
Sorar bırakmaz
Bıraksa sal devrilir
Tavşan yavruları bulur sever
Salın ipini öper

Su uysal kalır" (Zarifoğlu, 2015b: 102)

Doğayla çocuk arasında sanki gizli bir anlaşma vardır. Bu sebeple normalde doğanın insanlara zarar vereceği olaylar, çocukları etkilemez. Etrafı kasıp kavuran rüzgâr aksine anne tavşanın yavrularını sevmesine, çocuğun salı tutmasına izin verir.

"...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde ise ailesiyle parka giden çocuğun mutluluğunu anlatır. Park, şair için doğal yaşamın bir tezahürüdür. Çocuk da ancak doğal yaşamda ailesiyle mutlu olur. Çocuğun mutluluğunu anlatmak için "anne, abla, sahil, salıncak" kelimelerini özellikle bir arada kullanır.

"Bir çocuk avlusunda salıncaktaki çocukların
Anneleri ablaları sahilde çay içen ev'den konuşan
Gelecekle haberli yemiş tutan elleri
..." (Zarifoğlu, 2015b: 200)

2.1.1.3. Saf Çocuk Tipi

Çocukların akılları dünyanın kurnazlıklarını hilelerini anlamaya yetmez ve bu yüzden çocuklar saf ve masumdurlar. İnsanlar büyüdükçe bu saflıklarını kaybederler. Zarifoğlu da "Kırık Cam" şiirinde hatasını dürüstçe söyleyip bunu telafi etmeye çalışan çocuğun saflığına hayran kalır.

"Kim kırdı
Dedim bu camı
Öğretmenim
Bağışlayın
Ben kırdım
Simit satar öderim
Deyince gözleri yaşardı öğretmenimin" (Zarifoğlu, 2016: 29)

Çocuklar kimi zaman hatalar yaparlar. Önemli olan bunun farkında olmalarıdır. Camı kıran çocuğun açıkça bunu söylemesi ve ardından ailesine dahi yük olmamak için simit satıp kırılan camı tamir ettirmeyi düşünmesi takdire şayandır. Zaten çocuğun bu davranışı sonucunda öğretmenin gözleri dolar.

"Susamış Tarlalar" şiirinde de şair, doğa için endişelenen çocuğun hassasiyetini anlatır.

"Susamış
Çok susamış tarlalar
Allahım

Yağmur ver

...

Susamış otlar

Çok susamış çocuklar

Yağmur ver

Allah'ım

Yağmur ver" (Zarifoğlu, 2016: 55)

"Susama" kavramı, insanlara has bir özellikken şair bunu bir çocuğun ağzından dile getirerek doğaya aktarır. Yağmurun yağmadığını gören çocuk doğanın susadığını düşünüp saf duygularıyla Allah'a dua eder.

2.1.1.4. Hayalperest Çocuk Tipi

Zengin bir hayal dünyasına sahip olan çocuklar, bu hayallerin bozulmayacağına inanırlar. "Kader Hep Erken Zaman Hep Geç" şiirinde de Zarifoğlu, çocuklukta kurulan hayallerin elle tutulacak kadar yakın olduğunu vurgular.

"...

Daha çocuktun

Elini uzatsan

Dokunsan bozulmazdı hayaller" (Zarifoğlu, 2015b: 477)

İnsanların yaşadıkları her çağda istekleri vardır. Küçükken büyümek ister. Şair "Büyümek" şiirinde bir çocuğun dünyaya bakış açısını sergiler. Dünyanın merkezine safça düşünceleriyle, hayalleriyle kendisini koyan bir çocuğu anlatır.

"Çimenler

İp-ıslak

Ben ağlayınca

Bir serçe

Konar pencereye

Ben gülünce

Gök masmavi

Bakıyorum diye " (Zarifoğlu, 2016: 9)

Şair hüsnü talil sanatını çocuğun dilinden yapar. Çocuk ağlayınca tüm dünyanın mutsuz olduğunu sanarak çimenlerin ıslak olmasını buna bağlar. Gülünce herkes gülüyor zanneder ve minicik serçe bile onu mutlu etsin diye pencerenin önüne konar. Baktığı her

şeyi güzelleştirdiğini hayal eden çocuk, göğün maviliğini bile kendisinin göğe bakmasıyla ilişkilendirir.

Çocuktaki ben merkezietçi düşünceyi vurguladığı bir başka şiir ise "Dünyanın Gülü" dür.

"Çoban kaval çalar
Beni çağırır
Asker türkü söyler
Bana seslenir
Annem ninni söyler
Beni uyutur
Çocuklar topaç çevirir
Beni anarlar
Babam işten döner
Beni arar
...
Velhasıl

Dünyanın gülüyüm ben" (Zarifoğlu, 2016: 21)

Çocukların her türlü ihtiyacını karşılamak için büyükler etrafında pervane olurlar. Bunu fark eden çocuk da kendisini evrenin merkezine koyarak dünyanın gülü olarak nitelendirir.

"Beyaz Paralar" şiirinde ise şair; azla yetinmesini bilen, mutlu olan çocuğun düşünce tarzını ortaya koyar. Ablasının kestiği kâğıt paralarla istediği her şeye ulaşabilen bir çocuğu anlatır.

"Bana
Küçük paralar verin
Büyükleri
Büyüklerin olsun
En çok sevdiklerim
Ablamın kestikleri
Düz bir kâğıttan
Bunlarla alabiliyorum ancak
Babamın alamadıklarını
Bütün kazancıyla

Bana ablamın
Bembeyaz paralarından verin
Yaşıyorum daha
Alıyorum
Her şeyi onlarla" (Zarifoğlu, 2016: 42)

Şaire göre büyükler çocuklara onların her istediklerini vermeseler de olur. Çünkü çocuk hayalinde ablasının kestiği kâğıt paralarla babasının dahi gücünün yetmediği şeyleri alabilir. Her şeye sahip olan çocuğun hayalini kurarak elde edeceği hiçbir şey kalmaz.

Hayal dünyası oldukça geniş olan çocuklar, küçük şeylerden mutlu olmasını bilir. Şair, "Uyuyorum" şiirinde uykusunda bile rüyalarıyla mutlu olmasını bilen çocuğu anlatır.

"Işık dolu
Rüyalarımın içi
Çiçekler serpili
Yorganımın yüzü
Karyolamı kaplıyor
Uçuşböcekleri" (Zarifoğlu, 2016: 50)

Oyunları bile hayal kurarak belli bir ritme bağlayan çocuklar, hayatlarından mutludurlar. "Kırlara Gidiyorum" şiirinde de şair, uçurtma uçuran bir çocuğun nasıl bir hayal dünyasına sahip olduğunu belirtir.

"Kırlara gidiyorum
Elimde uçurtmam
Kuşlar bekliyor gökte
Çünkü uçurtmamda
Kuş resimleri var
Canlanacaklar
Ben uçurunca" (Zarifoğlu, 2016: 52)

Kır, doğal yaşamın bir parçası olduğundan çocukların mutluluk kaynağıdır. Çocuk, kıra gittiğinde mutluluktan uçurttuğu uçurtmadaki kuşların bile havalanacağını düşünür. Çünkü kendisi de kırlarda koşup oynayacağından uçuracağı uçurtması gibi mutluluktan havalara uçar.

"Kırlara gidiyorum
Sevinç var kalbimde
Tavşanlar

Böcekler

Sular yaşıyor yanımda

Ben kalbimle bakınca" (Zarifoğlu, 2016: 54)

Hayvanlarla çocuklar arasında ayrı bir sevgi bağı vardır. Kırlara giden çocuk da oradaki tavşanları, böcekleri göreceğinden kalbinde derin bir sevinç hisseder.

2.1.1.5. Ataerkil Aile Düzeni İçinde Mutlu Çocuk Tipi

Cahit Zarifoğlu geleneksel aile düzeninin bir çocuk için mutluluk kaynağı olduğunu düşünür. Gülücük adlı çocuklar için yazdığı şiir kitabındaki pek çok şiirinde de bunu vurgular.

" 'Gülücük'de en fazla yinelenen ve olumlanan kelimelerden biri de 'nine' dir. Geçmişin gölgesi tabi ki 'nine' kelimesi etrafında döner. 'Nine' o kaybettiğimiz 'huzur'un ve 'inanç'ın sarsılmaz sembolüdür. Çocuk ile nine arasında 'Anne ve Baba' aradan çıkar, inanç, terbiye, ahlak ve tabii zamanın sisli buğulu terbiyecisi 'masal' nine tarafından dillendirilir." (Tökel, 2007: 289)

Nine, Zarifoğlu şiirinde "masal ana" gibidir.

Şair, "Anlamak" şiirinde çocuğun gözünden ninenin çocuğu seviş tarzını belirtir.

"Ninemse der bana

-Topaç gibi" (Zarifoğlu, 2016: 13)

"Nine" şiirinde ise nine geleneksel değerleri çocuğa aktaran bir aracı gibidir.

"Sen hatırlatırsın ilkin

Çocukların

Daha minicikken

Hecelemesi gerek

Besmeleyi

Bana da sen öğrettin

Bismillah demeyi" (Zarifoğlu, 2016: 15)

Nine, ataerkil aile düzeni içinde İslami kültürün devamını sağlayan bir kültür taşıyıcısıdır. Çünkü dinimize göre her işin başı "Besmele"dir, bir Müslüman'ın ilk öğrenmesi gereken şey her işe Allah'ın adıyla başlamaktır. Çocuk da ninesinden bu kavramı öğrendiği için mutludur.

Geleneksel aile düzeni içinde ninenin yanında dede de önemli bir yere sahiptir. Zarifoğlu şiirinde de; "Ninenin yanında 'dede' de şiirlerde yinelenen kelimelerdendir, hatta çocuğu en fazla anlayan 'dede'dir." (Tökel, 2007: 289) "Anlamak" şiirinde çocuğun dedesi tarafından anlaşılmasının mutluluğunu dile getirir.

"Bir dedem açık insan
Pek de zeki
Dilinden bal akar
Attâya gidelim der
Al sana şeker der
Göz kırpar
Okşar
Sever
Bir de gıdıklar
Dedemi çok anlıyorum" (Zarifoğlu, 2016: 13)

Çocuklar için dede-ebe önemli kişilerdir. Çünkü ebeveynlerinden görmedikleri hoşgörüyü onlardan görürler. Bu da çocuğun sevgi yumağı gibi büyümesini sağlayarak hayata karşı özgüven duyar. Zarifoğlu bu şiirinde çocuğun gözünde dedesinin ne kadar önem taşıdığını anlatır.

"İşaret Çocukları" şiirinde de Zarifoğlu anne, baba, nene gibi ataerkil aileyi oluşturan bireylerden bahseder. Çocuğa aile içindeki iş bölümünde babasına nenesinin koyduğu yemeği götürmek düşer.

"...
Cami avlularına açılan
Havuz sularına kapılan çocuklar
Görmeden güneşin bütün renklerini
Götürmezlerdi dükkandaki babalarına
Ocaktan akan kaynar yemekleri
Nenelerinin koyduğu avuç taslarına" (Zarifoğlu, 2015b: 67)

Çocuğu sevmek demek, onun aile düzeni içindeki yerini sağlamlaştırmak için ona görevler, sorumluluklar vermektir. Bunun önemini bilen şair de çocuğa nenesinin yaptığı yemeği babasına götürme görevini verir.

Cahit Zarifoğlu, çocuk duyarlılığıyla şiirlerini yazar. Çocuklara olan sevgisi, ilgisi de şiirlerine yansır. Onlar, büyüklerin kendi dünyalarındaki çıkar ilişkilerinden bihaberdirler. Bu da şairin çocuklara bakış açısını olumlu kılar. Daha çocuk doğar doğmaz annesine muhtaçtır. Muhtaçlık onun aile içinde ilgi odağı olmasını sağlayan unsurlardan biridir. İlgi odağı olması da onun dünyanın kendi etrafında döndüğünü düşünecek kadar saf ve hayalperest olmasını sağlar.

Zarifoğlu'nun olumlu olarak tanımladığı çocuklar, mutlu ve huzurludurlar. Şaire göre bu huzur ve mutluluğu da çocuk, ataerkil aile düzenine ve barış içerisindeki yaşamına borçludur. Savaş ortamındaki çocuklar yetim ya da öksüzdür, en doğal hakkı olan oyun oynama özgürlüğü bile yoktur. Çocuk geleneksel yaşam tarzı içinde doğayla iç içe ve oyun oynarken sevinç içindedir.

Çocuklar geleceğin sahibi, yarınların teminatıdır. Bu sebeple onların yaşama sevinçleri ellerinden alınmamalıdır.

2.1.2. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumsuz Çocuk Tipi

Zarifoğlu da şiirlerindeki anlam kapalılığının farkında idi. Bu kapalılığı çocukları anlatırken aralamak ister. Çünkü onun için çocuklar çok önemli bir yere sahiptir. Olumsuz çocuk algısında aslında menfi olan çocuklar değildir. Onları bu hâle sokan büyüklerdir. Şairin olumsuz çocuk algısına sahip olmasındaki etkenlerden birisi de kötü geçen çocukluğudur.

"İlk dönem şiirinin anlaşılabilmesi için, çocukluğuna atıf yapan Zarifoğlu: Çocukluğum, buğulu, karanlık, çapraşık, hülyalı, sonradan, büyüdükçe korkulara sebep olacak yaşantılarla dolu geçti. Bu yüzden olacak, çocukluğumun tasavvufî tadlarla dolu bir bölümünü bir şiirimde anlatırken, son mısralarda 'Ne korkunç birikimdi çocukluğum' diye bir mısra vardır, der. Yine başka bir yerde: Çocukluğumda bile hiçbir zaman 'kendimi evimde' hissetmedim. Babam hâkimdi. İkinci bir kadınla evlenmişti. Bir nevi babasız büyüdük. Evdekiler bir yere gitse bayram ettiğini söyler." (Şakar, 2007: 45-46)

Kendi çocukluğunda içinde yaşadığı biçare durumu şiirlerine de yansıtır. Ona göre çocukluğu bir atın nalbantına boyun eğişi gibi umutsuzca geçer. "Şan"daki şu mısralar şaire sanki babası karşısındaki acizliğini hatırlatır:

"Aşk çocuklar parlayınca görülen ışıklardır
Işık yüreğe varınca yorulur çeşmeler
Âşığın avuç açıp doldurduğu sularla
Ki ölenler vardı sularla küçüklüğümün oralarda
Elim yarım ve bilgisiz uzanarak
Her şeyim çocukluğum
En yakın nalbantın ağzından kestiği at
sarsılınca ayağını büküp bağlamışlardı
güçlüydü nalbantın çıplak kollu adamı" (Zarifoğlu, 2015b: 97)

Burada şairin nalbantla imlediği kişi güçlü babasıdır. Nalbantın karşısında aciz olan atsa şairin kendi çocuk hâlidir. Zarifoğlu, babası karşısındaki aciziyetini nalbantla at arasındaki ilişkiyle sembolize eder.

Şairin bilinçaltı korku doludur:

"Gece zangır zangır titreyerek

Yorgana bir hâl gelir uykuda bir şey gerilir" (Zarifoğlu, 2015b: 105)

Gecelerin karanlığına korku dolu sığınışını anlatır ve devam eder:

"Ne korkunç bir iklimdi çocukluğum

Uyku yansın yürek meçburlansın" (Zarifoğlu, 2015b: 106)

Şair için çocukluğu hüsrandır. Eğer insan ömrü iklimlerden oluşuyorsa onun çocukluk dönemi karanlık bir mahzen gibidir.

"Şekiller" şiirinde çocukluğu hüznle geçmiş yıllar olarak tanımlar.

"Çocuklar

Kurtulamazlar yanaklarına konan yaradan

Olmadık anda bırakılırlar

Sonra

Nice sonra

Hatta bazen karanlıklarına uzanırlarken kadar sonra

Üzerinde gözyaşı izleri

Senelerin izleri ile yol yol kalmış yanakları

Mahzun yıllar

Ancak görünür güzel dişleri" (Zarifoğlu, 2015b: 247)

Şair "Olmadık anda bırakılırlar" diyerek çocukken içine çöken yalnızlık duygusunu kasteder. Yalnızlık duygusu yüzünden de gözyaşı içinde mahzun, ağlamaklı bir çocukluk geçirdiğini vurgular.

2.1.2.1. Dayak Yiyen Çocuk Tipi

Cahit Zarifoğlu kişiliğindeki hassasiyeti şiirlerine de yansıtır. "Hesaplanmadan Ölü" şiirinde şiddet gören bir çocuğun acısını dile getirir.

"-Çocuk kanlarla sarsıldı

Öğrenciliğim korkunç öğretmenlerim" (Zarifoğlu, 2015b: 57)

Şair için çocukların eğitimi çok önemlidir. Fakat bu eğitim verilirken de çocuğun hayal dünyasının, beden bütünlüğünün sarsılmaması gerektiğini savunur. "Şan" şiirinde çocuklara baskıyla, dayakla eğitim vermenin yanlışlığı üzerinde durur. Çocuk gözünde şiddetle eğitim veren öğretmen, esrarlı bir hayvandan farksızdır.

"...

Çocuklar çılgınca oturuyorlardı tahtalarda
Ellerinde kırık aynalara ve aralarında
Esrarlı bir hayvan dolanıyordu
Falakanın ipiyle kıvrılan tahtası arasında
Çünkü falaka asıl her yanda
Sıkışmış gibi gözleri
Hain bakıyordu çocuklar
Elif eşer
Be beyazlatır
Te terkeder
Büyünür ferahlanırdı
..." (Zarifoğlu, 2015b: 100)

Çocuk, tüm bu çektiği eziyetten ancak büyüyünce kurtulabileceğinin hüznünü içinde barındırır.

2.1.2.2. Modern Yaşamın Zarar Verdiği, Mutsuz Çocuk Tipi

Zarifoğlu, geleneksel yaşamdan yana olması bakımından şehir hayatını bir kıskaç gibi gören şairdir. Bu duygularını da şiirlerinde sık sık dile getirir. Şair, hem çocuk tipinin hem de büyüklerin bulunduğu şiirlerinde modern yaşamın insana verdiği sıkıntıdan kaçmanın, kurtulmanın arayışı içindedir.

"Zarifoğlu'nun tutumuyla, diliyle, söyleyiş ve edası ile modern uygarlıktan pek de haz etmediği ortadadır. O bütün büyük modern şairler gibi modernliği eleştirir. Onun çocuklar için yazdığı şiirlerde de bu havayı bulmak zor olmasa gerek." (Tökel, 2007: 291)

Modernliğin merkezini Batı olarak gören şair "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde Avrupa'daki çocukların beton yapılar arasında taşlaşıp yok olduğunu belirtir.

"...
Avrupa bir duvarın taşları dizilen mişeli
Saçlarına çocuk kuşları konmaz
Çocuk uçmaz dallarından. İçinde yanında
..." (Zarifoğlu, 2015b: 219)

Şair çocuğu bir kuşa benzetir. Nasıl ki kuşlar doğanın habercisidir. Çocuklar da saflığın, masumiyetin timsalidir. Bir ülkede çocuğun olmaması demek, oranın masumiyetini yitirmiş olması demektir. Batı da zaten Zarifoğlu'na göre insanıyetini kaybetmiş bir diyardır.

Doğa ve çocuk Zarifoğlu'na göre birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Canlılığını, neşesini çocuktan alan doğa, eğer ki dalına tırmanacak çocuk bulunmazsa aşksızlıktan ölür. "Doğa-Yılan-Kadın-Ana" şiirinde şair bu duygularını dile getirerek çocukların doğayla iç içe yaşayamamasından şikâyetçidir.

"...

Ormanda ağaçlara

Tırmanırsa

Binlerce çocuk

Bahçede

Bir tek erik ağacına

Yoksa tırmanacak bir çocuk

Doğa seyirmeye başlar ve aşksızlık" (Zarifoğlu, 2015b: 251)

Şair, "Kartal Ölüsü" şiirinde modernleşen uygarlığın çocuklara dışarıda oyun oynamayı unutturmasından yakınır. Özgürlüğün simgesi olan kartal, şaire göre artık ölüdür. Çocukların oyun oynama özgürlüğünü de gelişen uygarlık elinden alır.

"Gidiyorsunuz ya gülüşüyor çocuklar

Her biri o kadar güzel ki artık

Salıncak çelik çomak ve rüyalar yok artık

Harp oyunları bile unutuldu dönemeçlerde" (Zarifoğlu, 2015b: 263)

Çocuğun kendisini en iyi şekilde ifade imkânı bulduğu ve zaman geçirebildiği faaliyet oyundur. Artık sokaklarda oyun oynama kültürü değişen hayat şartları yüzünden yok olmaktadır. "Meç 2" şiirinde Zarifoğlu, sokaklardaki sıcak mahalle havasının yok oluşunu çocukların artık saklambaç bile oynayamamasına bağlar. Şaire göre çocuğun olduğu mekân şenlik doludur, onların olmadığı ortamlar aşksızlıktan ölüdür.

"Sokağımızda yatan bir serinlik vardı

Saklambaç bile oyna(ya)mazdı çocuklar" (Zarifoğlu, 2015b: 276)

Teknolojinin gittikçe gelişerek bebeklerin dahi yaşam hakkını elinden almasından şikâyetçi olan şair, "Stad" şiirinde kundaktaki çocuğun nikel döktüğünü dile getirir.

"...

nikel döküyor kundaktaki çocuklar

..." (Zarifoğlu, 2015b: 296)

Çocukların tedirgin olması gereken şeylerin masallarda, hayal dünyalarında saklı cin, peri, dev, öcü gibi kavramlar olması gerekirken atom bombasının insanlığa verdiği

zarardan korkmasını eleştiren Zarifoğlu, "Atom Bombası" şiirinde teknolojinin ruh dünyasına verdiği zararı vurgular. Çocuğun gözünde atom bombası dev bir mantar şeklide görünür.

"Korkuyorum anne
Öcünden möcünden değil
Periden
Devden
Hiç değil
Korkuyorum
Patlayınca
Kocaman mantarı
Göğe doğru
İnsan ölüleriyle
Büyüyen atomdan" (Zarifoğlu, 2016: 40)

Nükleer tehdit çocuğun hayal dünyasında bir korku unsuru olarak ortaya çıkar.

Cahit Zarifoğlu modern yaşamın çocuğun hayatına olumsuzluklar getirdiğini savunur. Bunların başında da çocuğu bir sevgi yumağı hâline getiren ataerkil aile düzeninden ayırmış olmasıdır. En çok muhtaç olduğu annesi bile artık babası gibi çalışma hayatının içindedir. Bu çalışma hayatıyla ilgili her türlü kavram da çocukta bir iç huzursuzluğa neden olur.

"Zarifoğlu'nun çocuk şiirlerinde, açıkçası modern dünya veya şehir hayatıyla ilgili kelime kavram veya imge bulmak oldukça güçtür. ... Diğer taraftan kullanılan kelime ve kavramlarda oldukça olumsuz anlamlar çağrıştırır. '**Çalışan anne, iş hayatı, bomba, yalnızlık, büro**' gibi kelimeler modern hayatı simgeleyen semboller olarak yorumlanabilir. Bunlar aynı zamanda geleneksel hayatın vaat ettiği 'huzur' u bozan olgulardır. Gelenek ne kadar 'huzur' u ve 'güvenlik' i temsil ediyorsa modern hayata ilişkin kelime ve kavramlar veya şiirsel imgelem o ölçüde 'huzur' ve 'güvenlik' i tehdit etmektedir." (Tökel, 2007: 290)

"Çalışan Anne" şiirinde annesi evden gidince yüreğinde kopan fırtınayı hisseden bir çocuk vardır.

"Korkunç
Bir fırtına çıkıyor
Annem evden gidince" (Zarifoğlu, 2016: 30)

Anne, bir çocuğun yüreğinde derin bir yere sahiptir. Annenin yokluğu çocuğu derin bir acıya gömer.

Çocuk anne ve babasına en çok ihtiyaç duyduğu dönemlerde, onların işte olması yüzünden ebeveynlerini görememektedir. Bunun üzüntüsünü yaşayan çocuk onların işe gitmesini de istemez. "Çalışan Baba" şiirinde de babanın yokluğu çocuğun canını yakar. Çocuk, babasının kendisi için para kazanmak zorunda olduğu fikrini benimsemez. Hatta babasının kendisine duyduğu sevgiyi işe ayırdığı vakitle kıyaslar.

"Baba
Yine mi büroya
Ne olur
Eve getir
Bir akşam
Şu büroyu
Bakalım
Neresi bizden güzel" (Zarifoğlu, 2016: 31)

Büro bu şiirde çalışma hayatının bir sembolü olarak kullanılır. İş yoğunluğu yüzünden çocuğunu ihmal eden baba eleştirilir. "Özlem" şiirinde de babasını az görmekten yakınan bir çocuk vardır:

"Babamı
Ancak
Akşamları
Öpebiliyorum
Baba
Gündüzleri de
Evde
Olsana" (Zarifoğlu, 2016: 32)

Çocuğun her an öpülmeye, sevmeye ihtiyacı vardır. Ona akşamdan akşama babasını görmek yetersiz gelir. Eve ekmek getirmek için uğraşan baba, çocuğa göre her an yanında olmalıdır.

2.1.2.3. Savaş Mağduru Çocuk Tipi

Zarifoğlu *Ağaç Okul* adlı şiir kitabında savaş mağduru Afgan çocuklarının acılarını, çektikleri sıkıntıları dile getirir. Onların çocukluklarını yaşayamamasının üzüntüsünü kalben hisseden şair, oradaki çocukların ağzından dünyaya hesap sorar. "Sorular Sorarım Size" şiirinde de ninni, uyku yerine savaşla, bomba sesleriyle haşır neşir olan çocukların dünyayı sorgulamasını dile getirir.

"Ya arkadaşlarım

Ali

Hizbullah

Nurhak

Ömer

Nasıl sevimli

Nasıl capcanlı idiler

Yanıp ölmenden önce

Napalım bombalarıyla" (Zarifoğlu, 2015a: 10)

Çocuğun kendisiyle yaşıt arkadaşlarının bombalarla öldürülmesine isyanı vardır.

Bombaların kendi hayatlarının tam ortasında olmasına anlam verememektedir.

"Şimdi bilebilir misin

Çocukluk nedir

Ninni nedir

Uyku nedir

Hele oyun

Oyun nedir

Sorarım size" (Zarifoğlu, 2015a: 10)

Tam oyun çağındaki çocukların çocukluğunu yaşayamamasının acısını, şair kendi dilinden bir çocuğa büyükleri yargılatarak yapar.

Çocukların en büyük mutluluk kaynağı oyundur. Bu bir çocuğun en doğal hakkıdır. Fakat Afgan çocuklarının oyun oynama özgürlüğü de ellerinden alınır. Sanki tüm insanlık o çocukları unutmuş ve onlara tuzak kurmuştur. Şair "Bubi Tuzakları" şiirinde oyuncak şeklindeki bombaların çocukları nasıl katlettiğini anlatır.

"Aaa! Ne güzel

Diyor kardeşim

Yerde bulunca bir oyuncağı" (Zarifoğlu, 2015a: 35)

Şair, savaşın ortasında bile bozulmamış olan masumiyetiyle bombayı oyuncak sanan bir çocuğu anlatır.

"Öyle cici bir oyuncak

Ne gezer

Bir köy yolunda

Anlasana kardeşim" (Zarifoğlu, 2015a: 35)

Oysa çocuk düşmanın bu kadar alçakça savaştığını, kendisine oyuncak zannettiği bomba tuzaklarını göndereceğini akıl edemez.

"Hayır

Geç kalıyorum uyarmakta

Elini uzatıyor

Alıyor

Ve BOM

Patlıyor oyuncak, bir bomba gibi" (Zarifoğlu, 2015a: 35)

Ve sonunda çocuğun elinde düşmanın attığı bomba patlar. Şair, çocuğu kurtaramamanın verdiği çaresizliği ve üzüntüyü duyar. Hem de düşmanın bu bubi tuzakları birkaç çocuğa zarar vermekle kalmaz.

"Aaa! Ne güzel

Diyor komşu kız

Koyunları otlatırken

Yerde görünce

Yaldızlı bir dolmakalemi" (Zarifoğlu, 2015a: 36)

Savaşın ortasında okuma özlemi duyan küçük kızın karşısına ölüm bir dolma kalem şekline bürünüp çıkar.

"Ne işi olabilir

Dağ başında

Bir dolmakalemin

Anlasana çocuk

Küçük kız" (Zarifoğlu, 2015a: 36)

Eğitim aşkıyla tutuşan küçük kız dolma kaleme çok sevinir. Akıl edemez bunun bir tuzak olabileceğini.

"Hayır

Bir uyarı yok ki yanında

Sevinçle eğiliyor

Elini uzatıyor

Alıyor

Ve açarken

BOM.. patlıyor kalem" (Zarifoğlu, 2015a: 36)

Zarifoğlu, hem Batı'nın bu çocukların elinden ailesini, oyun oynama özgürlüğünü hem de yaşama hakkını haince tuzaklar kurarak almasına içerler. Bu küçük kız çocuğu da diğerleri gibi büyük bir yanılğı içinde patlayarak ölür. Çocukların Batı'nın bu tuzaklarına saflıklarından dolayı kanması doğaldır. Ama şair buna, tüm dünyanın özellikle de İslam âleminin uyuyor olmasına katlanamaz.

Eğitim hakkı da elinden alınan Afgan çocuklarının acısını derinden yaşayan şair, "Bombardıman" şiirinde okulu bombalanan çocukları anlatır:

"Biz içindeyken
Bilgiler edinirken okulumuzda
Birden geldi uçaklar
Bombaladılar
Yıktilar okulumuzu başımıza" (Zarifoğlu, 2015a: 40)

Savaşlar sivil halktan insanlarla, çocuklarla, kadınlarla, yaşlılarla yapılmaz. Bu evrensel bir insanlık kuralıdır. Ama bu kuralı işine geldiği gibi kullanan Batı toplumu bir okulu bombalamaktan çekinmez.

Her an ölüm korkusu yüzünden kendi geleceklerinden endişeli, bombalarla gölgeli bir hayat çocukları umutsuzluğa sürükler. "Göv Gözlü Düşman" şiirinde de şair beş yaşındaki bir çocuğun acaba yarına sağ çıkar mıyım korkusunu dile getirir.

"Bugün yağmur yağıyor
Ben beş yaşındayım
Dayadım yanağımı cama
Baktım uzak dağlara" (Zarifoğlu, 2015a: 60)

Beş yaşındaki bir çocuğun bu kadar uzaklara dalıp düşünüyor olması şaşırtıcıdır. Çünkü küçük bir çocuğun tek endişesi oyun oynamak olmalıdır. Oysa Afgan çocukları farklı duygular içindedir:

"Nasıl geçecek günler
Böyle uzun
Büyüyebilecek miyim
Başımın üstünde
Düştü düşecek bombalar" (Zarifoğlu, 2015a: 60)

Ölüm kalım mücadelesi veren Afgan çocukları üzerlerinden geçen her bombanın bir gün kendilerinin üstüne düşmesinden korkarlar.

Şair, tüm dünyanın savaş mağduru çocuklara kulaklarını tıkamasını eleştirir. Savaş karşısında çaresiz kalan çocuğun korkusunu "Düş" şiirinde şöyle dile getirir:

"Yardıma koşamaz kimse

Damlar yıkılır

Korkuyla bağırır

Çocukların üstüne" (Zarifoğlu, 2015a: 89)

"Savaş gerekmedikçe bir insanlık suçudur", diyen Mustafa Kemal Atatürk ne kadar da haklıdır. Savaş içinde varlıklarını sürdürmeye çalışan çocukların aslında yaşama hakları da ellerinden alınır. Körebe, saklambaç oynaması gereken çocuklar savaş oyunları oynamaya başlar. Çünkü savaşın ortasında dünyaya gelen bu çocukların başka tercih hakları da yoktur. Zarifoğlu pek çok şiirinde bu dramı dile getirir.

"Küçük Mücahitler" şiirinde şair, çocukların büyükleri taklit ederek ve ortamın kötü şartlarının etkisiyle masumane oyunları bırakıp savaş oyunları oynadıklarını büyük bir üzüntüyle dile getirir:

"Çocuklar

Savaş oyunu oynuyor" (Zarifoğlu, 2015a: 64)

"Çocuklar

Saklambaç

Körebe yerine

Savaş oyunu oynuyor

Kovalıyor

Yakalıyor

Ve öldürüyorlar" (Zarifoğlu, 2015a: 64)

Küçük bir çocuğun ölme ve öldürmeyle işi yoktur. Ama savaş mağduru Afgan çocukları çaresizce Batı tarafından bu savaş oyunlarını oynamaya sürüklenir.

"Çocuklar

Birdirbir

Küsküç yerine

Savaş oyunu oynuyor" (Zarifoğlu, 2015a: 67)

Afgan çocukları, savaş oyunlarının içinde büyüyerek her biri sonuçta eğer yaşarlarsa gelecekte bir mücahite dönüşürler.

"Küçük Savaşçılar" şiirinde de şair çocukların dünyaya geldiği andan itibaren kulaklarının duyduğu tek sesin düşmanın tank ve helikopter sesi olmasından yakınır.

"Savaş var

Helikopter ve tank sesleri

Oyun sesleri yerine

Çocukların kulaklarında" (Zarifoğlu, 2015a: 68)

Çocuklar doğayla iç içe büyürler ama Afgan çocuklarını Batı askerleri doğaya küstürür. Çocuklar artık ne dereye yüzmeye ne de kuş avlamaya gider. Düşmana avlanmamak için uğraşıp dururlar.

"Savaş var

Ne yüzmeye gidiyor çocuklar

Yakın dereye

Ne de kuş avlamaya" (Zarifoğlu, 2015a: 69)

"Savaş Oyunu" şiirinde savaştan korkmaları yüzünden çılgınlık atan çocukların dramını yüreğinde hisseden Zarifoğlu, bu çılgınlara kulağını kapatan insanlığa Afgan çocuklarının ağzından seslenir:

"Çocuklarınız biz

Yollardan

Çılgınlarla geçiyoruz" (Zarifoğlu, 2015a: 70)

Çocuklar savaşın ortasında dünyaya geldiklerinden artık ölüm kalım savaşlarını oyun oynamaya benzetir olurlar.

"Oynadığımız

Ne saklambaç

Ne kovalamaca

Ne birdir bir...

Savaş oynuyoruz biz" (Zarifoğlu, 2015a: 70)

Savaş mağduru çocukların oyunlarının isimleri dahi değişir. Onlar artık saklambaç, kovalamaca, birdir bir oynayamazlar. Çünkü düşman oyun oynayacakları yerleri topla, tankla, tüfekte işgal etmiştir:

"Oyunumuz da düşman

İşte

Bu yanık tankın içinde" (Zarifoğlu, 2015a: 70)

Anne babası gözünün önünde öldürülmüş, psikolojisi alt üst olmuş savaş mağduru çocukların oyun algılarının da hayata bakış tarzlarının da normal bir çocuk gibi olması beklenemez. "Duyarım Çıglıklarını" şiirinde Zarifoğlu, ebeveynleri katledilmiş bir çocuğun acısını anlatır.

"Kurşuna dizdiler anamı
Köy meydanında
Gözleri önünde
Yavrularının" (Zarifoğlu, 2015a: 77)

Çocukta bu durumun nasıl bir travma yarattığı ortadadır. Çünkü üzerinden yıllar geçse de bu kötü sahne hep gözünün önüne gelir.

"İster hasta olayım
İster sağlıklı
İsterse
Yıllar geçmiş olsun aradan
İster burda olayım
İster büyüüp de savaşta
Duyarım
Ölürken attığı çıglıkları" (Zarifoğlu, 2015a: 78)

Ülkelerindeki savaş ortamından mutsuz, anne babaları öldürülmüş çocuklar kendilerince bu duruma bir çare bulmaya çalışırlar. İçlerindeki saflık yerini düşmandan alınacak intikam duygularına bırakır.

"Mermi Taşırım Dağlara" şiirinde şair çocukların büyüklerine yardım etme duygusunu işler:

"Biz çocuklar
Koşup duruyoruz dağlarda
Boynumuzda mermi torbalarıyla
Böylece
Savaşıyoruz
Biz
Çocuklar da" (Zarifoğlu, 2015a: 86)

Geleneksel hayat düzeni içinde babasına yemek götüren çocuk profili yerini, dağda savaşan babasına mermi taşıyan çocuğa bırakır.

"Göv Gözlü Düşman"da bir çocuğun Allah'a yakarışına şahit oluruz:

"Allahım büyüt beni

Bir an önce" (Zarifoğlu, 2015a: 61)

Çocuğun Allah'a yakarma sebebi oyuncak falan değildir. İçindeki barış arzusudur. Savaş bitsin ki ölüm kalım mücadelesi de böylece sona ersin.

"Allahım tüfek ver elime

Bir an önce" (Zarifoğlu, 2015a: 61)

Allah'tan dileği; Batı'nın içine çektiği savaş oyununun en büyük ihtiyacı olan tüfektir. Çocuk eline tüfeği alarak bir an önce yürümeyi öğrenmek ister.

"Allahım

Yürüt beni de

Dağlara" (Zarifoğlu, 2015a: 61)

Öç duygusu bir çocuğun duygu dünyasında olmayan bir kavramdır. Fakat düşman çocuklara öyle şeyler yapmıştır ki çocuklar intikamla yanıp tutuşurlar. "Öç" şiirinde de evlerine bomba yağdırılan çocukların korkularıyla başa çıkmak için düşmandan intikam alma istekleri birbirine karışır.

"Şimdi her eve

On bomba atılır

Kaçışırız

Çil yavrusu gibi

Ağaçların

Duvarların dibine" (Zarifoğlu, 2015a: 83)

Büyüyünce hangi mesleği yapacağını, hayallerini anlatan çocuklar, savaş ortamında bu duyguları bırakıp öksüz ya da yetim kalmalarının, evlerinin, ülkelerinin yağmalanmasının bedelini sormaya yönelirler.

"Bir gün büyüyünce elim

Güneşten iri

Öcünü alacağım

Tüm yaptıklarının" (Zarifoğlu, 2015a: 83)

Cahit Zarifoğlu'nun çocukları birey olarak olumsuz düşünmesi imkânsızdır. Çünkü çocuk; muhtaçtır, saftır, masumdur. Çocuğu olumsuzlayarak anlattığı her şiir aslında bir çocuğun çaresizliğini kendi ağzından aktarışdır. Bu muhtaçlıkları kullanılarak dayak yiyen çocukların durumunu anlatırken aslında olumsuzladığı dayak yiyen çocuk değil; ona bunu reva gören büyüğüdür.

Şairin kendi çocukluğu da çok mutlu geçmez. Bunun nedeni ise babasının aileye karşı ilgisiz tutumudur. Sevgiye muhtaç küçük Zarifoğlu'nu mutsuzluğa sevk eden babasıdır.

O, çocukları anlatırken kendi acılarını dindiren bir şairdir. Afganistan'daki savaş mağduru çocuklar şairi derin kederlere boğar. Bu yüzden olsa gerek "çığlık" kelimesini içindeki biriken acıyı atmak için imge olarak çok sık kullanır. Şair gerçekten Afganistan'daki savaş mağduru çocukların çığlıklarının sesi olmaya çalışır. Tüm dünyanın bu çığlıklara kulaklarını tıkamasına, Batı'nın hep banacı insanlık anlayışına, İslam dünyasının lal olmasına şaşırır.

Şair; modern hayatın, Batılı yaşam tarzının çocuklara zarar verdiği kanaatindedir. Çocuğu geniş aile kavramından çekirdek hayata indirgeyerek İslami kültürün taşıyıcısı olan nineden, dededen alıkoyar. Böylece İslami kültürden bihaber nesiller yetişir. Modern hayatın bir başka götürüsü de çalışan anne ve baba motifidir. Çocuk ebeveynden beklediği ilgiyi bulamadan yetişir. Çünkü şehirde "iş"ten buna zaman yoktur. Zaman ve doğa şehirdeki en sınırlı kavramlardır. Öyle ki çocuğun en büyük ihtiyacı olan oyun oynama bile kısıtlıdır. Çocuk doğaya, doğa da çocuğa küstür. Teknolojik gelişmeler yüzünden doğa mahvolmuş, kundaktaki çocuklar bile nikel dökerek dünyaya gözlerini açar hâle gelmiştir. Atom bombası ise çocukların doğayla olan ilişkisini tamamen keser. Artık doğayla çocuk arasındaki aşk biter.

2.2. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE KADIN TİPLERİ

2.2.1. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumlu Kadın Tipi

Cahit Zarifoğlu için kadın, anne ve eş olarak çok önemli ve değerli bir yere sahiptir. Kendi hayatında da kadının izlerini anne ve eş olarak takip edebiliriz. Babasının annesi üzerine evlenip Zarifoğlu'nu ve kardeşlerini yüzüstü bırakması ailenin tüm yükünü şairin annesinin çekmesine neden olur. Babasızlık yüzünden çocukluğundan itibaren yalnızlık duygusunu yüreğinde taşıyan şair, annesine yük olmaması gerektiğinin farkındadır. Belki kendi içindeki yalnızlık duygusunu onaramayacağının farkında olarak kopan düğmelerini kendisi dikerek annesinin yükünü hafifletmeye çalışır. Dindar ve eğitilmiş bir kadın olan annesi Şerife Hanım, çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmeye çalışır. Onlara "Oğullarım, başkalarının karısına, kızına bakmayın; sizin de ananız bacınız var bunu düşünün." (Özdenören, 2007: 10) öğüdünü vererek yetiştirir. Bu öğüdün yansımasını Zarifoğlu şiirinde kadının güzel ahlaklı eş tipinde ön plana çıkarılışında görmekteyiz. Şairin dindar

yetiştiriliş tarzı eş seçimini etkiler. Karısı Berat Hanım, Abdülhakim Arvasi soyundan dindar bir aileye mensuptur. Şairin annesi ve eşi hayata bakış açısını etkiler. Dolayısıyla şiirlerinde kadın anne ve eş olarak ön plandadır. Cahit Zaifoğlu şiirlerindeki kadının sevgili olarak acı verici; anne, eş ve kız kardeşken mükemmel tiplerde olmasıyla Haşim'in şiirlerinde kadını sevgili olarak değil de anne ve hemşire olarak öne çıkarması açısından benzerlik gösterir. Ahmet Haşim şiirlerinde "akşam"ı ne kadar vurguluyorsa Cahit Zarifoğlu da kadını anne olarak o kadar vurgular.

" 'Akşam' kelimesi Ahmet Haşim için neyse ya da hangi yoğunluktaysa Cahit Zarifoğlu'nda da kadın aynı yoğunlukta. Hatta başka bir benzetme, Haşim'de 'Akşam' ne kadar örtücü, gizleyiciyse; Zarifoğlu'nda da 'kadın, anne, ana' o kadar aşikârdır." (Battal, 2007: 71)

Onun şiirinde kadın annedir; doğurur, besler, büyütür, akıl verir. Gelecek nesillerin bakımından anne sorumludur. Anne sorumluluğunu kendi duygularını, isteklerini hiçe sayarak büyük bir fedakârlıkla yerine getirir.

"Zarifoğlu'nda kadın her türlü orta malı bakış ve düşünüşün dışında, anneliğin yoğunluğu dışındaki bütün arayışları boş sayan bir enginlik içerisindedir. Annelik bütün ihtişamıyla; efsanelerdeki, masallardaki, hikâyelerdeki güzelliğini Zarifoğlu şiirinde ortaya kor. Hatta şu bile söylenebilir: Niçin bu kadar mükemmel? Çünkü şiirlerde kadına has her şey, muhteşem bir övgü içerisindedir. Kadın yoksulken mükemmel, anne iken mükemmel, sıkıntıdayken mükemmel. Çünkü onda anne olma özelliğinin yıkılmaz gücü var." (Battal, 2007: 73)

Zarifoğlu şiirinde kadın eş olarak hem fiziken erkeğin gözüne hem de ahlakı ve fedakârlıklarıyla gönlüne hitap eder. Kadın, kocasının hayattaki yardımcısıdır ve ancak kocasıyla hayatın bir parçası olabilir. Şair İslamcı, gelenekçi bakış açısıyla kadına tek başına bir değer olarak bakmaz. Kadın eş olarak namusludur ve bu namusunu sosyal hayattan kaçarak koruyabilir. Kadının gönlünce dışarıda olabildiği tek mekân ise kırsal köy hayatıdır.

"Zarifoğlu'nun kadın profili; ne kadar köyde, tarlada, bağda, bahçede olsa da o duruşuyla modern tasavvurların tamamına isyan basmaktadır. Çünkü o kalabalık sözlerin ötesinde bir kadın duruşu ortaya koyar. Bu duruş, bütün kalabalık söylemlere galip sükûnun isyanıdır. Gandi'den ödünç olsun: 'duruşum mesajımdır.' " (Battal, 2007: 75)

Şiirlerinde erkeğin gücünü daha şatafatlı sergileyebilmek için kadını yardımcı oyuncu olarak sahneye çıkarır. Şairin siyasi tutumunun da etkisiyle kadınlar modern cumhuriyet ruhunu taşımazlar.

"Doğa ve coğrafya arasında seçimi doğadan yana kullanmıştır. Âdeta doğa parsellenmeden önce sanki o varmış gibi uzamsal algısı da önce doğal, ikinci olarak da siyasidir. Bu zemin iki ana karakteri olan kadın ve erkek daima yan yana, kadın bir parça

arkadadır. Kadın zeminden bir parça olacak şekilde eylemlerin destekçisidir." (Ünal, 2007: 130)

Şairin dünyası erkek egemen evrene sahiptir. Bu dünyada erkekle kadının uzlaşmadığı, üzerinde tartıştıkları bir konu da olması mümkün değildir:

"Erkeğin kadınla hiçbir çatışması yoktur; çünkü kadın, karakter yoğunluğunda değil, figüre seyrelmiş olarak kurgulanır. Bu mütakabiliyetsizlikten dolayı bu şiirde aşk, olabildiğine doğal ve pastoral kalmıştır. Bir trajedi konusu hâline gelmemiştir." (Ünal, 2007: 130)

Kadın ister anne ister eş figüründe olsun Zarifoğlu şiirinde birey olarak dilsizdir, hata yapma lüksü yoktur. Çünkü yaptığı hata kadının bulunduğu toplumdan aforoz edilme sebebidir. Kendisine biçilen rolleri başarıyla gerçekleştirebilirse değer kazanır. Bu algı modernist kadın algısıyla örtüşmez. Gelenekle beslenen bir kadın modelidir. Türk-İslam kültüründen miras kalan bu kadın ve erkek ilişkisi *Yedi Güzel Adam*'ın ortak anlayışıdır.

2.2.1.1. Anne Tipi

Zarifoğlu şiirinde anne olarak kadın, iman sahibidir. Şairin tasavvurundaki anne tipi kendi annesi gibidir; çocukları için mücadele eden, dindar, sevgi dolu, eğitimli, fedakâr, kendi hayatını ailesine armağan etmiş Şerife Hanım'ı hatırlatır. Zarifoğlu, "Cennet annelerin ayakları altındadır." hadisi doğrultusunda anneye şiirlerinde ayrı bir önem verir. Şairin bu inancı doğrultusunda anne kutsal bir varlığa dönüşür. "İşaret Çocukları"nda anneye rüyasında yeşil hırkalar gören bir veli gibi kutsiyet atfeder.

"Anam yeşil hırkalar görürdü düşünde

Daha ilk güzelliğinde

Alnını iki dağın arasına germiş

Bir devin göğsüne benzer

Göğsünden dualar geçermiş" (Zarifoğlu, 2015b: 67)

Yeşil, cennetin rengi olduğundan İslamiyet'te ayrı bir yeri vardır. Hırka ise dervişliğin sembolüdür. Yeşil ve hırka kelimeleriyle şair annenin kutsiyetini vurgular. Anne; gönlü temiz, ağzı dualı bir derviş gibi içinin güzelliğiyle dışını ısıldatır.

Anne hep fedakârdır. Tüm fedakârlıklarını da kendi acılarını geride bırakarak yapar. "Su" şiirinde şair, kadının kendisini anneliğe kaptırmaktan yaralarını unuttuğunu vurgular. Sanki kadın anne olunca üstün güçlere sahip bir varlığa dönüşür. Annelik, kadının ruhunu öyle çok kaplar ki bireyselliğini yutarak kadını ailesinin emrine amade kılan, doğaüstü güçlere sahip bir yapıya büründürür.

"Hiç akla gelmedi

Beraber kırlara hüznü atmaya yarayan bir annenin
dallara takılıp ağrıyan yaralarıyla yattığı" (Zarifoğlu, 2015b: 93)

Hüzünlerini unutmak için dallara asan anne zamanla o kadar çok acıya sahip olur ki acılarını asacak dal bulamayınca bu sefer de dalın kendisine takılıp yaraları kanar. Onca acısını içine atıp kan kussa da kızılıcak şerbeti içtim diyecek kadar güçlü ve kendi acısıyla baş başa bırakılmış anne tipi ön plana çıkar.

2.2.1.1.1. Doğuran Anne Tipi

Şaire göre kadın tıpkı bir toprak gibi üretkendir. Nasıl ki toprak bağrında yemişler büyütür, anne de karnında bin bir zahmetle bebeğini büyütür. "Otahı" şiirinde anneyi toprağa benzeten şair, annenin o toprağı karnındaki bebeğı için nasıl fedakârca işlediğini belirtir.

"dizi dirseğı
görölmeyen alnı
ve toprağı dokuyan karnıyla
ve karnıyla beklediğı için toprağı
otahı bir adanın ismiyle kadın
silme kadın" (Zarifoğlu, 2015b: 46)

Bebek anne rahmine düştüğü ilk günden büyüyene kadar annesine muhtaçtır. Kadın tıpkı topraktan ekinini hasat etmeyi bekleyen bir çiftçi gibi çocuğunu büyük zahmetlere katlanarak yetiştirip büyütür. Çiftçi ekinini toprakta yetiştiriyorsa kadın betonda yetiştirmeye çalışır; kadının işi daha zordur. Aynı zamanda kadın, tarlada eşinin yardımcısıdır; toprağa alnını değdirip karnı burnunda dizini dirseğini çürüterek ekin eker. Kadın böylece toprak ana olur. Hem toprağa hem çocuğuna can verir. Şairin dediğı gibi artık o otahının ismi kadının adı olsa yeridir.

Cahit Zarifoğlu, şiirinde anneye kutsiyet atfeder. Çünkü daha çocuğı karnındayken ondan kurtulma şansı vardır. Ama anne, çocuğunu doğurup büyötmek için her türlü eziyete katlanır.

" 'Yedi Güzel Adam' adlı şiir kitabında yer alan bir şiirinde anneyi, karnında taşıdığı bebeğı boğma imkânı olduğı hâlde boğmayıp onu doğuran bir varlık olarak kutsayan ve 'Anne boğmaz doğurur. Kim ki sizi boğmadı annenizdir.' diyen Cahit Zarifoğlu, kadınlara merhamet duyduğunu, onların, fitraten bütün hazır oluşlarına ve milyarlarca örneğine rağmen, Havva anamızın kâinata doğarak gelen ilk insanı taşıyışındaki ve dünyaya getirişindeki duygusunu yaşadıklarını, bu bakımdan ayrımsız her annenin bir Havva olduğunu belirtir. Ona göre, tıpkı ölümlerimizin paylaşılmaz olması gibi kadınların Allah'ın buyruğı ile hayat verişlerinde de o ilk orijinal duygu aynen yer alır; bir

Eskimo kadından bir kızıl deriliye, bir Çinliden bir Araba, bir Amerikalıdan bir Japon'a kadar bütün kadınlar, bir tek şeyi, içinde Müslüman ruh olan bebeyi doğururlar." (Bostan, 2007: 59-60)

Bu yaklaşımlarının temelinde İslam algısı ve inancı vardır. Zira her çocuk Müslüman doğar, ebeveyni onu başka dine iter. "Yedi Güzel Adam" şiirinde dindar bir annenin duyarlılığı vardır.

"ÜMMETİ GÖZETMEN GEREKLİ

Ben seni beyaz haber ustası

Olasın DİYE boğmadım –DOĞURDUM" (Zarifoğlu, 2015b: 119)

Ümmetin gözetilmesi bir Müslüman bilincidir. Şair bu bilinçle kadının çocuğunu boğmayıp doğurduğunu söyler. İnsanın dirilişi ise annesinin onu doğurmasıyla başlar. Bunda anne şefkati vardır. Doğuran anne, boğan değil; diriltendir. Beyaz haber vurgusu ise şairin tasavvur ettiği İslam medeniyetidir.

"Zeynep Ve Uzaktan Fırat Üzerine İkili Anlatım" şiirinde de kadını insanlığın varoluş sebebi olarak görür.

"...

Önce yeryüzünde yoktunuz – bir kadın ki

Rahminde boğmadı sizi annenizdir

Buluşunuz değildir anne – doğuranınızdır

(Anne boğmaz doğurur)

Nasıl ki doğdunuz ve buldunuz annenizdir..." (Zarifoğlu, 2015b: 172)

Her kadın anne olarak dünyaya yeni bir hayat katar. Kattığı bu taze kanla yaşamı şekillendirir.

"Herhâlde nirengi noktası bu olsa gerek. İnsanlığı yeniden doğuran, yeniden üreten varlık: kadın. Aşağıdaki mısralarda olduğu gibi buraya alınmayan birçok mısrasında da kadının anneleşmesi dünyayı yeniden şekillendirir. Bütün unsurlar, malzemeler hülasa bütün varlık yeni anlamların sahibi olur." (Battal, 2007: 74)

Kadının anneleşmesi dünyayı değiştiren bir unsurdur. Neslin devamı, kadının çocuğu doğurmasına bağlıdır. Bu sebeptendir ki; "Zarifoğlu, kadını ailenin içinden ve nesil bağıyla görür." (Doğan, 2003: 124) "Zeynep Ve Uzaktan Fırat Üzerine İkili Anlatım" şiirinde de şair, kadının her doğumla aslında soyuna hizmet ettiğini vurgular.

"...

Öyle ki kadın

Günü saati dolunca doğurunca

Bin yılı birden doğursun" (Zarifoğlu, 2015b: 184)

Dindar bir şair olan Zarifoğlu, "Evleniniz, çoğalınız, çünkü ben kıyamet gününde sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim." hadisine uyararak kadının doğurmasını İslamiyet'e hizmet olarak niteler. İslamiyet'te neslin devamını sağlayıp hayırlı bir evlat yetiştirmek çok önemlidir. Geride hayırlı bir evlat, devamlı kazandıran bir eser ve faydalanılacak bir ilim bırakan kişinin amel defterinin kapanmayacağına inanılır. Cahit Zarifoğlu bu inancı doğrultusunda kadını, aile kurmanın ve bu aileyi genişletmenin en önemli unsuru olarak görür.

Şair "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde de kadının doğurmasının hayata mutluluk kaynağı olduğunu belirtir. Kadın doğurarak insanlığın canına can katar ve bu da dünyadaki her şeyin neşe kaynağı olur.

"Cahit Zarifoğlu'nun bütün eserlerinde kadın mutlu olmaya kodlanmıştır. Çocuk kitaplarında da Savaş Ritimleri'nde de şiirlerinde de kadın annedir, eştir, kız kardeşir ama hep kadındır. Yani evinin sahibi, çocuğunun annesi, eşinin karısı." (Battal, 2007: 71)

Mutluluğa kodlanan kadın anne olarak ürettiği çocukla da etrafına sevinç saçar.

"Ey ana

Parkları çocuğunla eş doğurdun

Çimenleri mutlu kıldın" (Zarifoğlu, 2015b: 203)

Şaire göre çocuk ile doğa arasında gizli bir anlaşma vardır. Sanki doğanın aşk kaynağı çocuktur ve çocukla doğa birbirini tamamlar. Kadın bir çocuk doğurarak soyunu devam ettirmekle kalmaz, tüm evrene de iyilikte bulunmuş olur.

2.2.1.1.2. Doyuran-Besleyen Anne Tipi

Cahit Zarifoğlu şiirinde kadın, anne olarak başta çocuğu olmak üzere eşinin ve tüm ailenin karnını doyurur. Kadının besleme, karın doyurma serüveni evlenmesiyle başlar. Evlenir, kocasına yemek yapıp onun karnını doyurur. Hamile kalır kendi yiyeceğini bebeğiyle bölüşür. Bebek doğar, onu emzirerek canından can kattığı çocuğunu daha ilk andan itibaren doyurur. Şair, "Otahı" şiirinde de ailesini beslemek için çabalayan anne tipini anlatır. İmkânsızlıkların insanıdır, yokluklardan bile bir şeyleri çıkarmayı başaran, Allah'ın Hâlık isminin tecellisi olan bir varlıktır anne. "Otahı" kadının bu yaratıcılığının imgesel anlatımıdır.

"....

telaşa durmuş duygularıyla

bir şeye bakarken

ya da bakracını
denizden doldururken
kapılarına su döker toprağı yıkarken
yaslanırken vakit geçsin diye bir ağaca
unutur ekmek yaptığını
hamurdan bir yolcu açar" (Zarifoğlu, 2015b: 46)

Şair, doğal yaşamı en güzel yaşam tarzı olarak benimsediğinden kadını da mekân olarak köyde, tarlada anlatır. Kadın, onun şiirinde modern yaşamın çalışma hayatından uzaktır. Tarlada, bağda, bahçede çalışır. Kocasının yanında hizmet eri, çocuklarının annesidir. Kadının tek mutluluk kaynağı şaire göre kocasının ve çocuklarının huzur içinde yaşamasını sağlamaktır.

"Cahit Zarifoğlu şiirinde kadın bütün modern anlatım biçimleri içerisinde köydedir, tarladadır, ormandadır. Ot yolar, ağaç kırar, yemek pişirir, yoksulluk çeker, fakirlik sürer; ama annelik yapar. Erkeğiyle yarış içerisinde değildir. Üstün olmanın dalaveresini kurmaz. Modern söylemin, bilimin, filimin çizdiği kadın portrelerinin hiçbirisi, onun dünyasında yer almaz. Onun acısı çocuğunun kolundaki çizimin derinliğindedir. Onun sevinci kızının saçının telindedir. Onun mutluluğu kocasının yanındadır. Onun aşıkârlığı evinin duvarlarıdır. Onun ortalığı sedirin, serginin uzandığı yerdir." (Battal, 2007: 75)

"İşaret Çocukları" şiirinde kadın yün örür, at güder. Kadın doğayla iç içe, doğanın bir parçasıdır. Çocuğunu da doğadan edindikleri ile emzirerek büyütür.

"Yün ören at güden kadınlar
Ormanlara tepeden eğilen toprak evlerde
Küçük pencereci karanlık dar odalarda
Uzaktan uzayıp gelen kurt seslerinin
Uzağa çekilip giden
Ayazda donan gülmeler içinde
Ormanlara süt emziren anne
Unuttu gittikçe uzayan çocuğunu" (Zarifoğlu, 2015b: 68)

Hayata hayat katan, doyuran ve besleyen anne eli, gönlüdür. Sadece kendi çocuğunu değil tüm dünyayı besler. Bu arada kendi çocuğunu unutur. "Unuttu gittikçe uzayan çocuğunu" dizesi bu anlamı imler.

Gelenekçi bir yaşam tarzını benimseyen şair, annenin en kutsal görevinin çocuğunu doyurmak olduğunu vurgular. "Çocuğu ailenin içinden gören Zarifoğlu, ataerkil bir kabulle kadının yerini belirler örneğin. Bu yer belirleme, şiirlerdeki sevgi ve merhamet duygularını şiddetle dışa vurur." (Doğan, 2003: 121) "Şan" şiirinde de çocuğuna merhamet duyarak,

onun için endişelenen, onu doyurmak için uğraşan anneden bahseder. Bu anne çocuğunun yanında olmadığı zaman onun hayat salıncağından düşme endişesini taşır. İp, hayatla bağlıdır.

"...

Annenin elinde birden tahta kaşık kırılır
İçini bastırır raftan bir kaşık daha alır
Ocaktaki çorbanın önüne çömelmiş
Düşüncesi suyun şeytanına çağrılır
-Hangi salıncaktasın çocuğum ipi iyi tut
Annenim ben" (Zarifoğlu, 2015b: 99)

İp imgesini Sezai Karakoç "Anneler ve Çocuklar" şiirinde anne ile çocuk arasındaki gönül bağı olarak işler:

"Anne ölünce çocuk
Bahçenin en yalnız köşesinde
Elinde bir siyah çubuk
Ağzında küçük bir leke

Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlayacağını anne

Kaçar herkesten
Durmaz bir yerde
Anne ölünce çocuk
Çocuk ölünce anne" (Karakoç, 2004: 91)

Anne ile çocuk birbirine görünmez bir gönül bağı ile bağlıdır. Bu bağ annenin çocuğu dokuz ay karnında, bir ömür de yüreğinde taşımasıyla sonsuza dek sürüp gider.

Şair, "Yedi Güzel Adam" şiirinde de ailesini beslemek için uykusuz kalan, yuvası için çırpınan anne tipini anlatır. Anne tüm fedakârlıkları bir sofranın başında aile olabilmek için yapar. "...bu kitapta ailede yeşeren bilincin vurgulandığı da açıktır. Büyük aileye duyulan özlem, ev içinde, sofranın başında sergilenir." (Doğan, 2003: 124)

"bütün gün badem çırpıtım
üzümün tehini armudun çürüğünü ayıkladım
uykuya geç vardım
yatağın içine daha elimi yeni koydum
rahatıma doymadım ama..." (Zarifoğlu, 2015b: 119)

Yorulmuştur kadın fakat bu yorgunluklara ailesi için katlanarak çabalarından vazgeçmez, rahatına hiç doymaz.

Şaire göre kadının değeri anne olunca artar. Çünkü;

"Cahit Zarifoğlu'nda kadın anne olduğunda zirvelerdedir. Bütün güçlerin, bütün fedakârlıkların sahibidir. Onun artık tek bir amacı vardır, çocuğunu doyurmak, beslemek, onu bütün engellerden aşmak, gürbüzleştirmek, ona gelecek her türlü olumsuzluğu göğüslemek. Yememek, yedirmek." (Battal, 2007: 73)

"...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde de kendisinin aç kalması pahasına çocuklarını doyurur. Kadın anne olduğunda kendi canından önce çocuklarını düşünür.

"-Annen ne söyledi

-(Elmanın yarısını kardeşin yesin)

Kardeşin yesin anne yemesin mi" (Zarifoğlu, 2015b: 214)

Kendinin yemesini hiçe sayan anne, "Elmanın yarısını kardeşin yesin" diyerek çocuklar arasında adalet duygusunu aşıl原因 bir güce de bürünür.

"Doğa-Yılan-Kadın-Ana" şiirinde de Zarifoğlu, yemeyen yediren anneyi anlatır. Aç çocuğuna atlı gibi bazlamayı yetiştiren anneyi yüceltir. Çünkü anne bu şekilde ailesinin birliğini sağlar.

"Ana

Ekmek tahtasında yufka ve bir düş

Kurar gibi gidip gelen el

Eğilen ekmeğe sıcaklığını veren beden

Sacın alevini alan incelik

İçinde tereyağı eriyen bazlamayı

Ana

Aç çocuğa bir atlı gibi yetiştirir

Yoksa çocuk

Elde kalmaz dağılır

Yuvaran kopmak isteyecektir" (Zarifoğlu, 2015b: 252)

Çocuk anne için deniz gibidir; ne içilir ne de vazgeçilir. Nasıl ki deniz kirlenmesin diye çaba göstermek gerekiyorsa çocuğun da aileye gönül bağıını koparmamak için temel ihtiyaçlarını karşılamak gerekir. Anne, aç çocuğuna yiyeceği bir atlı hızında yetiştirir. "Yoksa çocuk/Elde kalmaz dağılır/Yuvaran kopmak isteyecektir" dizeleriyle şair annenin yetemediği, sahip çıkamadığı çocuğun elden bir sabun köpüğü gibi kayıp gideceğini söyler. Bir evin dumanı tütüyorsa ocağında yemekler pişiyorsa o ev gerçekten yuva olur.

Bir evi yuva yapan, birlikteliği sağlayan ise kadındır. En güzel sohbetler tüm ailenin bir araya toplandığı yemek saatlerinde yapılır. Bu yüzden kadının yaptığı yemek sadece eşini, çocuğunu besleyip doyurmakla kalmaz, tüm aileyi bir arada tutan manevi bir güce dönüşür.

2.2.1.1.3. Bilge-Öğüt Veren Anne Tipi

Zarifoğlu şiirinde anne akıllıdır, bilgedir. Şairin çocukluğunda akıl alıp danışacağı bir baba figürü olmadığından, şair annesini akıl alıp danışacağı bir bilgi kaynağı gibi görür. Zaten anneliğin temelinde de çocuğuna hayata dair öğrenmesi gereken şeyleri nasıl öğreneceğine bilgece davranarak yardımcı olmaktır. "İşaret Çocukları" şiirinde annenin hümanist duygularını da ön plana çıkararak bilgeliği ile kavgalara son veren bir güç olduğunu vurgular.

"Anam kanları kuruyan

Kavga ayıran bir kargı elinde" (Zarifoğlu, 2015b: 68)

Anne bu şiirde olduğu gibi yeri gelir "kargı elinde" anlaşmazlıkları çözen bir merci olur. Böylece barışın simgesi hâline dönüşür. Nerede nasıl davranacağını bilerek huzuru sağlar.

"Yedi Güzel Adam" şiirinde şair, oğluna öğütler veren anneyi anlatır. Anne bu öğütleri kendi çıkarı adına değil; tüm milletin iyiliği için söyler.

"Alev gerekli kentliye

Bu ısıtma devleri kente

bir an önce inmeli oğlum" (Zarifoğlu, 2015b: 119)

Anne, bilgisi ve zekasıyla öngörüsü kuvvetli bir yapıdadır. Gelecekte olacakları tahmin ederek oğluna yol gösterir. Hatta oğlunun sözünü dinlemesi için de onu sütünü helal etmemekle tehdit eder.

"Dedim çünkü kalk

Yoksa sütüm helal olmaz" (Zarifoğlu, 2015b: 122)

Zarifoğlu şiirinde kadın anne olunca her türlü zorluğun üstesinden gelecek bir güç sahibi olur. "Zarifoğlu'nda kadın hep yoksul. Ama bu yoksulluk hiçbir mısra da çaresizlik değildir. O annedir ve bütün çarelerin sahibidir." (Battal, 2007: 73) "Ben Dirimle Doğrulurken" şiirinde korkan evladına umut ve akıl veren anne tipini anlatır.

" 'Biz artık

Gitmeliyiz dağımıza'

-Hayır olmaz

Durmalıyız burada şahinim" (Zarifoğlu, 2015b: 144)

"-Oğlum sen artık

şarapnel gibi yağmalısın

düşmanı güzelce vurmalsın" (Zarifoğlu, 2015b: 146)

Anne, çocuğunu yüreklendirerek ona yol gösterir. Çocuğuna "düşmanı güzelce vurmalsın" diyerek, onu düşmana karşı yetiştiren bir gazi veya şehit annesidir.

Ataerkil aile düzeninde erkek çocuğa ayrı bir önem verilir. Çünkü erkek soyadının taşıyıcısı, işlerin takipçisi olarak görülür. Erkek bebek dünyaya getiren kadın da şaire göre bir bilgelik derecesi kazanır.

"Anne figürü faklıdır; tam bir karakter değilse de anne, erkek karakteri dünyaya getirdiği için şiirde ayrıcalıklı bir bilgeye dönüşür. Örneğin; 'Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu' şiirinin yol gösterici bilgesi annedir. Zeminin ilkeleri annenin dilinden aktarılır. Anne güçlü, korkusuz ve şefkatlidir." (Ünal, 2007: 130)

"Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" şiirinde şair çocuklarına destek ve güç kaynağı olan anneyi anlatır.

"Ana sen

Bir dağ haberi

Taze uyabilen her güçlüğe

Dağları yıldızlar daha izleniyor diye mi seversin

Ya evin erkekleri

Gecikince geceleri

Korkardık ama

Dağın kendisinden hiç korkmadın" (Zarifoğlu, 2015b: 342)

"Dağları yıldızlar izleniyor diye" izlemeyi sevdiğinden romantik bir kadındır anne. Aynı zamanda evin erkeği gecikince korkan, fakat dağdan korkmayan, çocuklarına destek olan bir kadındır.

2.2.1.2. Eş Tipi

2.2.1.2.1. Güzel, Zarif Eş Tipi

Hayatında güzelliğe ve zarafete önem veren şair, kadının da eş olarak güzel ve zarif olmasını ister. Şiirlerinde eş olarak kadın tipinin fiziksel özellikleri Cemal Süreya'da olduğu gibi alenen belli olmasa da divan şiirindeki güzel diye tabir edilen kadının fiziki özelliklerine sahiptir. Kadını güzel diye tanımlarken öncelikle "Başı ve yüreği şahbaz" olmalı diye düşünür. Çünkü kafası, zihni güzel olanın düşünceleri de güzel olur ve bu

güzellik yüreğini aydınlatır. Yüreği güzel olan kadının kaleleri bile ağırlayacak gücü vardır. Divan şiirindeki uzun siyah saç kavramını şairde de görmekteyiz. Nasıl ki klasik edebiyatımızda kadın uzun siyah saçlarına aşkın gönlünü takıp parça parça ediyorsa şair güzel kadın tanımında "Başlarını ağırlaştıran/Ağır siyah şelale saçlarını" ifadesini kullanır. Divan şiirinde aşkın kalbini parçalayan saçlar Zarifoğlu şiirinde erkek için bir gençlik iksirine dönüşür.

"Başı ve yüreği şahbaz
Kaleleri ağırlayan kadınların
Süslerini kemerlerini
Başlarını ağırlaştıran
Ağır siyah şelale saçlarını
Tutunca gençleşirdi erkekler" (Zarifoğlu, 2015b: 68)

Kadın, Zarifoğlu şiirinde güzel, narin, zarif bir eş olarak anlatılır. "Görme ve dokunarak hissetme duyuları figürler değiştirilerek Zarifoğlu şiirinde kadını yüceltir." (Doğan, 2003:124) "İşaret Çocukları" şiirinde de erkeğin mutluluk kaynağı olarak kadını anlatır. Kadının süsü, görkemli siyah saçları erkeğin aklını başından alır. Tüm bu güzellikleri gören, kadına dokunan erkek, ruhen gençleşir.

Zarifoğlu şiirinde kadın eş olarak güzel ve incedir. "Yedi Güzel Adam" şiirinde de şair kadının bu güzelliğini ve zarafetini vurgular.

"-Bir güzel ince gelin
Kabartır göğsünü toz duman içinde
...
Kalın bilekli badem topuklu
Seyirtir o ince gelin" (Zarifoğlu, 2015b: 110)

Güzel kadını "Bir güzel ince gelin" olarak imler. "Kalın bilekli badem topuklu/Seyirtir o ince gelin" derken kadın, kırlarda seke seke dolaşan ceylanı anımsatır. Toz duman içinde bile göğsünü gererek dolaşmasını bilen güçlü bir kadını ön plana çıkarır.

"Güzelcin" şiirinde de kadın eş olarak fiziken göze hitap eden, mükemmel bir güzelliğe sahiptir.

"Koşu koşuver nargözlüm
Yuvarlak biçimli ayakların
Küheylan kolanı gibi kuşağın
Gülbüz kalçalarının üzerinde" (Zarifoğlu, 2015b: 284)

Bu şiirde kadın, Zarifoğlu için nar gibi kırmızı gözlüdür. Çünkü erkek kadına baktığında kadın için kor gibi yanan yüreğini görür ve kadının bir bakışı erkeğin yüreğinin nar gibi yanmasına sebep olur. Şair eş tipinin fiziksel özelliklerini verirken bu şiirinde de tanımladığı kadının ayaklarına değinir. Ayakları yuvarlak, güzel ve çıplak kırlarda sevgilisine doğru koşacak bir sevgili hayali vardır. Kaleleri yüreğinde ağırlayan, tozu dumanı katan kadın bu şiirinde de küheylan kolanı gibi bir kuşağa sahiptir. Kadındaki güzelliği onun yüreğinin gücüyle ölçer.

2.2.1.2.2. Kocasıyla Tamamlanan Eş Tipi

Kadın Zarifoğlu'na göre hayatta tek başına bir değer ve anlam ifade etmez. Ancak evlenip kocasının gölgesinde ona destek vererek çocuklarının annesi olunca bir değer kazanır. Hayatta hiçbir zaman başrol sahibi olamayan kadın figüran oyuncu gibidir. Kadının yaşamı kendi benliğini başkalarına hizmet etmek için harcayarak tükenir. Sanki kadın Zarifoğlu şiirinde anka kuşu gibidir. Hizmet edip tükendikçe küllerinden yeniden doğarak bir değer kazanır. Aile yaşamında kendini feda eden ama hiç kâr edemeyen taraf hep kadındır.

"Evet Zarifoğlu şiirinde kadın, üstünlüğü başkalarına verip, krallığı kendi alır. Bu tutum bir anlayışın, bir dünyanın yansımasıdır. O kadın krallığını kocasının yanında çocuklarının yetişmesinde bulmuştur. Şiirin tamamında kadın mükemmeldir." (Battal, 2007: 72).

"Kuşak" şiirindeki şu dizede şair, kadının kocasının krallığı ile değer kazandığını vurgular:

"oysa babamla bir kraldı anam" (Zarifoğlu, 2015b: 77)

Kadınının erkeğin yanında krallığa eş olarak kraliçe olması gerekirken şair kadını "kral" olarak niteliyor. Kadın hayatta erkeğin hükümranlılığı altında bir yer edinir. Onun etkin bir rolü olmadığından kraliçe olma hakkı da yoktur. Ancak kocasının krallığına eşlik eden bir yardımcı oyuncudur. Erkeğin gölgesinde hayatın kıyısında yaşar. Hiçbir zaman kadının özne olarak etkin olma şansı yoktur. Erkeğin yanında sığıntı olunca değer kazanıp birtakım haklara sahip olur. Kadının kocası nasıl bir kariyere sahipse kadın da o kariyerin hiç çabalamadan sahibi olur ve kocasının rütbesiyle toplumda kıdem sahibi olur. Kadının ne kocasını kral yapma ne de kraliçe olma şansı vardır, kadın zaten kral olan eşinin yanında kralmış gibi değer görür. Erkek ağaç, kadın ise onun gölgesinde yetişen orkide gibidir. Ağaç ölürse onun gölgesindeki her şey solar.

"Çoğalmak" şiirinde de şair gelecek nesillerin sağlıklı yetişmesi için evliliğin önemine değinir. "...Er'in koca olması, kadın'ın karı olması hayatın bereketlenmesi, imkânların seferber olmasıdır. Evliliğe, birbirine eş olmaya methiyeler dizilir." (Battal, 2007: 74) Çünkü ancak mutlu bir aile ortamında sağlıklı bireyler yetişir. Evlilik şaire göre bir ödev gibidir. Peygamberimiz de hadislerinde evlenip çoğalmanın önemini vurgular.

"Zarifoğlu, kısmi temsilden kaçınmamıştır. Bu nedenle onda dokunma duyusu herhangi bir şeyi ikame amaçlı değildir. Erkekliği ve kadınlığı hükümet etmek gibi bir ödevdir belki. Yani ikame değil işlev." (Ünal, 2007: 135)

İslamcı bir şair olan Zarifoğlu'nun evliliği bir ödev gibi görmesinde peygamber efendimizin şu hadisinin etkisi vardır: "Nikâh benim sünnetimdendir. Kim benim sünnetimle amel etmezse benden değildir. Evleniniz! Zira ben, diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuz ile iftihar edeceğim." Şair evliliği bir amaç, kadını ise evliliğe giden yolda araç olarak görür. Kadın bir birey olarak evli olsa da olmasa da bir değer ifade etmesi gerekirken şairin şiirlerinde durum böyle olmaz. Kadın ancak bir erkeğe eşken önem arz eder.

"Ben ve kadını

Açık anlamlı şu bildiğiniz gibi

Ve dünyada

Yere basarak

Erkekliği ve kadınlığı hükümet ettik" (Zarifoğlu, 2015b: 240)

"Hükümet etmek" bir ülkenin yönetimini elinde bulundurmaktır. Şair aile hayatını devlet yönetimi gibi görür. "Erkekliği ve kadınlığı hükümet ettik" derken de ev yaşamında da devlet idaresi gibi görev paylaşımı olması gerektiğini vurgular. Ev yönetiminde paylaşımlar sadece iki kişiyle olmaz, onlara eşlik edecek çocuklar gereklidir. Bu yüzden evliliğin bir diğer anlamı da şair için çocuklar yetiştirmektir.

Şaire göre, kadın erkeğin görünmez kahramanıdır. Erkeğin bir adım gerisinde, emrine amadedir. Dünya bir sahneyse erkek başrol oyuncusu, kadın ise ona bu oyunda unuttuğu cümleleri fısıldayan suflör gibidir. Suflörler nasıl perde arkasında başrol oyuncusunun hatırlatıcılarıysa kadınlar da kocalarının hayatında cemiyet yaşantısının dışına itilmiş fakat her işini halleden gizli yardımcılardır. Zarifoğlu;

"Doğa ve coğrafya arasında seçimi doğadan yana kullanmıştır. Âdeta doğa parsellenmeden önce sanki o varmış gibi uzamsal algısı da önce doğal, ikinci olarak da siyasidir. Bu zemin iki ana karakteri olan kadın ve erkek daima yan yana, kadın bir parça arkadadır. Kadın zeminden bir parça olacak şekilde eylemlerin destekçisidir." (Ünal, 2007: 130)

"Yedi Güzel Adam" şiirinde erkek düşmanını güzel vurmak için kadının aşkından güç alır.

"-Yar kurbanın olam

dola yaşmağını bileğime

Ki düşmanı güzel vuram" (Zarifoğlu, 2015b: 109)

Zarifoğlu şiirinde kadın, erkeğin sağ kolu, hayattaki en önemli destekçisidir. Fakat kadın hiçbir zaman şiirde erkek gibi ana kahraman değildir.

"...kadın zaten bu şiirde yardımcı oyuncu konumundadır. Asıl oyuncunun oyununun gücünü açığa çıkarır; ama bunu başarabilmesi için onan da act'i iyi olmak zorundadır. 1000 yıl en atmış çınarı anımsayalım." (Ünal, 2007: 135)

"Yedi Güzel Adam" şiirinde erkek; arkasını sağlam tutmak, gücüne güç katmak için kadından destek alır.

"Kadın, Yedi Güzel Adam'da erkeğin oluşunu yönlendiren, onun hayatına yön veren bir varlık alanı olarak sergilenir. "İnsan iyi maden kuyumcуда" dizesinde, sevgili biçimlendirici bir kuyumcu olarak tasarlanır. Öyle ki 'yedi güzel adam', 'ite, çakala karşı yârin kapısında durur'. Erkeği sağlamlaştıranın kadın olduğu vurgulanarak onun için şiddet bile meşrulaştırılır, önerilir." (Doğan, 2003: 124)

"-Önce sağlam olmalı arkam

O ince gelin

Belirir hemen ardında erin" (Zarifoğlu, 2015b: 111)

Erkek "Önce sağlam olmalı arkam" diye düşünerek kadını dayanabileceği bir kuvvet olarak görür.

2.2.1.2.3. Güzel Ahlaklı Eş Tipi

Şairin şiirlerinde kadın, eş olunca ayrı bir yere sahip olur. Çünkü artık o yeni nesillerin hazırlayıcısı, erkeğinin hizmetkârı gibidir. Zarifoğlu, kadının güzel fiziki özelliklerinin yanında iyi bir ahlaka da sahip olması gerektiğini vurgular. İyi ahlak anlayışından kastettiği ise İslami kurallara uygun yaşayan, dindar, geleneksel yaşam tarzını benimseyen tipler olmasıdır.

"Zarifoğlu'nda eş olarak kadın ayrı bir ulviyettedir. O aynı zamanda modern algılayışların kerih gördüğü kavramların sahiciliğini de kınayıcıların zavallılığına aldırmadan şiirinde arz-ı endam etmesini sağlar. Bu kavramlardan biri de 'karı' kavramıdır. Bu kavramın aile, ev anlayışındaki belirleyiciliği Zarifoğlu şiirinde çok net anlamıyla kullanılmıştır." (Battal, 2007: 74)

"...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde şair; kadının eş olarak imanlı, ahlaklı, fedakâr olma gibi özellikleri taşımasından dolayı kadını yüceltir. Kadınlar eş

olarak her asrın güzel insanlarıdır. Çünkü onların iman gözleri açık, temiz kalplidirler. Kalplerinin temiz olması da İslami kurallara uygun bir yaşam sürmeye çalışmalarındandır.

"Karılarımız her asrın insan güzelleri
İmkan bekçileri

...

Toprağın ürününe avuç açan karşı koyan
Yeri var olmayan bir lisanla bağlayan
..." (Zarifoğlu, 2015b: 199)

Şair kadını "imkan bekçileri" olarak tanımlar. Çünkü kadın kendini harap ederek imkansızlıkların içinde fırsatlar üretmeye çalışır. Köylerde toprağı işleyen ondan ürün almaya vesile olan kadındır.

Kadın, Zarifoğlu şiirinde eş olarak ahlaklıdır. Kendisine kimsenin yan gözle bakmasına müsaade etmez.

"Kadın kendi üstünlüğünün, kendi muhkemliğinin sınırlarını, surlarını kendi çizmiştir. Zarifoğlu'nda kadın işini, eşini, anneliğini kutsal bilmiş ve onların mükemmelliğinde kendini üstlere, başlara taçlığa, yine kendi ifadesiyle krallığa yükseltmiştir. Çünkü o gölgesini bile kendisinin çiğnenemeyecek bir parçası bilmiş, onun korunmasını kendisine görev bellemiştir. Her hâlde kadının, sevgilinin telakkimizdeki ulaşılmazlığının, yüceliğinin temelinde de bu davranış olsa gerek." (Battal, 2007: 72)

"Büyük Su" şiirinde şair, kadının kendi gölgesini bile cebine sokup saklayacak kadar edepli olduğunu vurgular. Ona göre namus kavramı kadının neredeyse sosyal hayatta bulunmamasıdır.

"Ve kadınları
Uçlarını kaldırıp sokmuşlar kuşaklarına
Kendi gölgelerinin" (Zarifoğlu, 2015b: 465)

İnsanın kendi gölgesini dahi saklaması demek tamamen görünmemesidir. Gölgesi bile yansımayan kadın hiç kimsenin dikkatini çekmez. Zaten şairin ataerkil yaşam tarzı da kadının evi dışında hiçbir yerde görünmesini istemez. Çünkü kadın her türlü namahrem bakıştan uzak olmalıdır.

"Kuşak" şiirinde de şair, kadının fiziksel güzelliğini ön plana çıkarmadan, her bakıştan nasıl gizlendiğini övgüyle anlatır. Çünkü Zarifoğlu gelenekçidir ve kadın ona göre sarılıp saklanırsa namusunu da korumuş olur.

"İnce ve alabildiğine
giyinip kuşanıp ağlayan

her bakışın dışında duran kadını" (Zarifoğlu, 2015b: 77)

Şair, "giyinip kuşanıp ağlayan" kadını ön plana çıkararak ona hüznü, melankoliyi yakıştırır. Aynı zamanda gözyaşlarını kimseye göstermeden kendi içine akıtan kadını yüceltir. Kendi acısıyla mücadele edebilecek güçte yalnız bırakılmış bir kadın tipi karşımıza çıkar.

Cahit Zarifoğlu'nun yaşama bakış açısı kadın kimliğine olan bakış açısını belirleyen bir unsurdur. İslamcı-gelenekçi, ataerkil aile düzenini benimsemiş olan şairin olumlu diye kabul ettiği kadın modeli, üzerine düşen görevleri yerine getirirse toplum içinde bir öneme sahip olur. Bu görevler ise önce bir erkeğe eş olmak, o eşin hayattaki en büyük destekçisi olup sözünden çıkmamak, sonra da o erkeğin çocuklarını doğuran, besleyen, büyüten fedakâr anne rolünü üstlenmektir.

Birey olarak kadın tek başına bir önem arz etmez. Kadına kadın olduğu için değer biçmeyen şair, kadına ancak eş ve anne olursa kutsal bir varlık gözüyle bakar. Zarifoğlu'na göre kadın, dünya hayatının erkeğin gölgesindeki figüran oyuncusudur.

2.2.2. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumsuz Kadın Tipi

Kadın Zarifoğlu'na göre anne, eş ve kız kardeşken kutsal bir varlıktır. Bu sıfatlara sahip olmayan kadının bir değeri yoktur. "Cahit Zarifoğlu'nda kadın anne olarak cennettir, kız kardeş olarak cennettir, eş olarak cennet. Sevgili olarak ıstırap. Aslında kahramanlık." (Battal, 2007: 75) Zarifoğlu şiirinde kadın genelde eş, kız kardeş rolünde olduğundan olumsuz kadın tipi nadir olarak karşımıza çıkar. Çünkü o, kadın şairi Cemal Süreya gibi değildir. İslamcı bir şairdir. Bu yüzden kadın sevgili olarak erkeğe ıstırap verir.

Olumsuz kadın algısı; âşığını üzen, Batılı ve çocuğun özgürlüğünü kısıtlayan anne kadın tipi olmak üzere üç başlık altında toplanabilir.

Kadın sevgiliyken erkeği köle gibi peşinden sürükleyen vefasız bir role bürünür. Sevgili olan kadında fedakârlıktan eser yoktur. Erkek bu durumda kadın karşısında biçare kalır. Şair de bu durumu şiirlerinde kadını kimi zaman vahşi hayvanlara, kimi zaman yamyama benzeterek anlatır.

Batılı kadın tipi, Cahit Zarifoğlu'nun yaşam felsefesine ve dünya görüşüne zıt özellikler taşır. Şair Avrupalı kadının tinselliğe değil tenselliğe dayalı aşk anlayışını onları küçümseyip eleştirerek anlatır.

Şiirlerinin büyük çoğunluğunda kadın, anne olarak çok önemli ve değerli bir yere sahiptir. Fakat kadın anne olarak ne zaman çocuğun bir fert olduğunu unuttur kendi egosuna göre davranırsa şair o zaman anneyi çocuğun özgürlüğüne ket vuran olumsuz bir algı içinde ele alır.

2.2.2.1. Âşığını Üzen Kadın Tipi

Sevgili olarak kadın, erkeğin gönlünü saçına takıp paramparça eder. Bu anlayış klasik Türk edebiyatında da vardır. Zarifoğlu, "Saç" şiirinde de kadının sevgili olarak bu özelliğinden ötürü şikâyetçidir ve âşığını peşinden koşturup sömürmesinden yakını. Kadının sözleri âşığı büyülediği için kadını yamyam ağızlı olarak nitelendirir. Sevgilinin vefasızlığı da erkeği ruhen çökkün hâle getirdiğinden; sevgili sanki âşığı hançerleyen bir katil gibidir.

"Zarifoğlu'nun şiirinde, sevgili olarak kadının şiddet uygulayıcı bir özelliği vardır. Bütün şiiri, gitmiş bir kadının arkasından yakılan gizli bir ağıt gibidir; ama öyle gelir ki, kadının da gitmekten başka seçeneği yoktur. Önceki kitaplarda yer alan şiirlerde daha kapalı olarak yer verilen, söylenen bu trajik durum, Korku ve Yakarış'takilerde (1985) rahatça ifade kazanır." (Doğan, 2003: 123)

"...

küçücük yamyam ağızlı
yassı alnını
her gülüşün içinde tutan
yontma biçimiyle a saçlısı

...

kuzgun hançerli
sakal gibi el içen
donuk
solgun kaçıslı

sevmeye ve sevdirmeye" (Zarifoğlu, 2015b: 18)

Kadın aşkı için hem zehir hem de panzehirdir. Şehirde aradığını bulamayan erkek kadına sığınır. Ama sığınak olarak gördüğü kadın onu korkularından korumaz. Şair, kadının ağzını divan şiirinde olduğu gibi mim harfine benzetmek yerine yamyama benzetir. Yamyamlar nasıl ki insanları acımadan çimçig yiyor; kadın da gönlüne taktığı erkeğin ruhunu acımadan kemiriyor. Zarifoğlu'na göre kadın erkeği yaralayan kuzgun hançere sahiptir. Nasıl ki kuzgun keskin zekasıyla kendisinden çok daha güçlü kuş türlerine saldırabilirse kadın da fiziken kendisinden kat be kat kuvvetli erkeği aşkıyla şaşkına çevirir.

"Şehir, hep sığınak ihtiyacını duyurduğu, hatırlattığı için insanı güçten düşürür. Zarifoğlu'nun şiiri ise gücü öne çıkaran bir şiirdir. Bu yüzden şehre sırtını döner; bunu yapamazsa sığınacak mekân olarak kadını tasarlar." (Doğan, 2003: 130)

"Açlık Türküsü"ndeki şu dizelerde olduğu gibi kadının kendisi korku üretir.

"Aşkımın boyun boyuna bir ejderhayım

Şehirde sen benim en çok saklandığım

İçine girip korktuğum

Çamlarını yıkamadığım karanlığını bozamadığım

Sen benim durup durup saplandığım" (Zarifoğlu, 2015b: 90)

"Yedi Güzel Adam" şiirinde kadın erkek için entrika kuran bir tehdit unsurudur. Kadın, erkeği kazanç hırsı yüzünden kullanır, pohpohlayarak bir kukla gibi kullanıp uğruna savaşlar açtırır.

"...

sözümün kadın

entrika

tehdit

teklif pof pof

kazanc

savaş" (Zarifoğlu, 2015b: 270)

Kadının aşkı karşısında erkek öyle çaresizdir ki, şair "S" şiirinde kadını nasıl nitelendireceğini şaşırır. Pars gibi bir yırtıcı mı yoksa defter arasında saklanmış bir yaprak mı kulakta kalan hoş bir seda mı kararsız kalır. Defter arasındaki kurumuş yaprak romantizmin, duygusallığın ifadesidir. Pars ise iri yarı, ihtiyatlı, duyuları çok kuvvetli bir hayvandır, onda duygudan eser yoktur; avını avlamanın peşindedir. Şair de kadının erkeğe bakışını bir avcının avına baktığı gibi mi yoksa kurumuş bir yaprak duygusallığında mı çözemez:

"Bir pars mısın sen!

Defter arasında kurumuş yaprak mı

Bir ses

Bir ne" (Zarifoğlu, 2015b: 510)

2.2.2.2. Çapkın, Batılı Kadın Tipi

Gayrimüslim kadının ahlak anlayışı İslam kültür anlayışı ile uyuşmadığından Zarifoğlu Batılı kadın tipini "Berdücesi – 1962" şiirinde anlatırken bütün azalarının aşktan kirlendiğini vurgular.

"...

bütün azaları kirlenmiş

günahlarından işlenmiş apayrı tüyleriyle" (Zarifoğlu, 2015b: 27)

Batılı kadının aşk anlayışının ruhi bir boyutu olmadığına, tensel olduğuna vurgu yapar. Bu tensellik şairi rahatsız eder ve kendi inancına göre bu tip kadınlar günahkârdır.

...

çırılçıplak saçlarıyla gizleniyor

delikanlı kucaklardan hoşlandığı kadar

derin yataklarda anlaşılmış

haydarpaşadan binip kurtalanda

trenden iner gibi bir kız

....

sen benim kızlığını bildiğim

kiliselerden kaçmış yağmur gibi gözyaşlarıyla" (Zarifoğlu, 2015b: 27)

"...

her çizgisi ezmeyle bilenmiş

üç 'aziz' bakışını yakaladım" (Zarifoğlu, 2015b: 29)

"Schwaebisch - Hâll 1972" şiirinde de Avrupalı kadını ahlaki açıdan küçümseyerek anlatır. Çünkü Batılı kadının maneviyatını, kadına özgü ağırbaşlılığı kaybetmesini yadırgamaktadır.

"avrupa kadını ne kapılar ısmarlıyor

kapıyor içindeki bütün çengeller

insan tarihi kadar eski bir hasretle

bakıyor-

ve alıyor" (Zarifoğlu, 2015b: 310)

2.2.2.3. Çocuğun Özgürlüğünü Kısıtlayan Anne Tipi

Zarifoğlu çocuklara ayrı bir önem veren şairdir. Onların da kişisel alanlarının olduğunu düşünür. Anne bir çocuğu doğurdu diye çocuk üzerinden prim yapma hakkına sahip değildir.

"Anne çocuğuyla hiç büyük olmaz ya da anne için çocuk hiç büyümmez ve ona hep korkularını söyler. Bu yüzden özne, 'Ne karanlık bir iklimdi çocukluğum' demekten kendini alamaz. Anne kadının her hatırlanışı, o karanlık iklimde iz sürmeye dönüşür." (Doğan, 2003: 130)

"Meç" şiirinde şair çocuğu bir birey olarak kabul etmeyen annenin davranışından şikâyetçidir. Çocuğun da bir birey olarak ihtiyaçları vardır ve bunu görmezden gelerek bencil davranan anneyi eleştirir.

"evinde durmayı seven kadınlar
mermerle sıvıyorlar çocuklarını" (Zarifoğlu, 2015b: 73)

Mermer sert, katı, soğuk bir maddedir. Şair, annelerin çocuklarına mermer gibi soğuk ve katı olmasından yakınır. Çocuk doğduğundan beri hep annesine muhtaçtır. Bu muhtaçlığı annenin kötüye kullanması yanlıştır. Çünkü çocuğun en doğal hakkı oyun oynama özgürlüğüdür. Sırf anne kendi egosu olan koruma duygusu için çocuğu sokaktan alıkoyma hakkına sahip değildir.

"Şan" şiirinde de çocuğun oyun oynama özgürlüğünü kısıtlayan anneden yakınır. Oyundan çocuğunu çağıran annenin sesini yılan benzettir. "Sevgili kadın nasıl korku üretiyorsa anne kadın da bu korkuyu hatırlatarak şehirlerde öznenin yolunu keser." (Doğan, 2003: 130)

"...
Annesinin sesi her evden
Şehirde her baş dönmesinden
Çocuklarca çingirak gibi duyulur " (Zarifoğlu, 2015b: 99)

Çocuğuna yılan gibi ses veren anne, onu da bir yılan gibi besler. Bu da gelecek nesillerin kötü yetişmesine neden olur. Çünkü annelerin yetiştirdiği çocuklar, gelecek nesilleri oluşturarak toplumu inşa ederler.

Şaire göre şehir hayatı doğallıktan uzak olduğu için çocuk yetiştirmeye uygun değildir. Burada yetişen her çocuğun annesi yılan, yetişen çocuklar da yılanın yavruları gibi zehir saçarlar.

Cahit Zarifoğlu Batılı hayatın getirmiş olduğu modern yaşama karşıdır. Bu yaşam tarzının şehirlerde benimseniyor olması da şairin şehir algısını olumsuzlaştırır. Şehirdeki annenin sesi bile çingirak gibidir. Burada yaşayan kadını değer verdiği eş olarak değil de sıradan bir sevgili olarak nitelendirir. Bu sevgili âşığını üzer, yaralar. Erkek, kadının karşısında ezik bir hâl alır.

Şair, tüm Avrupa'yı gezdiği için Batılı kadınları da yakinen tanıma şansı bulur. Onların ruh güzelliğine değil, fiziki güzelliğe önem vermesini aşağılayarak anlatır. Avrupalı kadını manevi açıdan çökkün, ruhen kirlenmiş bulur.

Zarifoğlu'nda bir kutsiyete sahip olan anne, çocuğunun özgürlük alanını kısıtladığı zaman bir yilandan farksız hâle gelir. Çünkü çocuklar, şairin belki de en hassas, en duyarlı olduğu tarafıdır.

2.3. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE ERKEK TİPLERİ

2.3.1. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumlu Erkek Tipi

Zarifoğlu'nun olumlayarak, ön plana çıkardığı erkek tiplerinin genel özellikleri arasında güçlü bir bedensel yapıya sahip, sevdiği kadına bağlı, fedakâr bir baba, imanlı ve inançlı olmaları sayılabilir.

Adam olmak için birtakım özellikleri barındırmak gerektiğine inanan şair, adamlığı erkeklikten farklı tutarak sınıflandırır. Sevdiğine sadık olan erkek Zarifoğlu'nun gözünde adam olmayı başarır. Aşk, şair için hem gönüllü bir mahkûmluk hem de erkeğin gücüyle gövde gösterisidir. Fakat erkek bu gücü kaba sabalık için değil; sevdiği kadını düşmana karşı koruyup gözetmek için kullanır. Kadına gözü kara bir aşkla bağlı olan erkek, gerekirse aşkı için acılar çekmeye, ölmeye dahi hazırdır. Erkek için güç ve aşk denk unsurlardır. Çünkü erkek gücünü, sevdiği kadına duyduğu aşktan alır.

Erkeği baba figüründe anlatırken fedakâr olarak nitelendirir. Çünkü baba evin geçimini, ailenin birliğini, düzenini sağlar. Baba, bireysel olarak tüm acılarını içine gömüp ailesinin derdine düştüğünden minnetle bakılması ve övülmesi gereken bir tip olarak karşımıza çıkar.

Alman edebiyatının etkisiyle olsa gerek, Zarifoğlu'nun şiirlerindeki erkekler iri yarı, uzun boylu, güçlü tiplerdir.

"Yedi Güzel Adam'daki erkekler, fiziki bakımdan adaleli, kemikli, iri yapılı insanlardır. İns de öyle. Öyle anlaşılıyor ki, bu iri ve adaleli erkek figürü, bir ucu Alman edebiyatına uzanan, şaire ait bir dikkatte karşılığını bulmaktadır. İri baldırlı, ideal Alman tipini, bu edebiyatta, en azından, Wagner'in operası kanalıyla Zarifoğlu'nun ilgisine konu olduğunu bildiğimiz, Siegfried sembolize etmektedir. Bu yapılarıyla ve içlerinden taşan hayat enerjisiyle Zarifoğlu'nun erkek tipleri doğal bir şiddeti yansıtır. Fakat bu irilik ve şiddet onun eserinde estetize edilmiş hâlde biçimlenir. Anlarız ki; seçkinlik, manevi güç, aşk gibi iç içe ait değerleri görünür kılmaktadır bu fiziksel yapı. İrilik bir kabalık ve hantallığı içermediği gibi şiddet ögesi de kaba vahşet değildir." (Kahraman, 2003: 72-73)

Zarifoğlu'nun *Menziller* ile *Korku ve Yakarış* şiir kitaplarında olumlu olarak nitelendirdiği erkek tipleri ise gücünü İslam'daki iman inancından alan, hem nefsiyle hem kâfirle savaşan cesur tiplerdir.

2.3.1.1. Aşkına Sadık Erkek Tipi

Şaire göre erkek olmak adam olmaktır. Adam olmak da sevdiği kadının gönül hapsinde isteyerek bulunmaktır. "Orası Neresi Burası Bir Adam" şiirinde de Zarifoğlu, aşkına sadık erkek tipini yüceltir.

"burası bir adam

bir aşk çapında

bir çeşit hapishane tutulan" (Zarifoğlu, 2015b: 34)

Aşk, Zarifoğlu için aynı zamanda erkeğin bir güç gösterisidir. Sadıklık, sözünü tutmakla orantılı bir kavramdır. Adam olan erkek ise şaire göre sözünün eri olmalı ve gönül bağı kurduğu karısına sadık kalmalıdır.

"Şiirlerde aşkın yanında, şiddeti gösteren silah durur ve bir de sanki gücün kasla gösterilmesi amaçlanırcasına "at"lar görünür ve koşar. (Doğan, 2003: 121) "Çölde Gizli Bezginler":

"koşu bitince aşk bir yorulmadır kaçılmaz kırbacından

sayılır günü geçmiş anlar boşalan hangi tüfeğin arkasından" (Zarifoğlu, 2015b: 31)
Bu dizelerde silah olarak karşımıza çıkan kırbaç ve tüfek aşkın şiddetinin karşılığıdır.

"Yedi Güzel Adam" şiirinde âşık erkek, fiziksel gücünü sevdiği kadını korumak için kullanır. "... Bu yapılarıyla ve içlerinden taşan hayat enerjisiyle Zarifoğlu'nun erkek tipleri doğal bir şiddeti yansıtır. Fakat bu irilik ve şiddet onun eserinde estetize edilmiş hâlde biçimlenir. Anlarınız ki; seçkinlik, manevi güç, aşk gibi iç içe ait değerleri görünür kılmaktadır bu fiziksel yapı. İrilik bir kabalık ve hantallığı içermediği gibi şiddet ögesi de kaba vahşet değildir." (Kahraman, 2003: 73)

Sevdiği kadını canı pahasına ite çakala karşı koruyup gözetten erkek, Ferhat gibi dağları delegecek güçtedir.

"-Yar kurbanın olam

Dağlar önüme durmuş

Ki dağlanam

Çekip pırıl pırıl mavzerler çıkardılar oyluk etlerinden

Durdular ite çakala karşı yarin kapısında" (Zarifoğlu, 2015b: 109)

Erkek, âşık olduğu kadını korurken gücünü sevdiği kadına duyduğu aşktan alır.

"-Yar kurbanın olam

dola yaşmağını bileğime

Ki düşmanı güzel vuram

Çekip mavzerler çıkardılar oyluk etlerinden

Durdular ite çakala karşı yarin kapısında" (Zarifoğlu, 2015b: 117)

Erkeğin önüne çıkan hiçbir engelin, onu sevdiği kadından ayırmaya gücü yetmez.
Yedi güzel adam, gözü kara bir aşka sahiptir.

"Yedi adam biri bir gün
bir aşk gördü
gereğini belledi
ölüm girse koynuna

Ayırmaz aşkı yanından" (Zarifoğlu, 2015b: 113)

"Yedi adam biri bir gün
bir yar gördü
gereğini belledi
yari alsa koynuna

Ayırmaz yari yanından" (Zarifoğlu, 2015b: 118)

2.3.1.2. Fedakâr Baba Tipi

Evin geçimini sağlayan, çocukların rızkını temin eden baba tipi Zarifoğlu'nun "Delikanlılar" şiirinde karşımıza çıkar. Babalar gücünün kuvvetinin yerinde olup olmadığına bakmadan çocukları için geçim derdine düşer.

"Yolda kamyonlarla süt satanlar
Düşleri
Evleri ufalayan ve büyüyen çocuklarından
Değerli bir yoldaşlıkla
Ödünç alan ihtiyar babalar
Ateş yanan sokaklar geçiyorlar" (Zarifoğlu, 2015b: 49)

Baba figürü aynı zamanda çektiği tüm acılara rağmen bunu belli etmeden ailesine önder olan kişidir. "İşaret Çocukları" şiirinde ailesi için kendi acılarını unutup, tüm zorluklara göğüs geren baba motifi vardır.

"Yüreği korkuyla kuvvetlendi babamın
Unutup genç gelen günleri
Zamanın sürerken çektiği günleri
Çetin bilmecelerle
Sürdü atını şehirlere" (Zarifoğlu, 2015b: 68)

Zarifoğlu şiirinde erkek, baba olunca ailesini geçindirmek için para kazanma çabasına girer. "Ağartı" şiirinde de babanın aile yaşantısındaki önemini vurgulayan şair, sarf ettiği çabadan dolayı alkışı, değeri hak ettiği görüşündedir.

"ve alkışlanıyor babalar
ki tütün başında
ekmek başında kabir başında" (Zarifoğlu, 2015b: 81)

Erken kalkan, tüm güçlülere göğüs geren, evine eşi ve çocukları için ekmek götüren babaları Zarifoğlu överek anlatır. "Baba" şiirinde de bir babanın ailesi için geçim çabasını gözler önüne serer. Seherle birlikte işe koyulan baba; dağ, taş, toz, toprak demeyerek çalışır, çabalar.

"Yaklaşan seherle sözlüsün. Bir zamanlar
Dağ Taş ve toz toprak ve karlı yollar
Ve buzullar arasında çağlayan sulara
Aracıydın ekmeğine sevgili eşlerin ve çocuklarının" (Zarifoğlu, 2015b: 359)

2.3.1.3. Güçlü, Kuvvetli Erkek Tipi

"Taş Gemi" şiirinde şair, insanın kaybetse bile şanıyla erkekçe savaşması gerektiğini vurgular. Zarifoğlu, bu erkeksi güce inanır. Çünkü erkeğin gücü rahmanidir; Allah'tan gelir. Erkek kaybetse de başka bir çıkış kapısı arayarak umutsuzluğa düşmez.

"...
En derin anlamlı tepenin
elleri şarap ağızlarında gülünce
Başları bir baş dönme anaforunda
yaşamakla erkekçe kaybediyorlar
ölüme 'mahcup' bir rölans
damarlarında koşan toprakla süslenip
ışığa pas diyorlar
... " (Zarifoğlu, 2015b: 24)

Ölüm karşısında bile sükûnetini bozmadan, ölüme meydan okuyan erkekleri "ölüme 'mahcup' bir rölans" ifadesiyle överek anlatır. Bu erkekler imanlıdır. Damarlarında koşan toprakla süslenmeleri de Allah'ın insanı topraktan yaratışına telmihtir. Allah'tan gelip ona dönüş olacağını bildiklerinden içleri rahattır.

Erkek, fiziksel yapısı gereği güçlüdür ve şair bu gücü "Açık Açık Çağırır Aşkını" şiirinde de açıkça dile getirir.

"Bu şiirde 'baba'ya gücün göstereni olarak yer açıldığı kadar 'çocuğu' bu güçle ezen ve onu erkek olmaya zorlayan, bilinçaltına bunu işleyen bir 'terbiye' de vardır. Şiirin öznelere olan kadınlar, bu yüzden erkek karşısında ezilmeseler de kabul ve

teslimiyetle dururlar; çünkü erkek, güç demektir ve bedeni de bunu söyler." (Doğan, 2003: 122)

"Erkek

Tam bir erkek el

Yani kolun ucuna kadar gelmiş de

Yumruk bile olmuş" (Zarifoğlu, 2015b: 33)

Bu şiir erkeğin güç arzusuyla doludur.

Zarifoğlu'nun *İşaret Çocukları* şiir kitabından sonraki ikinci kitabı *Yedi Güzel Adam*'dır. Artık şairin işaret ettiği çocuklar büyüyüp yedi güzel adam olurlar. Bu adamlar tuttuğunu koparan, imanlı, yiğit, cesur, gözü pek, sevdiğine bağlı erkeklerdir. Şairin mükemmeliyetçiliğinin yansıması bu yedi güzel adamda toplanır.

"İkinci kitap 'Yedi Güzel Adam', ilk şiirlerinden farklı olarak bir 'kahraman eğretilmesi' eşliğinde karşımıza çıkar. Son çözümlemede epik bir şiirdir bu. Bu açılıma bağlı olarak, zikzaklar azalmış ve şiirsel özne kişisel açlık, çırpınış ve bocalayışlarını anlamlandırabilecek bir yetkinliğe yaklaşmıştır. İyi ile kötü, güzel ile çirkin, yüce ile sıradan birbirine çok fazla karışmaz artık. Yedi güzel adam bir(er) kahraman, kurtarıcı ya da velidir; güçlü, kuvvetli ve donanımlıdır." (Emre, 2007: 167)

Şair onları birer dev olarak tanımlar. Sabaha kadar uykusuz kalsalar da o adamlar için önemi yoktur. Gür sesli, acıya dayanıklı, iri yarı tiplerdir. Şairin betimlediği bu iri yarı, sağlıklı dev cüsseye sahip adamlar, Zarifoğlu'nun olmak istediği güçlü erkek tiplmesi olarak düşünülebilir. Çünkü gençliğinde de hastalıklı zayıf bir bünyeye sahip olan Zarifoğlu, kırk yedi yaşında kanserden hayatını kaybetmiştir.

"Bu insanlar dev midir

Yatak görmemiş gövde midir

Bir yara açar boyunlarında

Kolkola durup bağırdıklarında" (Zarifoğlu, 2015b: 109)

"Bu adamlar dev midir

Yatak özlemez gövde midir

Gül açar boyunlarında

Kolkola durup bağırdıklarında

Bomba düşmüş gibi deprenir toprak

Konuştuklarında" (Zarifoğlu, 2015b: 117)

Bu "Yedi Güzel Adam" güçlerini kullanacakları bir yer ararlar ve bu yüzden: "Doğaya ve doğadaki saklı şiddete karşı tutkuya benzer dirimsel bir iştah duyar." (Ünal, 2007: 136)

" Yedi adamdan biri
Bir gün bir kan göreni
Kabukları soyulmuş
Taze devrilmiş bir ağaç gibi
Çeker çıkarır kendi kadınlarından" (Zarifoğlu, 2015b: 111)

Yedi Güzel Adam şiir kitabındaki erkekler şiirin başlığındaki gibi düzgün fiziksel bir yapıya sahiptir.

"...
Çıplak yalın ve güzel adaleli
... " (Zarifoğlu, 2015b: 111)

Bu yedi adam, bedensel ayrıcalığını merhamete ihtiyacı olan insanları gözetmek için kullanır. Fiziksel gücüne olan güveninden dolayı cesur ve korkusuzdur.

"Yedi adam biri bir gün
bir bela gördü
gereğini belledi
Yalvarsa evleri harap kadınlar
ve ağlayan bir kaç çocuk
Kamalar salınsa karnına
ayrılmaz belalı yanından" (Zarifoğlu, 2015b: 124)

Endamı, boyu posu yerinde olan bu yedi güzel adam; edepli, görgü kurallarına uyan, oturmasını kalkmasını bilen, Allah'tan korkan, kuldan utanan tiplerdir. Bu insan tiplemesi İslam'ın öngördüğü kul modelidir. "İnce uzun parmaklı, karınsız" olmaları çalışkanlığı sembol eder. "Yerken güzel yer, doymadan kalkar" ifadesi temiz ve yeteri kadar yemelerinin göstergesidir. Bunların hepsi İslam öğretisidir.

"Ola ki anlatsa dağ
Der hırçındı adam ince bilekli
Azgın topuklu
İnce uzun parmaklı karınsız
Karşı koyan omuzlu
Yerken güzel yer doymadan kalkar
Oturarak ve hayvanlardan bile
Gizlenerek işerdi" (Zarifoğlu, 2015b: 130)

2.3.1.4. İmanlı Erkek Tipi

Duanın gücüne inanmış bir şair olan Zarifoğlu, bu düşünce anlayışını "Özetler" şiirinde dile getirir. Savaşta kahraman erkek, gücünü imanından alır.

"Dua vuruyordu

Cenkçi dua vuruyordu

Yanamaz oluyordu düşman ateşi" (Zarifoğlu, 2015b: 304)

Cahit Zarifoğlu, köy yaşamını kent yaşantısına tercih eder. Çünkü o doğallıktan yanadır. Ona göre insanın en doğal yaşam tarzı da İslamcı-gelenekçi yapıdır ve insan ancak bu yapıyla mutlu olur. Çünkü şaire göre insanı mutlu eden temel kavram Allah'a yakınlık ve onun kurallarına uymaktır. Onun kurallarına uymak zorunda olan, toplumu oluşturan iki önemli yapı erkek ve kadındır. Kadın erkeğin bir tık gerisinde, yardımcısı olmalıdır.

"Doğa ve coğrafya arasında seçimi doğadan yana kullanmıştır. Âdeta doğa parsellenmeden önce sanki o varmış gibi uzamsal algısı da önce doğal, ikinci olarak da siyasidir. Bu zemin iki ana karakteri olan kadın ve erkek daima yan yana, kadın bir parça arkadadır. Kadın zeminden bir parça olacak şekilde eylemlerin destekçisidir." (Ünal, 2007: 130)

Zarifoğlu şiirini oluştururken erkek ve kadının özelliklerini de Kur'an ve hadislerle göre şekillendirir. "Yedi Güzel Adam"da yarattığı erkek tipi İslami kurallara uyar. Peygamber Efendimizin hadislerini uygulamaya çalışan, güvenilir, sevdiğine bağlı tipleridir. Hayriye Ünal da onun şiirinin zeminini oluşturan kaynakları ve bu yedi güzel adamın özelliklerini şöyle sıralar:

"Bu zemini oluşturan iki şey daha var. Birisi kutsal kitap, ikincisi İslam tarihi. Bu ikisine şairin kural koyuculuğu başlığı altında da değinmeyi düşündüğüm için bunu geçip şiirle kurulan İ'nin özelliklerine kısaca değineceğim. Bu kişi değerleri taşımakla yükümlüdür, ama mutlak bir doğruluk abidesi değildir. Ama çabası hep kahraman oluş çabasıdır. Onun başlıca özellikleri imanlı, yiğit, alçakgönüllü ve dünya nimetlerine karşı minnetsiz oluşudur." (Ünal, 2007: 131)

"Zahmet Vakti" şiirinde de asıl kahramanlığın nefisle imtihan olduğunu vurgulayan şair, dünya nimetlerini geride bırakan erkek tipini över.

"-çünkü benden bir kahramanlık kalacak

çünkü besmeleyle başlandı

çünkü desturla tuttuk ne tuttuksa

çünkü imanla çok şeylere çağrıldık gözümüz

dağlarda kaldı eşya geride kaldı

dünya arkada bırakıldı" (Zarifoğlu, 2105b: 380)

"Anlatılmış Günler" şiirinde şair; savaşta silahı başında sanki evinde, ailesinin yanındaymış gibi aynı huzur ve dirayetle değerlerini koruyan, inançlı, imanlı, sabırlı erkek tipini yücelterek anlatır.

"...

Köylere emin bir gece yaymış
Serin ve ılık evlerin seccadelerinde
Yatsılarda nehrolmuş
Helal kadınlarıyla yukarılara bakıp akan
Huzurlu gürbüz ve yetişkin adamlar gibi
Adamlar gibi duruyorlar silahlarının başında
Meşakkate
Âdeta ısrarla
Yılmadan
Sabretmektedirler" (Zarifoğlu, 2015b: 389)

Cahit Zarifoğlu'nun olumlu olarak idealize ettiği erkek tipi; iri yarı, güçlü, kuvvetli, korkusuz, cesur, sabırlı, ölüme meydan okuyan, imanlı, İslami kurallara göre yaşayan, sevdiği kadın için her şeyi göze alan, çocukları için her türlü fedakârlığı yapan özelliklere sahiptir.

Zarifoğlu, ataerkil aile düzeninden yana bir şair olduğu için ondaki "baba" tipi de evin dış işleri bakanı gibidir. Geçim sorumluluğu ve her türlü maddi iş babanın denetimindedir. Baba evin reisi, toparlayıcısıdır.

"İşaret Çocukları" büyüyünce "Yedi Güzel Adam"a dönüşür. "Yedi Güzel Adam" şiirindeki erkek kahramanlar uzun boylu, iri yarı kişilerdir. Onun tasvir ettiği erkek tipinin iri yarı olmasında Alman edebiyatının etkisi ve kendisinin zayıf bünyesini unutmak istemesi olabilir. Daha sonra bu yedi güzel adam *Menziller* şiir kitabında İslam'a göre yol alıp Allah'a yaklaşıp *Korku ve Yakarış*'ta kâfirle ve nefsiyle savaşan yiğit kimseler olurlar.

2.3.2. Cahit Zarifoğlu Şiirinde Olumsuz Erkek Tipi

Soyadının inceliğini ruhunda taşıyan Zarifoğlu, bir erkek ve şair olarak şiirlerinde kadın ruhundan anlamayan, kaba saba, kadına şiddet uygulayan, diğer canlıların yaşam hakkına saygı duymayan, kadının aşkı karşısında çaresiz kalan erkek tipini eleştirir.

Erkek bir şairin kaleminden kadına değer vermeyen erkeklerin eleştirisinin yapılması gerçekten önemlidir. Geleneksel çizgilere sahip Zarifoğlu'nun ataerkil toplum

düzeninde kadına yasak olan bir davranışın erkeğe mübah olmasına karşı çıkması takdire şayandır.

Şairin naifliği hayata bakış açısını etkiler. Ona göre her canlının yaşam hakkı vardır. Buna bağlı olarak cani, şiddete meyilli erkekleri katil ruhlu olarak değerlendirir. Bu şekilde sınıflandırdığı erkekler kimi zaman kadına şiddet uygulayan, kimi zaman da İslam tarihinden telmih ettiği bir babanın büyüttüğü oğluna kıydığı tiplerdir.

Cahit Zarifoğlu'nun şiirlerinde erkek tipler genelde güçlü kuvvetli, dik kafalı, göz pek, korkusuz, boyun eğmeyen kişilerdir. Onun bu kadar güçlü diye anlattığı erkeklerin de zaafları vardır. Bu zaafları da kadının aşkı karşısında ne yapacaklarını bilemediklerinden acı çekmeleridir.

2.3.2.1. Çapkın, Kadın Ruhundan Anlamayan Erkek Tipi

Zarifoğlu, erkeğin kadın ruhundan anlamamasından şikâyetçidir. "Aylak Göz" şiirinde erkeği aşkı öğüten bir makineye benzetir. Kadına çocuk yetiştirmesinde yardım etmediği gibi, eve giriş çıkış saati de zamansızdır.

"Erkenden aşındırır aşkını
Odaların köşelerine zamansız oturur
Duyarsa bir çocuğun
Oyundan çağrıldığını" (Zarifoğlu, 2015b: 47)

Evini otel gibi kullanan bu tip erkekleri eleştiren şair, aynı zamanda onların kumar gibi kötü alışkanlıkları olmasından da muzdariptir.

"Başının her seferinde döndüğü kumarı
Gönlünü bir tarzla kurularken kazanır
Anlarsa yenilen bir kadının
Darda kaldığını" (Zarifoğlu, 2015b: 47)

Kahvehane köşelerinde harcanmış bir ömre sahip bu tip erkeklerin hayatta hakkını verdikleri tek iş şaire göre çay içmektir.

"...
Ve oturdu mu bir masaya
Hakkını verir çay içmenin" (Zarifoğlu, 2015b: 47)

Gerçekten seven bir adamın gözleri sadece sevdiği kadına aittir. Ama "Aylak Göz" şiirinde erkeğin gözü aylak aylak dışarıda, gönlü de kelebek misali kime konduğu belli değildir.

"Bu adam kitapların uçlarına

Çizilip itilmiş resim

Korkmadan yaşar tebessüm gösterir

Ağır başıyla nöbet alır

Dağdan kaçır şehri çevirir

Ve bırakır gönlünü bir tazı sıçramasına" (Zarifoğlu, 2015b: 47)

Kaba saba, kadının ruhundan anlamayan, ince zevkleri olmayan erkek şaire göre aşkı çabuk tüketir. Kadının sanat zevki erkeğe saçma gelir.

"Erkenden aşındırır aşkını

Anlamaz bir kadının

Süresiz kapılıp yangeldiği tablolara

Severek tebessüm attığını

Ağır başıyla kopar dağdan

Nöbet alır şehri devirir" (Zarifoğlu, 2015b: 47)

2.3.2.2. Cani Erkek Tipi

İnsanların herhangi bir canlının yaşamına son verme hakkını kendilerinde bulmalarına şaşırın Zarifoğlu, "Kuşak" şiirinde bir köpeğin yavrularının canlı canlı denizde boğulmalarına sebep olan bir adamı eleştirmiştir.

"bir köpeğin yeni doğmuş

konuşmayan eniklerine iskelede bir adam

korkunç bir sepete mi koydu

onları

denize o mu götürüyor" (Zarifoğlu, 2015b: 80)

Cahit Zarifoğlu İslamcı ruhunu şiirlerinde İslam tarihinden telmihler yaparak sergiler. İslamiyet'in yayılma aşamasında Uhud, Bedir ve Hendek Savaşlarında baba oğlun karşı karşıya gelmesi onu derinden etkiler. Hayriye Ünal şairin şiirlerinde İslam tarihinden nasıl yararlandığını şöyle açıklar:

"... İslam tarihine telmihler. Şair, tarihteki bazı münferit olaylara atıf yapmak suretiyle kurallarını genelleştirir. Aynı taraflarda bulunan baba ve oğlun cephede teke tek bir dövüşüne anıştırma yapılırken aynı zamanda şairin tutumu ortaya konur. Burada şair muhteşem bir anlatım olanağı olarak beliriyor." (Ünal, 2007: 134)

"...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde baba ile oğlun trajik hikâyesini anlatır. Bir babanın oğlunu öldürecek kadar canileşmesini eleştirir. Çünkü İslam inancına

göre bir cana kıymak tüm insanlığı öldürmekle birdir. Buna inanan Zarifoğlu da oğlun katil ruhlu bir baba tarafından acımasızca öldürülmesinden yakınır.

"Oğlu teketek öldüren babanın
Oğula mızrağın ucuyla
Gürzün kılıcın kıyımıyla ad koyan babanın
Anlat bize içinde koşan atların
Hangi koşudan kaçtıklarını
Yani ilkel
Ya da kültürle deşilmiş olmanın
Anlat durmadan anlat oğulun
Gençliğin
Yarısı akan yarısı mezara konan kanın
Gen ve geniş bir yaradan
Hem babanın elinden mızrakla
Ve baltayla açılmış yara'dan
Şefkat ve müthiş bir dikkatle
Ve müthiş bir hayranlıkla
Şövalyelik adına açılmış yar'dan" (Zarifoğlu, 2015b: 229)

2.3.2.3. Kadına Şiddet Uygulayan Erkek Tipi

Şiddet bir insanın içindeki acizliğinin dışa vurumudur. Ve hiçbir canlı şiddeti hak etmez. Kendinden fiziken güçsüz kadını ezmek için erkeğin şiddet uygulamasını eleştiren Zarifoğlu, "Kartal Ölüsü" şiirinde gebe bir kadını döven erkekleri eleştirmiştir. Kartal, özgürlüğün simgesidir. Ama özgürlük insana her istediğini yapabilme hakkını vermez. Erkek eğer kadını dövme hakkını kendinde buluyorsa zaten kendi insanlığını da özgürlüğünü de öldürmüş demektir. Erkek adam olma özgürlüğünü koruyamadığı için şair de şiirin adını "Kartal Ölüsü" koyar.

"Gebe bir kadını durdurdu erkekler
Saçlarından çekip yolunu kırbaçlayarak
Başında dolanan ak kuşları
Serinlikleri kovalayarak" (Zarifoğlu, 2015b: 265)

Yedi Güzel Adam şiir kitabında genelde menfi erkek tipine pek rastlanmaz. Fakat aşağıdaki dizelerde şair, kendisine yiğit dediği adamın bir kadını dövmesini eleştirir ve adamın sonrasında yaptığı davranışın hata olduğunu anladığını vurgular.

"Bir gün bir sofraya gören yiğit
bir kadın dövdü
elini bin tövbeye yıkadı" (Zarifoğlu, 2015b: 273)

2.3.2.4. Kadının Aşkı Karşısında Ezik Erkek Tipi

İnsanların hepsinin olumlu yönleri olduğu gibi eksiklikleri, zaafı da vardır. Zarifoğlu'nun şiirinde ise erkek kahramanlarının zaafı bir kadının aşkı karşısında başlar. Mehmet Can Doğan, bu durumu erkeğin gücünün kırılması olarak niteler ve ona göre;

"...gücün kırıldığı anlarda erkeğin şiddeti kendisine döner. Bütünüyle bakıldığında bu gücün bilhassa aşkıta kırıldığı görülür ve Zarifoğlu şiirinin erkek öznesi, aşkıta kendisine şiddet uygular." (Doğan, 2003: 122)

"Sevmek De Yorulur" şiirinin başlığı bize sevmek eyleminin zor ve emek isteyen bir iş olduğunu anımsatır. Çünkü "sevmek" ve "yorulmak" kelimeleri şair tarafından erkeğe olan yükünü anlatmak için özellikle bir araya getirilir. Şaire göre erkeğin içinde bir adam ve bir de kadın vardır. İçindeki bu adam ve kadın, erkek ne zaman âşık olsa çatışmaya girerek onun gücünü kırar.

"Bir adam var bir kadın var içimde iyice anladım
Bana bunu sessizce anlatıyorlardı" (Zarifoğlu, 2015b: 36)

İçindeki kadını adam ancak başka bir kadını sevince fark eder. Bu da onda şaşkınlığa neden olur. Bu şaşkınlık karşısında bocalayan erkek gücünü, kuvvetini kendine döndürerek kendini duygusal şiddete maruz bırakır. Kendisini idam sehpasında ipe koşan bir mahkûm gibi hisseder. Celladı da yine kendisidir. Erkek aşk duygusu acıyla sonlanır:

"Tam şimdi ipe koşan
beni elleriyle alkışlayan
ağrıyan bir gün geliyor" (Zarifoğlu, 2015b: 38)

Kadının aşkı karşısında biçare olan erkek acı çeker. "Kaplanlık" şiirinde de Zarifoğlu erkeğin âşık olunca tüm gücünü kaybettiğini, kadın karşısında zayıf kaldığını vurgular. Adamın içi "aşk sayhası" diye nitelendirdiği acıyla öyle doludur ki bunları kalbinden atıp, açık havaya salma isteği duyar. Eğer tüm bu içindeki acıyı dünyaya gönderebilse onun isyan bastığını, çaresizliğini herkes anlayacaktır:

"Şimdi bir aşk sayhası salacağım havalara
Derler ki adam isyan basıyor damarlara" (Zarifoğlu, 2015b: 316)

Cahit Zarifoğlu'nun şiirlerindeki erkek kahramanların pek azı olumsuz özellik taşır. Çünkü onun şiirinde erkekler adam olma özelliğine sahip, İslami kurallara uyan, babayiğit

kişilerdir. Bundan yoksun olanları ise ruhsuz, kaba olarak nitelendirir. Bu tip erkeklerin ruhlarında canilik vardır. Kimi zaman kendi kendilerinin katili olurlar, kimi zaman bir kadına şiddet uygularlar, kimi zaman da küçük bir köpeğin yaşam hakkını elinden alırlar.

Şairin erkek tiplerindeki olumsuzluktan ziyade bir zaaf olarak gördüğü nitelik ise kadının aşkı karşısında çaresiz kalmalarıdır. Erkeğin kadına duyduğu aşk dış dünyasındaki cesaretini, gücünü kırar. Böylece erkek âşık olana kadar hiç fark etmediği içindeki kadını fark ederek bu durumdan rahatsız olur. En sonunda da dış dünyaya çeviremediği gücünü iç dünyasına yönelterek kendisine duygusal şiddet uygular ve acılar içinde kıvrılır.

BÖLÜM III

3. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE TOPLUM

3.1. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE OLUMLU TOPLUM

İnsanlar beğendikleri, özümstedikleri davranışları olumlu olarak kabul edip buna göre davranmaya çalışırlar. Cahit Zarifoğlu da şiirlerinde toplumdaki olumlu çizgide değerlendirdiği insanları kendi yaşam felsefesine göre gruplandırır. Onun dünya görüşünü ise büyük ölçüde geleneksel yaşam tarzı ve İslamiyet'in getirmiş olduğu kurallar belirler.

İslamiyet'e göre Müslüman'ın bir günü diğerine eşit geçmemeli yani insan çalışkan olmalıdır. Bu yüzden Zarifoğlu da çalışkan insanı şiirlerinde yüceltmıştır. Onun şiirlerindeki insanlar kendi çabalarıyla geçimlerini kazanırlar. Zengin, soylu tipler yerine şiirinde sıradan insana yer verir. Çünkü Müslümanlıkta sınıf ayrımı yoktur; aksine hoşgörü vardır. Şair de Türk tarihinden sahneler yer vererek asırlarca hoşgörü içinde gayrimüslimlerin nasıl yaşadığını anlatır. Birlik, beraberlik ve dayanışma duygusunun önemini vurgular. Kadın, erkek ve çocuk toplumun üç önemli ögesidir. Eğer onlar bir bütünü parçası olmayı başarırlarsa huzur dolu bir toplumun oluşacağını söyler.

İnsanların en önemli ilkeleri değerleridir. Değerlerine saygı duyan bir toplumun özlemi içinde olan Zarifoğlu da Hz. Muhammed'in sünnetine bağlı, Kur'an'a uyan bireyleri şiirlerinde olumlar.

Zarifoğlu, geleneksel yaşam tarzının dışına çıkamadığı ve İslami kurallara sıkı sıkıya bağlı kaldığı için olumlu olarak kabul ettiği tipler şiirlerinde olumsuzlar kadar yer tutmaz. Çünkü ona göre gelişen ve modernleşen dünya, insani değerleri öldürdüğünden olumlu tiplerin sayısı da azalır, toplum bir yozlaşmanın pençesinde kalarak olumsuz tipler fazlaşır.

3.1.1. Emek Veren, Çalışan Sıradan Toplum

Cahit Zarifoğlu şiirlerinde insan hayatından çeşitli kesitler sunar. Bu anları şair kapalı imajlarla anlatır. "... Zarifoğlu şiiri için ilham; hayattan biriktirilenlerin şiire aktarılması ânidir. Şiire bu 'an'lar, birer imaj değeri kazandırır." (Doğan, 2003: 120) Her çeşit insan şairin şiirine konu olmuştur. "Çocuğan" şiirinde de hamalın çalışma yükünün ağırlığını vurgulamak için sanki dünyanın tüm yükünü onun çektiğini dile getirir.

"Dünya

sırtına çevrilmiş bir hamalın

yorgun kalkışı

şehrin torbalanmış sığağına" (Zarifoğlu, 2015b: 41)

Zaman zaman da çalışma hayatını çeşitli sembollerle anlatan şair, yaşamın her türlü rengini şiirine yansıtmaya çalışır. "Hesaplanmadan Ölü" şiirinde bireylerin hayat içerisindeki çeşitli durumlarını imgelerle yansıtır. Bu şairin hayatın parçası, canlı şiirler yazdığının bir göstergesidir.

"... Kravat sözcüğü ile temsil edilen çalışma yaşamı ile tatili, dinlenmeyi imleyen birkaç sene deniz söz öbeği bir koşutluk taşıırken renkli horozlar, karanlık doğan yarasa, sık sık anne tekrarı, kalbinde Allah yazan çocuk, kızlar, gelinler, erkekler, sözcüklerinin/ söz öbeklerinin arka arkaya sıralanması metnin çağrışımını genel insanlık durumunun genişliğine belirsizliğine sürüklemektedir." (Taşcıoğlu, 2003: 112)

"Toprağı karıştırıp şaşkınlıkla içlerine giriyorum onların

Ansızın bir kravat bazen birkaç sene deniz

renkli horozlar ve karanlık doğan yarasa

sık sık anne tekrarı

ve kalbinde Allah yazan çocuk

kızlar hızlanan gelinler

erkeklerde insan uğultuları

çocuklar ki mutlaka kutupta bırakılan

ve dönülen bayrak

...

bağırın balık

suyu zorlayan midye

üzerimizden akan gemi karınları

..." (Zarifoğlu, 2015b: 57-58)

Şairin "kravat"la iş hayatını sembolize etmesindeki bir başka neden ise insanın işinin de kravatının da emekli olana kadar ona boyun bağı olmasıdır.

Zarifoğlu, şiirlerinde ekmeğinin peşinde koşan insanı yüceltir. Bu şair için önemli bir olgudur. Geçim derdinde olan, mücadelecı insan tipi onun olumlu toplum algısı içinde yer alır. "Yedi Güzel Adam" şiirinde tarlada buğdayını ekip biçen köylüyü olumlu biçimde okuyucu ile paylaşır.

"Güneşi tez gördük dağlarda

Ormanın ay çekirdeği gibi uyanan hayvanlarıyla

İlk iş gövdemizin acıktığını anlamak oldu

Gittik kokladık ekmeğimizi tarlalarda" (Zarifoğlu, 2015b: 114)

Şairin inancı gereği de "ekmek" koklanan, baş üstünde tutulması gereken bir nimettir.

Dünyadaki her zahmet bir rahmete tabidir. Şair de pek çok şiirinde bu düşüncesini vurgular. Çalışkan, rızkını kazanan sıradan insanı yüceltir. "Zahmet Vakti" şiirinde de hayatın zahmetiyle savaşılan köylüyü överek anlatır. Zarifoğlu şehri ve şehrin içindeki her türlü ilişkiyi yapay, makineleşmiş bulur. Ona göre şehirlerde insanlık can çekişmektedir. Köyün doğallığı onun dikkatini çeker ve oradaki insani ilişkilerin de doğal olduğunu düşünür. Tarım ve hayvancılıkla geçimini kazanan köylünün emeklerinin karşılığını alış hikâyesi onu çok etkiler.

"... onun önemle üzerinde durduğu insani iletişim ve etkileşimin büyük ölçüde geri planda kalması; hatta büsbütün akâmete uğraması durumu bile söz konusudur. İşte bu yüzden o, 'sıradan' dediğimiz insanlarla –kahveci çırakları, tayfalar, inşaat işçileri, pazarcılar, işportacılar vs.- ilişki kurmayı, onlara yakın durmayı, hayatın dinamizminin ya da şiir tomurcuklarının doğrudan yakalandığı fırsatlar olarak görmüştür. Çünkü bu insanların dünyasında hayat neyse o olarak, bir yerde olanca yalınlığıyla ortaya çıkar; orada yapmacıklığa, kurmacaya yer yoktur." (Koç, 2003: 67)

"...

Tohumlar ekilir

Yağmurlar başlar

O zaman filizler bir karış boyu yükselmiştir

Köylü davarlarını alır götürür sürer üstüne

Başak dediğimiz rahmet ondan sonra fişkirir

Esas ondan sonra gövdelenir" (Zarifoğlu, 2015b: 379)

Köylünün hayat mücadelesini kutsal bulan şair, emeklerinin karşılığını almasını takdir ederek anlatır.

3.1.2. Birlik Beraberlik ve Dayanışma Duygusu İçindeki Toplum

Kadın ve erkek, toplumu oluşturan iki önemli ögedir. Onlara bakarak toplumun yapısını anlamak mümkündür. "... kadını anlamak için erkeğe, erkeği anlamak için kadına bakar." (Doğan, 2003: 124) Zarifoğlu da bunun farkındadır. "Kuşak " şiirinde "kadında dur erkekliği söyle" diyerek kadın ve erkeğin insan olarak benzer ve bir olduğunu söyler.

"baş taşlaşır

ağrıyı kolay kazanır gibi

kadında dur erkekliği söyle" (Zarifoğlu, 2015b: 78)

Toplumda her bir ferдин kendine düşen görevleri vardır. "Zeynep ve Uzaktan Fırat Üzerine İkili Anlatım" şiirinde de Zarifoğlu kadının çocuğuna, erkeğin de karısına ve

çocuğuna karşı sorumluluğu olduğunu vurgular. Aile bireylerinin bir bütünlük teşkil ettiğini belirtir.

"-Kadını hazırlayınız çocuklarınıza
Erkeği hazır ediniz onlara
Öyle ki kadın
Günü saati dolunca doğurunca
Bin yılı birden doğursun" (Zarifoğlu, 2015b: 184)

Her topluluğun keline has yaşadığı bir tarihsel serüveni vardır. Bu serüven toplulukları birbirinden ayrıcalıklı kılan özellikleri barındırır. Toplumların kültürleri genetik kodları gibi nesilden nesile aktarılır. "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde de Zarifoğlu, geçmişten gelen şanlı bir tarih ve zafer bağıyla birbirimize tutunduğumuzu vurgular.

"Biz dördüncü Muratın kılıcının sivri ucunu tutuyoruz
Keskin yanında karılarımız ve çocuklarıyla
Hızlı akan bir vatan tuttular
Aşkın ve birlikteliğin çatısını orda kurdular" (Zarifoğlu, 2015b: 199)

Bir milleti millet yapan önemli unsurlardan birisi de o milleti oluşturan insanların kendi geleceklerini düşünmesidir. Çünkü insanların gelenek ve görenekleri diğer nesillere bu şekilde aktarılır. "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde de şair toplumu oluşturan fertleri çobana, sürüleri de onun yetiştirdiği kuşağa benzetir.

"...
Çoban sürü için ölmez gelecek sürüler için
Yaşamağa bakar
Kısa süren bir hatıra değildir toplum" (Zarifoğlu, 2015b: 212)

İnsanlar ancak birlik beraberlik ve dayanışma içerisinde yaşarlarsa bir toplum, millet olmayı başarabilir. Zarifoğlu da "Çoğalmak" şiirinde kadın, erkek, çocuk kısaca toplumu oluşturan bütün fertlerin bir milleti millet yapmakta önemli olduğunu vurgular. At da Türk milletinin özgürlük, zafer sembolüdür. Bu yüzden atın bile dosta düşmana karşı bağımsızlığın sesi olmakta önemli bir vazifesi vardır.

"Çocuklarımızla
Atlara biniyorduk
Dönüp baktırarak başımızı
Ardımızda kalan topraklara- Buyruk alarak

Atları belirginliğe kamçılıyorduk

Açık

Anlamlı

Şu bildiğiniz gibi

Ve dünyada

Yere basarak

Haberi alıyor yayıyorduk işlenmiş ovalara

Sesimiz olan atımızla- atlarımız olan sesimizle

Kadında çocuklarımızı çoğaltarak şiirimizle

Kent kurulu yamaçlara- ıssız dağlara da" (Zarifoğlu, 2015b: 241)

Geleneklerine bağlı olan Zarifoğlu'nun şiirlerinde tarihten izler bularak Türk toplumunun olumlu özelliklerine rastlamak mümkündür. "Schwaebisch – Hâll 1972" şiirinde gayrimüslimlerin yüzyıllarca Türk topraklarında hoşgörü, birlik ve dirlik içinde yaşadığını vurgular.

"bilin ki berdel

jan janin

sen de merikalı tom

ve seya

bütün ecdadınız barındı içimizdeki hoşgörüde" (Zarifoğlu, 2015b: 309)

Türkler hoşgörülü bir millettir. Şair en son dizede "bütün ecdadınız barındı içimizdeki hoşgörüde" diyerek buna vurgu yapar. Örneğin Osmanlı üç kıtaya hüküm sürmüş, kendi içinde pek çok ulustan insanı altı yüz sene huzur içinde yaşamasını sağlamıştır. Hatta Fatih, İstanbul'u fethederken Bizans halkı Latinler yerine Türkleri tercih ederler kurtulup Türklerin gelmesine sevinir. Çünkü Fatih de diğer Osmanlı padişahları gibi fethettiği topraklardaki gayrimüslim halkı gelenek, görenek ve inançlarında serbest bırakır.

Şairin özlem duyduğu toplum yapısı bilinçli, uyum içinde ve herkesin sorumluluklarını yerine getirdiği insanlardan oluşan bir düzene sahiptir. "Afganistan Çağıltısı" şiirinde de erkekler kahraman, kadınlar becerikli, çocuklar söz dinleyen kişilerdir. Menfi insan tipini ise köpeğe benzeterek sayılı olduğunu söyler.

"Adamlarımız yiğit

Kadınlarımız hamarat

Çocuklarımız dolu bilinç harmanı

Köpeklerse sayılı" (Zarifoğlu, 2015b: 392)

3.1.3. Değerlerine Saygı Duyan Toplum

İslami geleneklere son derece bağlı olan şairin olumlu diye tabir ettiği insanların özelliklerinden birisi de peygamber efendimizin sünnetini gerçekleştirmesidir. "Busat" şiirinde de sofradan şükredip kalkan, ağzını misvaklayan, dosta düşmana karşı hoşgörülü olan insan tipi övülür.

"Artist milletizdir.

Bizde defaten ölünür

ve kalkılır ki sofralardan

hamdüsenalarla palalarla

el yıkanmadan

ağız misvaklanmadan

zinhar vurulmaz ha

ne dosta ne düşmana" (Zarifoğlu, 2015b: 283)

Toplum olarak estetiğe önem veren bir millet olduğumuzu vurgulamak için şair ilk dizede "artist" sıfatını kullanır. Örneğin Osmanlı gittiği her yere mimarisiyle, sanat eserleriyle fethettiği tüm topraklara kendi Türk-İslam kültürünü taşır.

Zarifoğlu'nun şiirlerinin çoğunda yetişmiş olduğu, savunduğu; İslam kültürünün, peygamber sünnetinin etkisi vardır. Bu etkiyi şiirlerinde kural koyucu şekilde işler. Hayriye Ünal da bu konudaki görüşlerini şöyle açıklar:

"İki tür şair var. Kural koyucular ve kurallara uyanlar. esasen büyük şair sıfatını hak etmenin kural koyucu olmakla sağlandığı bile söylenebilir. Zarifoğlu'nun gerek dil kullanımında gerekse içerikteki göstergelerde kural koyucu olduğu söylenebilir. Bu kural koyuculuğun ve bir önceki bölümde sözünü ettiğim zeminin bulunduğu iki şey vardır. Birincisi kutsal kitap ve buyruklar: 'Yere basarak/ Oku'maya başladık.' Sünnet ve ikincil kaynaklar." (Ünal, 2007: 132-133)

Maneviyatı yüksek, İslam dininin getirmiş olduğu kurallara uyan, Hz. Muhammed'in davranışlarını örnek alan insanlar şairin hayran olduğu tiplerdir. "Özetler" şiirinde de başka insanların sorununu kendine dert edinmiş, dünyanın gelip geçiciliğinin farkında insan tipini yüceltir.

"akraba açken uzanamasın elimiz ekmeğe

komşu tasalıysa tasalansın evimiz

iştihayla gülünmez bizde

azbiraz tebessüm edilir

dünya için sevinilse" (Zarifoğlu, 2015b: 306)

Şair bu şiirdeki İslam tını içinde yaşar. Dışa dönük değildir. Gülüşü gibi bazen yoktur. Çünkü dünya hayatı erenler için tadımlıktır.

Zarifoğlu için İslamiyet'in kutsal kabul ettiği değerler önemli bir yere sahiptir.

"...'Sevinç Çağına Doğru' adlı şiirinde Mezarışerif'i anlatır. Zarifoğlu'nun Rus işgaline uğrayan ve büyük bir direniş örneği gösteren Afganistan meselesine çok duyarlı olduğu bilinmektedir. Afganistan direnişini Türkiye'de destekleyen, anlatan entelektüellerin başında gelmektedir. Bundan ötürü bir Afgan şehrinin onun şiirine konu olması manidardır. Mezarışerif onun dizelerinde hayli cesur, kavi bir şehir olarak yer alır. Hep Ruslarla olan mücadelede anlatılır. Onun el atılmaz bir Afgan şehri olduğunu, 'bir nur çadırı içinde' oturduğunu, düşmanı korkutan bir gücü olduğunu ifade eder. 'Düşman her şeye dokunur ona dokunamaz' Bir Özbek mücahidin dediği gibi: " (Alver, 2007: 50-51)

"Bir özbek bileğimizden kavırıyor

-Mezarışerif kendine kafir yanaştırmaz

Bize görünmez ama orda

Rus bakar her şeyi asker görür" (Zarifoğlu, 2015b: 378)

Rus ve Moskof, Anadolu Türk'üne çok sıkıntı vermiştir. Sıra şimdi Afgan Müslümanlarındadır. "Rus bakar" Rus öküzü olarak da düşünülebilir. Dost, düşman veya insan bilmezler. Zarifoğlu'na göre Rus karşısında her şey düşmandır.

İslamiyet'e göre umut Allah'tan, umutsuzluk ise şeytandan gelir. İslamcı bir şair olan "Zarifoğlu'nda umutsuzluk ve eylemsizlik asla kabul edilebilir bir durum değildir. Şartlar ne kadar zor olursa olsun, umut etmek ve direnmek her Müslüman'ın en büyük sorumluluklarındandır." (Fethi, 2007: 104) "Tatil" şiirinde de insan kalbinin umutla dolu olması gerektiğini öğütler.

"Korkma zor değil

Korkma korkma zor değil

İyi bir alışkanlık edindiyse kalbin

Kork ama umut et zor değil" (Zarifoğlu, 2015b: 502)

Şair son dize de insanın havf u reca arasında olmasını öğütler. Çünkü peygamberimizin hadisine göre, "Havf ve reca arasında bulunan mümin, umduğuna kavuşur, korktuğundan emin olur."

Cahit Zarifoğlu, çocukları çok sever ve parklar da çocukların özgürce oynadıkları mekânlar olduğundan belki de onun şehirdeki olumladığı nadir mekânlardandır.

"Zarifoğlu'nun insanı ve hayatı gözlediği, yakaladığı yerler vardır. Bunların en belirginlerinden olan park, şehirdeki insanı; çocuk/çocukluk ise birey olarak kurulmuş şair insanı gösterir." (Doğan, 2003: 120)

"Sen Kuş Olur Gidersin Bir Trenle" şiirinde park, şehrin hava alma sahasıdır.

"Parka dolalım

Park bizi alır önce

Seyrimizden bir sabah kazanır." (Zarifoğlu, 2015b: 20)

Park şairin çok sevdiği doğal yaşamın şehirdeki az bulunan yansıması gibidir. "Sabah" ve "park" kelimelerini bir arada kullanması da parkın şairin içine güneş gibi doğmasından kaynaklanır. "Dizelerindeki parkın, dikkat edilirse, seyredilen değil seyreden olarak algılandığı, tasarlandığı hemen görülür." (Doğan, 2003: 121) Şair bu şiirinde huzur dolu bireyi anlatır. Çünkü sabah, güneşin doğmasının, yeni umutların sembolüdür. Parklar ise insanların doğayla iç içe olduğu, çocukluğunu hatırladığı mekânlardır.

Zarifoğlu'nun olumladığı toplum yapısı Mehmet Âkif Ersoy'un idealize ettiği Asım'ın nesliyle örtüşür. Şair, İslamcı kimliğinin yansıması olarak çalışan, değerlerine saygı duyan, birlik beraberlik için yaşamayı başaran toplumu överek anlatır. İnsanların Yunus Emre'nin felsefesi olan "Yaratılanı severim, yaratandan ötürü" sözünü benimseyerek birlik içinde yaşam sürmelerini ister. Bu yaşam tarzı içinde İslam'ın yasakladığı tembelliğe de yer yoktur. Bu yüzden şair Müslüman insanın bir gününün diğer gününe eşit olmasını istemez. Şairin değerlerine saygı duyan toplumdan kastı ise toplumu oluşturan bireylerin İslami kurallara uygun yaşamasıdır.

3.2. CAHİT ZARİFOĞLU ŞİİRİNDE OLUMSUZ TOPLUM

Cahit Zarifoğlu, açık anlatımlı şiir poetikasına sahip değildir. Bu nedenle şiirsel söylemleri okuyucunun algısına göre farklılık gösterir. Anlamlandırma, okuyucunun sahip olduğu birikim ve şiirin öznesiyle aynı duygu ve düşünceleri paylaşma bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Anlatıcı olarak şiirin öznesini tercih eden şair, toplumu meydana getiren ferdin kendini ve ait olduğu cemiyeti öz eleştiri bağlamında yerer. Kendini eleştirmek erdemdir ve iyileşmeye aday olmadır. Zarifoğlu, özellikle toplumun öznesi olan bireye, kendi eleştirisini yaptırarak iyileşmesine dair güzelliğe giden yolda ümidini kesmemesi gerektiğini ifade eder.

İşaret Çocukları, *Yedi Güzel Adam* ve *Menziller*'de yer alan toplum eleştirisi daha çok Türkiye sınırlarındaki insanlar üzerinden yapılır. Bu şiirlerde üç kentin insanını gözlemler: Maraş, İstanbul ve Ankara. Bu üç il doğduğu, edebiyat ve görevi nedeniyle

bulunduğu mekânlardır. Taşra, sanat ve kültür merkezi ile başkent kimliğini taşıyan bu şehirlerdeki toplum şaire zengin ve kıyaslamaya açık gözlemleme olanağı verir.

3.2.1. Yozlaşan, Değerlerinden Uzaklaşan Toplum

İşaret Çocukları, Türkiye’de İslamcı aydın ve şairlerin ilgi odağı olmuştur ve sıkça okudukları Seyit Kutup’un *Yoldaki İşaretler* adlı eserini çağırıştırır. Bu Mısırlı fikir adamı, 20. yüzyılın Müslümanlarının ümmetin acısını derinden duymuş ve uyanış için bir ömür harcamıştır. Nitekim bu yolda idam olur. Zarifoğlu, *İşaret Çocukları*’nda ideal insan ve toplum üzerinde durur. Ancak söylemi daha çok olumsuz anlamlıdır, varmak istediği eleştirerek iyileşmeyi temin etme, iyiyi işaret ederek göstermedir. Kitabın “Sen Kuş Olursun Gidersin Bir Trenle” adlı şiirinde biz zamirini kullanarak toplumu kasteden şair insanların asıl kimlikleriyle toplum yaşamına çıkmamasından yakınıır. Salona, tiyatronun sergilendiği mekâna gider gibi maske takmasından şikâyet eder. Maskelenen insan kendisi değildir. Kuşandığı kılıktadır, bukailemun gibi de değışir bu yüz.

"ha biz maskeli balo

...

ha biz yokuz" (Zarifoğlu, 2015b: 20)

İstanbul, Osmanlı devletine yüzyıllar boyunca başkent olmuş bir şehirdir. Türk toplumunun ortak değer ve mekânsal özelliğine sahip bu şehir küçük bir Türkiye’yi barındırır. Sanatın ve değerlerin merkezi olan İstanbul, Zarifoğlu için vazgeçilmez bir mekândır:

"İstanbul’u derinlemesine yaşar, bir bilinç gibi bu şehri giyinir, sokak sokak cadde cadde gezer. 'Benimsin' der İstanbul’a. Bir imparatorluk bakiyesi şehre gereken ilgiyi gösterir; onu hak ettiği ölçüde yüceltir, selamlar. 'İstanbul kent olarak yıllar önce/ Sürmeler çeker beğenirdi şehzadeleri'. 'Dönüyor demir teker' cümlesiyle bitirir İstanbul adlı şiirini. Demir teker yani zaman döner ve şehirleri dönüştürdüğü gibi insanları da dönüştürür. Yeryüzünü, şehirlerin yüzünü süsleyen camiler yerin altına indirilir, betonlaşır şehir ve betonlaşır yürekler. Hayat o alabildiğine hızlı akan nehir alır götürür insanı, alır getirir yeni insanı yani yeni şehri. İşte, İstanbul, ne de berrak şekilde sergiler o kaçınılmazı, kaçınılmaz döngüyü, Boğaziçi sularının berraklığınca. 'Zaman dert getirdi sulara' derken sanırım bu döngüye işaret etmektedir." (Alver, 2007: 49)

Kitaplarına girmemiş şiirlerinden olan "İstanbul"da, çok sevdiği bu kenti dolduran olumsuz insan tiplerinden ötürü üzüntüsünü dile getirir.

"Şimdi birden Eminönü kalabalığı

Kimseyi tanıyamazsın

Kıyafetinden

Yüz çizgisinden

Katil efendi
Hırsız baş köşede
Haksız haklı
Şer belalı
Bir düş
O buyruk
Şefaaf
Gülbüz hava
O güzelleri İstanbulun
Dönüyor demir teker" (Zarifoğlu, 2015b: 508)

Zarifoğlu, modern yapıları bireylerin özgürlüğünü ellerinden alan birer kafes olarak düşünür. Özgürlüğün simgesi kuştur, kanarya onlar içinde en hassas ve güzel olandır, tıpkı yaratılmışların en güzeli insan gibi. Hayatı denize benzeten şair, bu denize taştan gemilerle açılan insanı taşa dayalı hapseden yapılaşmayı eleştirir. Uzun soluklu "Taş Gemi" adlı şiiri hayali ve aydınlığı imleyen sarı rengine sahip kanarya'yı, dolayısıyla özgürlüğünü ve hayallerini yitiren insanın "Taş Gemi" ile dibe, en dibe gidişinin acısını duyar:

"biz işte hep soylu yapılar
ıslak taş gemide huysuz
uzakta ilk gülün akrebiyle sevişmekten
bir tek sarı ve sarsılmaz sesine güvendiğimiz
kanaryayı katlettik" (Zarifoğlu, 2015b: 25)

Dünyanın gelip geçici olduğuna yürekten inanmış olan şaire göre, dünya biz insanları çeşitli hayaller sunarak kandırır. İnsanlar bu hayallerin boş olduğunu hemen kavrayamaz. Ne zaman ki sonsuzluğa yani ölüme gider, işte o zaman insan aldanmışlığını, sonunda kazandığı tek şeyin bir avuç toprak olduğunu anlar. "Çölde Gizli Bezinler" şiirinde insanları bezgine, dünyayı da bir çöle benzetir. Nasıl ki çölden vaha umuduyla su çıkmasını beklemek saçmaysa, dünyadan da güzel şeyler beklemenin hayal olduğunu, sonucun fâni, ölüm olduğunu vurgular.

"bu bizim sesimiz denizlere ateş gibi eller açılır ortasından
su konuşmaz toplanmaz kuşlar. Ne kazandık yaşamamızdan
biz harcadık anam hem kelimesiz kapandık
sevgi ektik. Sonsuz seçtik. Beğendik. Ama toprağı kazandık."(Zarifoğlu, 2015b:

31)

Zarifoğlu, Batı toplumunun insanlık dışı eylemlerini, dünyada Müslüman toplumuna karşı yapılan eziyetleri görmezden gelmelerini hep eleştirmiş, Batılı ve Doğulu insanların düşünce yapılarının farklı olduğu kanaatine varmıştır: "...Kişileri nitелеmek üzere seçilen özel isimler aynı zamanda kültürel anlamda bir doğu/batı çelişkisinin bildirilmesini sağlamaktadır." (Taşcıoğlu, 2003: 85) "Berdücesi" adlı şiirinde de Doğu-Batı çelişkisine şu şekilde değinir:

"sonuç zavallı ilkbahar giyotinleri
güneşin ilgisiz damarlarıyla yapayalnız bir keder
sendeki santa luçiya gözleri
benimkisi harzemşah" (Zarifoğlu, 2015b: 28)

Zaman geçtikçe insanların yalnızlaştığına değinen Zarifoğlu'na göre normalde kalabalık olması gereken çarşılar bile yalnızlığın simgesi olur. Çünkü bu çarşıları dolduran insanlar birbirinden bihaber, duyarsız bir hâle dönüşmüştür. Hayat paylaştıkça güzeldir ve insanların gülüşleri bile artık bu paylaşımsızlık yüzünden bireyselleşir. "Sevmek De Yorulur" şiirinde ironik bir yaklaşımla fertlerin kendi yalnızlıklarında toplumdan kopuk bir yaşamda "gülüş"lerini sorgular:

"...
insanlığımızın gülüşü yalnızlar çarşısında
..." (Zarifoğlu, 2015b: 36)

Şaire göre hayatta çok fazla acı vardır. İnsanların bu kadar acıyla mutlu olması mümkün değildir. Hayatı "yaşamak şarkısı" olarak nitelendirir. Ama bu şarkının melodisi insanlara her daim mutluluk fısıldamaz; aksine şarkı çaldıkça yani zaman geçtikçe insanoğlu acıların içinde zorla gülümsetilen bir robot gibi olur. "Ölü Atlar" şiirinde de şair dünyanın acı çekilen ve zoraki gülümsetilen bir yer olduğuna değinir.

"telaşla yenilen analarda kayboluşları
sevgisiz kalan babalarla
lekesiz bir güneşle ancak
çocuğunu sardığı bezler arınan
ağrıtmaz sanılan bir yaşamak şarkısı
...
durulmayıp tebessüm ettirilen şarkıda
sevinçsiz canlara dayanmak
..." (Zarifoğlu, 2015b: 54)

Zarifoğlu'nun şiirlerinde şehir genelde olumsuz bir şekilde karşımıza çıkar. Çünkü şehir şaire göre doğallıktan kopuşun göstergesidir. Bu sebeptendir ki şehrin içinde yaşayan insanların da makyajla kendisini maskeleyerek ikiyüzlü bir görüntü sergilediklerini düşünür. "Kuşak" adlı şiirinde de şehirdeki insanların makyajı birer kamuflaj olarak kullandıklarını söyler. Makyaj yapan insan kendisi olmadığı için de aynaların içine hapsolmuş birer ölüdür.

"şehirdesinsi sesleri insanların

...

aynaların içinde kendi ölümlerine

Makyaj" (Zarifoğlu, 2015b: 79)

İnsanların eksik taraflarını tamamlamak için uğraşmak yerine sürekli tüketen doyumsuz birer öğütücüye dönüşmesinden şikâyetçidir. "Kuşak" adlı şiirinde eksik tarafını doldurmayan insanın yarım kaldığı için güneşten yani aydınlanmaktan korktuğunu vurgular. İnsan bilmediklerinden korkar. Eğer ki bireyler bilmediklerini öğrenmeye çalışmazlarsa, yani kendilerini geliştirmezlerse bir akıl tutulması yaşayıp aydınlanmanın kaynağı güneşten bile korkar hâle gelirler.

"Bir dolmayan yanımda

bir de her gün korkudan bir şeye

dokunup kalıyoruz

kanımızdan zehirli bir iğne geçiyor

ve güneşten korkuyoruz" (Zarifoğlu, 2015b: 80)

İnsanların korkularının sebeplerinin cahilliklerinden kaynaklandığını düşünür. Çünkü cahillik bir konuda yetkinliğe sahip olmadan fikir yürütmektir. Toplumda da insanların bir kısmı bağınaz düşünce yapısına sahiptir. "Ağartı" şiirinde şair bu cahil insanları eleştirir.

"bekardan korkan ev sahiplerinin

kapılarda kızlık heykelleri" (Zarifoğlu, 2015b: 82)

Zarifoğlu için şehirler ve şehirlerin insanlarda bıraktığı izler önemli bir yer tutar. Millî mücadele şehri ve ardından başkent olan Ankara, şair için Batılılaşmasından ötürü olumlu bir yer tutmaz. Çünkü şairin savunduğu fikir İslamcılıktır, Batı özentisinin getirdiği her türlü modernite ona göre şehri ve insanları duyarsızlaştırmaktadır.

"Ankara ise pek sevimli anlatılmaz Zarifoğlu'nun eserinde. 'Vitrin camlarına sürünen Ankaralıları, acıyorum, geçiyorum, onları, aldırımıyorum, Ankaralıları, esintisiz adamlar, geceleri terleri soyunup, sabahları terleri sırtlarına geçiren, ölü, şiş, sarı ve sanki

murdar Ankara'. Çünkü 'Ankara'da mescidler, camiler yerin altındadır, apartmanların en altındadır. Minareleri yoktur. Bazılarının dışarıda, hiçbir alameti olmadan, kuru bir hoparlörü vardır. Ezan, görünmeyen bir camiden, yerin altındaki bir müezzinden çıkarak bu hoparlörden duyulur. Ankaralının namazı yerin altında kılınır.' " (Alver, 2007: 50) "Ağartı" şiirinde şair doğrudan Ankara'nın adını anmaksızın yazdığı dizeler Ankara'yı çağrıştırmaktadır.

"bir şehrin ortasından tren geçiyor
o şehirde büyük rüzgar vardır
bir oyuncakçı vitrinin önünde
insanların durdukları ve duruşlarını
değiştirmedikleri trenle birlikte
şehrin ortasından oyuncak trenlerin
cezalandırmış şekilleri" (Zarifoğlu, 2015b: 82)

Yedi Güzel Adam adlı şiir kitabında genelde idealize edilmiş insan tipinden bahsettiği için toplum olumlu bir çizgidedir. *Yedi Güzel Adam*'da şair sanki hayalini kurduğu, olmasını istediği bireyleri ele alır. Şair, istediği çizgide olmayan insanlar üzerinden toplumu eleştirir. Zarifoğlu; geleneklerine bağlıdır, Batılı dünyanın getirmiş olduğu yeniliklere alışamaz. Bu yenilikleri çabukça kabullenenler üzerinden de toplumu eleştirir. Çünkü değişikliklerin insanların maneviyatlarını yok ettiği kanısındadır. Ve değindiği insan tipleri arasında Doğu ile Batı arasında sıkışıp kalmışlar, Batı'nın maddiyat yükü altında ezilmişler geniş yer tutar.

Mana zenginliğini bırakan insan, maddiyatın içinde boğulur. Zarifoğlu da "Ben Dirimle Doğrulurken" adlı şiirinde paranın aşkı öldürdüğünü vurgular. İnsanların öncelikleri artık gönüllerine hitap eden şeyler değil; ceplerini dolduran pullar olur. Bu yüzden de kazandıklarını saklayacakları bankalar yaşadıkları şehirlerde arttıkça artar.

"Halk aşksızsa sokaklar

Sokaklar banka dükkanlarıyla doludur" (Zarifoğlu, 2015b: 135)

İnsanlar kalu beladan beri Allah'tan ayrı kalmanın acısı içinde dünya hayatında kıvranıp dururlar. Şair de "Ben Dirimle Doğrulurken" şiirinde insanların dert içinde olduğunu söyler. Dünyadaki dertler birbirini kovalar ve insanların üzerine âdeta üşüşür.

"...

-(Kalbimiz tüm insanın namına) iddiasında

-Dertten çıkmışsın ötekine kavuşmuşsun da

..." (Zarifoğlu, 2015b: 145)

Şair, medeniyetin getirdiği gelişmişliğin doğaya ve insanlara zarar verdiği düşünür. Muhsin Bostan, insanların teknoloji karşısında acziyetinin Cahit Zarifoğlu'na komik geldiğini ifade eder.

"Fabrikanın, dikine bacası, çelik deposu, kazanı bir tek fakat devasa bir odaya benzeyen hangarı yanında insanın fiziki boyutlarını komik bulan Zarifoğlu, tüm bu görünenleri, insanın gücünü beklenmedik bir anda birden bire aşan ve bu birden birelik yüzünden, boyutlar itibariyle kendilerine hakim olamamış şeylere benzetir. Büyük anormalliklere mal olmuş hatalara benzettiği fabrikayı, bu hâliyle bir dalgınlığın, bir gafletin eseri gibi görür. Fabrikanın içine girince, bir uçta odunu alıp öteki tarafa kâğıt olarak çıkaran makinaların yanında insanın bir kere daha kaybolduğunu ve bu yüzden sabahları, uyku mahmurluğu ile değil, günde sekiz saat süren makine büyümesi ile işçilerin sessiz, mecbur ve kaybetmiş olarak yürüdüklerini; makinenin, bu kayıplarda bulunduğu boşlukları, barbarca kendisiyle doldurduğunu, bu koşullarda ruhları korumanın zorluğunu ifade eder." (Bostan, 2007: 59)

Fabrika karşısında insanların çaresizliğini "Ben Dirimle Doğrulurken" şiirinde şöyle dile getirir:

"...

'biz artık... anneciğim... dağımıza...'

...

..ve nasıl oldu- o ve yeni uygar dostları

Bir noktalar anlaşmasıdır fabrika baca ve duman" (Zarifoğlu, 2015b: 145)

İnsanlar Batı medeniyetinin gelişmişliğine hayranken kendi özlerini unuturlar. Zarifoğlu da bu durumdan şikâyetçidir. "Ben Dirimle Doğrulurken" şiirinde çok sevdiği, doğup büyüdüğü Maraş'ın kendi geleneksel çizgilerinden uzaklaşıp Batı'nın kuşatması altına girmesine üzüdür.

" (Çoktandır şu maraş kalesi hatıraları elinden alınmış bir taş yığınıdır. —onların yerine bilardo masaları konmuştur- şalvarlı şövalye ve kovboylar bilardo oynamaktadırlar)" (Zarifoğlu, 2015b: 147)

Köksal Alver şairin Maraş algısını şu şekilde yorumlar:

"Yasin okunan çarşılardan bilardo masalarına doğru evrilen Maraş, elbette başkalaşmış, kendi asıl yatağında akmamaya başlamıştır. Oysa Maraş, İstanbul'la kafa kafaya vermiş bir şehirdir. İstanbul'la bir bağ kurmaktadır. İstanbul ideali ile Maraş ideali arasında kopmaz bir bağ, yıkılmaz bir köprü bulunmaktadır. Ve mutlaka bunda bir işaret vardır. Bu bağdaki işaret takip edilmelidir." (Alver, 2007: 50)

İnsanların hayat koşuşturması içinde dünyanın fâniliğini unuttuklarını düşünen Zarifoğlu "Ben Dirimle Doğrulurken" şiirinde de toplumu oluşturan iki önemli unsur olan kadın ve erkeğin ölüm karşısında boş yere siperde olduklarına değinir.

"...

Erkeklik ve kadınlık

Ölümün önünde değersiz ama siperdedirler" (Zarifoğlu, 2015b: 147)

Ölüm şaire göre kabullenilmesi gereken bir olgudur ve bunun karşısında savaşmak trajikomiktir. Topraktan gelen insan yine sonuç olarak toprağa gidecektir. İnsanın sevdiklerini kaybediyor olması ona acı verse de ölüm maalesef hayatın kabullenilmesi gereken bir gerçektir.

"Bir değişme gibidir azrail-

Mezarla uğraşmaz toprağı insan kazar

...

Bir insan kası – kadını kavrayan elleri

mezar kazar toprak karşı komaz aralanır

İnsan mezar kazar arada bar bar bağıarak

..." (Zarifoğlu, 2015b: 147)

Zarifoğlu Batı medeniyetinin getirdiği yeniliklere karşıdır. Yenilik eşittir değişim demektir ve değişim de ona göre insanların geleneksel hayat tarzını öldüren bir olgudur. İnsanlar, onun şiirlerinde yeniliklere ayak uydurmakta zorlanır. "Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" şiirinde insanların işçi-işveren ayrımına, alfabenin soldan sağa yazılmasına alışamadığını vurgular. Ve bu yeni dünyanın değişen düzenine ayak uyduramayan insan kendi hâline ağlar.

"Dirilen bir işçi olmalıyım. Öyle olmalıyım ta eskiden

(Ağlayarak) anlamalıydım olmalıyım anlayarak

İşçi türemedi hiçbir şey türemedi

bezirgan ölü tükendi köle ölü bitti

bir yazı sağdan sola kıvrılarak eğilip

bükülerek bir şekil almalıydı

önce kim- 'önce o'

dirilen bir işçi olmalıydı" (Zarifoğlu, 2015b: 153)

İslam medeniyet çizgisine göre yaşamın sürdürülmesinden yana olan şair, kendisinin kabullenip alışamadığı alfabe değişikliğine toplumun da alışamadığını düşünür. "Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" şiirinde İkinci Yeni şairlerin şiir anlayışıyla yeni ve anlamsız kelimeler türeterek hâlâ hayalinde yaşattığı alfabenin Arap harfleri olması gerektiğini bilinç akışı tekniği ile yansıtır.

"Çoğul ekinin pekiştirme olarak yinelenişi (ucu geleceğe dönük ve açıktır "laronlar" bu nedenle) ve bir anlam boşluğundan sonra politik bir anlamı taşıyan ama incelikli bir ifade artık ucu kapalı olan yaşamı aktarıyor:" (Ünal, 2007: 140)

"...

Düşsel bir oyun olan çocuklar

Lar-onlar laronlar

hâlâ sağdan sola yazılan babam

bozulmaz akıllar kullanıyor

yaşlanıyor ama bozulmuyor ve diyor

'çünkü bozulmazdan yapıldık' " (Zarifoğlu, 2015b: 155)

Zarifoğlu, toplumun iki önemli yapı taşı olan kadın ve erkeği eşit bir çizgide değerlendirmez. Çünkü onun kabullendiği ataerkil aile düzeni buna izin vermez. "Ben Dirimle Doğrulurken" şiirinde kadına değer verse de kadını erkeğin bir tık gerisinde gördüğünü açıkça dile getirir:

"...

Kadın ve erkek eşit durmaktadır- kadın arkadadır

..." (Zarifoğlu, 2015b: 140)

"Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" şiirinde ise kadının çalışmasına, alışveriş edip eve ekmek getirmesine karşıdır. Çünkü kadının ataerkil düzende görevi ve yeri bellidir. Bunun dışına çıkması şaire göre hoş bir durum değildir. 'Kız o çünkü oğlan değil' dizesiyle de Zarifoğlu'nun bilinçli bir cinsiyet ayrımı içinde olduğunu görmekteyiz.

"...

kız ekmekle alış veriş etmeden

'Kız o çünkü oğlan değil'

Küçük oğlan bakarken söylerken bunu anaya

Hepsi nedenli ayrı ekmek başında

..." (Zarifoğlu, 2015b: 156)

Şaire göre Batılılaşma, toplum hayatında olumsuz etkisi olan bir olgudur. Çünkü ona göre Batılılaşma ya da modernleşme insanlara Tanrı'yı unutturur ve Allah'ın yerini sanayileşen ekonominin öğeleri alır. "Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" şiirinde bir iç çatışma şeklinde Tanrı'nın varlığını şiirin öznesine sorgular:

"Sus biz yücelteceğiz emeği'

'Asıl sen sus tanrı yüceltmış bir kere'" (Zarifoğlu, 2015b: 165)

Yine aynı şiirin başka satırlarında insanların manevi değerlerini unutmasından şikâyetçidir. Bu tip insanlar da Allah'ı unuttuklarından hep kendilerini düşünen, canı, geçimsiz bir ruha sahip olurlar. Zarifoğlu'na göre 'Besmele'yi unutan bireyin sofrasını kan, gözyaşı, kin, öfke kaplar.

"Tanrı mı

...

'Ekmeğe alın terinden önce kan

Duadan ve bereketten önce kan

(ben kazandım onlar kazansın yeterince) den önce kan kan

kan kin öfke

katık olmalı

her şeyden ve besmeleden önce' " (Zarifoğlu, 2015b: 166)

Zarifoğlu, bu gelip geçici dünya hayatının insan ruhuna zarar verdiğini düşünür. Hem beden hem de ruhen insanoğlu bu dünyada huzur bulamaz. Gelip geçiciliğin baskısı altında ezilip acı çekerek gün doldurur. "Zeynep Ve Uzaktan Fırat Üzerine İkili Anlatım" şiirinde de insanın bu düzene nasıl kapılıp gittiğini anlatır:

"-Ruhumuzun kirlenmesi dolmadı mı

Gövdemizin kıvrınması doymadı mı

Bir hınzır uyku bir şaklaban uyanıklık

Bir batında gecenin ve gündüzün kavranması

Bu nedir böyle gün mü günsüzlük mü

Hangisine kapıldık nerelere atıldık" (Zarifoğlu, 2015b: 181)

Zarif, ince ruhlu bir kişiliğe sahip olan şair, doğadaki tüm canlılarının yaşam hakkına saygı duyulması gerektiğini savunur. Yunus Emre'nin "Yaradılanı severim yaradandan ötürü" felsefesini benimser. İnsanların bencilleşmesini, temel değerlerinin ceplerini doldurmak olmasını yadırgar. Sırf kazanç uğruna denizlerde ağlar kurarak balığı ve balığın doğmamış yumurtalarının katledilmesini eleştirir. "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde de bu durumu anlatır:

"Ve balık yumurtaları

Ki onları balıklar

Suyun gencine bırakırlar

Ve suları da gezer ölüm

Çelik ağ yok eder insan eliyle uzanarak

Hem balığı hem yumurtayı

Hem yumurtadaki balığı

Hem balıktaki yumurtayı." (Zarifoğlu, 2015b: 190)

Zarifoğlu, uygarlaşabilmek adına Batı'yı örnek almakla hata yapıldığını düşünür. Çünkü Batı'daki insan tipi ile Doğulu insan tipinin farklı olduğunu belirtir. "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde bu düşüncesini açıkça dile getirir. Doğulu kadın tipi ile Batılı kadın tipini karşılaştırır. Aslında burada kadın tiplerini karşılaştırırken amacı toplumun ne istediğini vurgulamaktır. Toplumun Batılılaşmakla hata yaptığını, özünün Doğulu olduğunu belirtmek amacındadır. Batılı kadını ne kadar yontsa da içinden istediği tip çıkmaz. "Yonttum yonttum taş bitti sen çıkmadın/ Yanıldım avrupalanmakla çün bizde" dizesi şairin hayal kırıklığını açığa vurur.

"...

Katlan el ele katlandık ey Anna taş içinde heykelim

Yonttum yonttum taş bitti sen çıkmadın

Yanıldım avrupalanmakla çün bizde

Kadını kelimeyle kurarlar saklarlar örtülerle" (Zarifoğlu, 2015b: 193)

Ona göre Batılı toplumların emperyalist düşünce tarzını benimseyerek geleceğimizi oluşturan çocuklarımızın hayatını karartıyoruz. İnsanların hayatındaki en önemli unsurun ekonomi olmasıyla birlikte çocukların oyun alanı olan toprak bile artık bir sömürme, maden kaynağı olur. Böylece insanoğlu kendi çocuklarının çocukluğunu, oyun oynama özgürlüğünü elinden alır. "...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı" şiirinde çocukların bu bahtsızlığını dile getirir:

"Her geçen âni bir fotoğraf olan çocukların

Altlarındaki toprağa

Öğütlerle büyük eser okları işaretleri

Düştükleri taşlara dizlerini kanatmak için

Biz açıyoruz

Ekonomi iktisat risaleleri" (Zarifoğlu, 2015b: 200)

Şaire göre zaman çok çabuk geçer. Zamanı modern çağın zorunlulukları kemirmekte iken insanoğlu bu gerçeğin farkında değildir. Oysa her geçen an bugüne bir fotoğraf karesi olarak düşer. Tıpkı her geçen anı bir fotoğraf karesinde saklı olan çocuklar gibi.

Menziller şiir kitabında insanoğlunun medeniyet çizgisi içinde yol alışını anlatan şair, bu gidişatta insanın kendisine ve çevresine verdiği zararı olumsuz çizgide eleştirir.

İnsanın teknolojik gelişme ile birlikte yaşadığı şehirlerde hıncahınç, kalabalık, maneviyat yoksunu, doğayı yok ederek kirlilik içinde nasıl çile çektiğine değinir.

"Şehrin çevresi, mekânları, insan hayatındaki yankıları da Zarifoğlu tarafından gözlenmektedir. Çarşılar, evler, yollar, taşıtlar, kalabalıklar, stadyumlar, caddeler, sokaklar şehirlerin mütemmim cüzü olarak görülür. 'İnsan kene gibi yapışmış kentine/ sahibiz kentimizin yapı direklerine ve isteklerine' demektedir. Şehir hıncahınç bir kalabalıktır. Kornalar, bağırtilar, haykırışlar doldurur meydanlarını. Arabalar, vapurlar, gemiler geçer şehirden ve şehre bir kabuk bırakır. Sisler ise terk etmez şehri; şehir âdeta sislere bürünür yatar. Ve beton şehrin sanki efsanevi paltosudur, yaz kış üstünden atamadığı, ağır, küflü, kokulu." (Alver, 2007: 49)

Kalabalıklar içinde kaybolan, teknolojik gelişmişlik içinde ezilen insanı anlatır. İnsanın şehirle mücadelesini vurgular. Şaire göre şehir kalabalıklar içinde yaşayan ölü insanlarla doludur. "Kartal Ölüsü" şiirinin başlığından da anlaşılacağı gibi doğadaki tüm canlıların yaşam hakları ellerinden alınır. Kartal, gökyüzünde özgürlüğün simgesidir. Fakat ölü bir kartal esaretin, acının, çilenin imgesi olur. Toplum da yavaş yavaş gelişen teknolojiyle esir ruhlu bir hâl alır. Ve şair bu tip insanları "taze ölümler" olarak nitelendirir.

"Tabutunuz

Pırıl pırıl çivileri ve talaş kokuyor

Demek taze ölümlerdensiniz hemşehrim" (Zarifoğlu, 2015b: 262)

Belki de işin en ironik noktası ise insanların teknolojinin esaretini gönüllü olarak kabullenmeleridir. Çünkü bu durumun kendilerine zarar verdiğinin bile farkında değillerdir.

"Kan akıtılmadan

Kesildi damarlarınızın sıcaklığı

..." (Zarifoğlu, 2015b: 262)

Teknoloji insan hayatına pek çok kolaylık getirir. Ve insanlar hazıra konmaya, tembelliğe alışkın olduklarından kendi ruhlarının teknoloji karşısında yok olduğundan bihaberdirler. Şair de o tip insanlara "Şimdi doya doya seyredin gövdenizi" şeklinde seslenir. Çünkü bu insanlar ruhları elinden alınmış sadece beden var olan robotlar gibidir. Robotların nasıl ki çevreye karşı hiçbir duyarlılıkları yoktur; o insanların da denizlerin kirlenmesinden, yaşam alanlarının sabote edilmesinden hiçbir şikâyetleri yoktur.

"Şimdi doya doya seyredin gövdenizi

Kalabalıklardan eli mızraklılardan

Otomobillerden nüfus patlamasından

Ve o koca denizlerin kirlenip ağrmasından" (Zarifoğlu, 2015b: 262)

İnsanlar şehirlerde kalabalıklar içinde insani değerlerini de kaybedip bencilleşirler. Şair bu durumdan şikâyetçidir. "Kartal Ölüsü" şiirinde sahipsiz düşürülmüş bir insanı görmezden gelerek yardımcı olmayan, duyarsızlaşan insanları eleştirir. Şehir öyle keşmekeş ve kalabalıktır ki neredeyse insanların sokaklarda hareket etmesi imkânsız bir hâl alır.

"...

düşürülmüş

sahipsiz çehrelerle karşılaşıyorduk

fır dönen meydanlarda yardımsız yürüyemeyen insanlar" (Zarifoğlu, 2015b: 265)

Zarifoğlu'na göre şehirler doğanın ruhuna aykırıdır. Çünkü insanlar şehirler kurmak için doğanın kaynaklarını mahvederler. Doğa yok olunca insan çevresine karşı umursamaz bir hâl alır. Şehrin karmaşıklığında trafiğin içine gömülen insanın doğaya karşı ilgili olması da beklenilemez. Şair de bu durumu "Ağaçlar" adlı şiirinde anlatır. İnsanlar mevsimlerin değiştiğinin bile farkında değildir. Şaire göre; ağaçlara yaşam alanı tanımayan bireyin, artık baharın geldiğini de komşunun çamaşırlarının renginden anlaması gerekir.

"Sabah trafik

Çınara kim bakar

Kim geçer dallarından

Bahar mı geliyor

Komşunun balkonunda

Çamaşırlar renk renga renk" (Zarifoğlu, 2015b: 265)

Şehrin kalabalığında bireysel yaşam alanı olmadığından şikâyetçi olan şaire göre, insanın en temel ihtiyacı olan şeylerden birisi de kendine ait kişisel bir alanının olmasıdır. Ama şehirlerde insan yığılmaları yüzünden herkesin eli kolu birbirine değer. "Tablolar" adlı şiirinde de şair bu durumu eleştirir:

"insan yığılmaları uzuv karmaşası

bir bir kenetlenmiş eller uyruklar" (Zarifoğlu, 2015b: 277)

Zarifoğlu'na göre şehirlerde toprak, artık beton çözü hâline dönüşür. Şair, "Stad" adlı şiirinde şehri insanları yarıştıran bir stada benzetmiştir.

"Şehir Zarifoğlu için gerçekten de 'çetin bilmeceler'le dolu bir mekândır. Çünkü zordur, mücadele gerektirir, yorar, yıpratır. Çarşılarında tutunmak, ticareti döndürmek büyük bir emek ister. Varoluş gayesiyle şehirde kalmak da büyük bir inat gerektirir. İnat ederek insan ancak şehrin inadını kırabilir ve ağırlığını atabilir. 'Kaynayan şehrin safrasında', kimliğiyle, kişiliğiyle kalabilmenin yolu ancak inattır, mücadeledir. 'Alev gerek

kentliye' der. Çünkü 'şehir canlarına okumuş alınlarına kara vurmuş'tur. Zarifoğlu çoğu kez şehri kurmaktan söz eder. Ancak belli ki şehir, bir sancıyla kurulur." (Alver, 2007: 49)

"hıncahınç bir stadda
duvarlar merdivenler kapı oyukları
demir rampaları
ve beton çölü toprak" (Zarifoğlu, 2015b: 296)

Şair, şehirdeki insanı oraya yapışmış kendi çıkarları için beslenen keneye benzetir. İnsanın maddeye sahip olması gerekirken tam tersi şehir insana sahip olur. İnsan şehrin kölesi olur. Şehirler doğayı katleden, beton salgılayan canavarlar gibidir.

"İnsan kene gibi yapışmış kentine
. sahibiz kentimizin yapı direklerine ve isteklerine
Görünüşte
Ve tümüyle kent çevreleri
beton yine beton salgılar" (Zarifoğlu, 2015b: 296)

Zarifoğlu, şehirlerin insanların manevi yapısını da çökerttiğini düşünür. Şehirde her şey hızla akar ve herkes bir yerlere yetişmeye çalışır. Bunca gelişmişlik içinde de insanoğlu ihtiyarlasa da ölmek istemez. Ölüm şehirdeki insanın en son yetişmek istediği yerdir. Çünkü yaşam şehirde hep göz boyar, albenilidir. Şair, "Stad" şiirinde bu durumu şöyle dile getirir:

". daha hızlı gidemez miyiz diye bağıyor ihtiyarlar
. ölüm niçin bu kadar korkunçlaşıyor her şeyimiz var " (Zarifoğlu, 2015b: 296)

Şehir, insanların ruhlarını kirletir. Etik değerler tamamen yok olmuş, kimin eli kimin cebinde belli değildir. Şair de "Stad" şiirinde bu durumdan şikâyetçidir.

"Hıncahınç stada insanlar ellerini
nereye atsalar belaltları
Ceplerinden yeleklerinin diplerinden
Soluk aldıkça genleşen etlerinden
İnsanlar başka başka insanlar ve insanlar ürüyordu" (Zarifoğlu, 2015b: 297)

Zarifoğlu, şehirlerin betonlaştıkça oradaki insanların da aslında yalnızlaştığını vurgular. Betonlaşan yapıların sayısı çoktur. Ama bu yapılar yalnız, sağır ve dilsizdir. İnsanlar da şehirlerde kalabalıkların içinde beton yapılarda duyarsızlaşıp yalnızlaşırlar. Şair, "Stad" şiirindeki şu dizelerde kalabalıkta tenhalaşan insanı anlatır:

"kent mabetleri
çevrelere çekiyorken

ve yapılar. –kustuklarının ağızlara döneceğinden emin
beton sağır ve tahtalar yalnız çok derinde
yaklaşanı gıcırdıyorken" (Zarifoğlu, 2015b: 297)

Zarifoğlu'nun şiirlerini her ne kadar belli bir ideolojiye bağlı olarak incelemek yanlış olsa da, o özünde İslamcıdır. Ve şiirlerinde olumsuz tip olarak karşımıza çıkan insanların büyük bir kısmı da Allah'ı unutan, İslamiyet'ten bihaber yaşayan kişilerdir. Ona göre teknoloji ve Batılılaşma Allah'ı insanlara unutturur. Şaire göre her şey Allah'ın kudreti ile hareket eder. İnsan zamanla bunu unuttur. "Stad" şiirinde de bu konuya değinir:

"Otomobil ve gemiler nerdeyse
Kendi ve insan kudreti ile gidiyorlarmış gibi koşuşuyorken
Ve insan yaradan yokmuş gibi hüzünsüz ve ağlamasız
Habersizliğin kahkahasını*
(*açık sözler gelmişti
ve açık sözleri açıklayan sözler gelmişti
ve açık sözleri açıklayan sözleri açan sözler gelmişti
bilenler için
onlarsa sözleri değil tahtaları bile
yıkılmazdan önce ağlayan
anlamayan olmuşlardı)" (Zarifoğlu, 2015b: 298)

Geçmişte Allah'ı unutan toplumların nasıl yok olduklarını hatırlatan şair, insanlara gözdağı vermek ister:

"Ve denetsiz kapanışını gözün parlatıyorken
İşaretleri geldi
Sessiz ve kımıltısız helak oldular" (Zarifoğlu, 2015b: 298)

Dünyadaki her şeyin fâni olduğunu ve bu kalabalık şehrin göz boyadığını dile getirir. Zarifoğlu, insanların dünyanın göz boyamasına aldanmasından şikâyetçidir:

"Dünyanın döne devrile geldiği noktada
Hıncahınc bir stadda
Bitiverdi eşya
Ve dünya dostluğu" (Zarifoğlu, 2015b: 299)

Şair Yasin suresine telmih yapar. "Yine dileydik oldukları yerde kılıklarını/şekillerini değiştirirdik de ne ileri gidebilirlerdi, ne de geri dönebilirlerdi." (Yasin Suresi/66. Ayet) Ahiret vakti gelip insan hesaba çekildiğinde artık her şey Allah'ın dilemesine bağlıdır.

"Geldikleri olmayan insan kalabalığı şimdi
Ortadaydı
O babanın elinden tutup getirdiği on yaşlarındaki çocuk
Çağrıldığını işitti ve gitti
Ve tüm bülüğa ermemişler çağrıldılar
Onların gidişinden müthiş bir kaygı doğdu
kalanlar için
Kurt dalan hayvan kalabalığı gibi kabardı insan kalabalığı
Ve ileri gidemediler yoktu
Geri gidemediler yoktu" (Zarifoğlu, 2015b: 300)

İnsanlar dünya hayatında bir koşuşturma içindeler. Ve şair bu meşguliyetin dünyanın bir oyalaması olduğunu, asıl olanın Allah'ı unutmamak olduğunu vurgular. Dünyadaki heveslerin nefisle ilgisi olduğunu ve insanın buna kandığını belirtir. Ölümü unutan insanı eleştirir.

"Ne eve ne eve konan kadın
Ve ne anmadan açılıp hamdsiz kapanan sofr
Ne iş ne masa
Ne arttıkça azan ur gibi onulmaz gelir
Ne emek'e zulmeden banka patron işçi işsiz
Ne çarşı alışveriş ne haftanın günleri ne takvim ne zaman
Ne loca ne aslan kulüb ikbali dünya
Ne televizyon
Ne fahişe kolaylaması
Ne iyilik hevesi ne aşk
Ne kadının istekle çağıran uydusu
Ne erkeğin bağırmlarla varışı" (Zarifoğlu, 2015b: 300)

Şiirdeki bütün bu "ne"ler insanların Allah'ın yerine koyduğu dünya aldatmacalarını sembolize eder. Zarifoğlu "ne"lerle Allah'ı unutan toplumun en sonunda bir hiçe ulaştığını ifade eder.

Şair diğer dünyada insanların yaptıklarından kaçışının olmadığını vurgular. Bu kaçış o vakit artık son pişmanlıktır ve fayda vermeyecektir.

"Çoğu alabildiğine koşuyordu yönlerle
Ve doğu yoktu ve batı yoktu
Ve güney ve kuzey yoktu

Belki varınız diyorlardı oysa

‘nereden’ ‘nereye’ de yoktu" (Zarifoğlu, 2015b: 301)

Herkes ahirette sorgulanırken dünyada ektiğini biçecektir. Artık o vakitte tövbenin, pişmanlığın insana bir getirisi yoktur. Dünyaya ait gelip geçici zevkler dünyada kalır. Orası yapılan kötülüklerin bedelinin ödendiği yerdir. Kötü insanlar için azap vardır. Şair de bunu belirtir.

"ağrıyı duyabilirlik ve kaçamazlık ondan
duruyordu karşılarında içlerinde her şeylerinde
ve azap yaklaşıyordu onlara
ve hiçbir şey karşı durmuyordu buna
Şehvet ve erkeğin çekip unutturması
Ne ölüm korkusu

Ne de ‘inandık’ demek o anda" (Zarifoğlu, 2015b: 301)

Zarifoğlu, Batı'nın ikiyüzlülüğünden şikâyetçidir. Ona göre Batılı insan, insani değerlerden yoksundur. "Schwaebisch – Hâll 1972" şiirinde Batı'nın insaniyetinin gösterilerde, tiyatrodaki yani sözde kaldığını vurgular.

"svebiş – hâl’de
büyük bir park her alman kentinde
bulunduğu gibi
ve merdiven tiyatrosunda
bir adam yaratmak piyesi" (Zarifoğlu, 2015b: 307)

Bir adam yaratmak vardır, ancak bu piyes Zarifoğlu'nun üstadı Necip Fazıl'ın *Bir Adam Yaratmak* piyesinden nasipsizdir. Bu piyeste ölüm korkusu işlenmişken Batılı toplum, hiç ölmeyecekmiş gibi Allah'ı da unutarak kendileri dışındaki herkesi hiçe sayan bir yaşam sürdürürler.

Şaire göre Avrupalının akıttığı gözyaşı timsah gözyaşı gibi sahtedir. Avrupalının acısı bile tiyatro sahnesinde göstermelik bir kurgunun içinde yaşanır.

"olmaz dedi berbel
tek saf damarı avrupanın
gözlerimiz yaşıyor
yanağındaki kırmızılıktan akıp duruyor her şeyimiz" (Zarifoğlu, 2015b: 307)

İnsanlar az emekle çok paraya sahip olmanın peşindedirler. Zarifoğlu da "Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" adlı şiirinde bu durumu dile getirir. Eve para

getiren kişiyi ekonomik varlık olarak gören ve onun getirdiği parayı çaba sarf etmeden bölüşmenin peşinde olan aç gözlü kardeşlerini eleştirir.

" 'Bak kardeşim

Biz i dedikse o da bizim gibi

Bir ekonomik varlık her şeyden önce

Herkesle eşit bölüşmeli devlet gelirini' " (Zarifoğlu, 2015b: 334)

Şair "Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu" şiirinde paranın böldüğü kardeşlik ilişkisinden şikâyetçidir. Kardeşin parasını izin almadan hatta ona şiddet göstererek onun elinden almayı hak gören cani insan tipini eleştirir.

" 'Biz aldık onun harçlığını

elbette

kolunu bükerek elbette

salık verdik i olmayı ona

olmayınca elbette

kırmadık kolunu kardeş diye

ama ilerde

kırabiliriz de' " (Zarifoğlu, 2015b: 335)

3.2.2. Duyarsızlaşan Toplum

Zarifoğlu'nun, *Korku ve Yakarış* adlı şiir kitabındaki şiirler İslami çizgidedir. Şiirlerini İslami ideoloji çerçevesinde düşünerek yazar. Batı'nın İslam coğrafyasında yaptığı eziyete, şiddete şiirleriyle siper olmaya çalışır. Onun mekân olarak seçtiği şehirler de artık Türkiye dışındadır. Beyrut, Hama, Afganistan gibi Müslümanların zulme uğradığı şehirlerdir. Şairin buradaki şiirlerinde olumsuz diye nitelendirdiği tipler; İslam dünyasındaki Müslümanların yaşadığı sıkıntılara duyarsız kişiler ve Batılı sömürgeci güçlerdir.

Şair, "Anlaşılması Güç Bir İnsanlık" şiirinde Müslümanların şehrin girdabında boğularak başından savaş uçakları geçen Afganistan'ı unuttuğundan şikâyetçidir.

"...

Ve şehir

Yeniden arabalar insanlar

Kornalar büyük ve kalın

...

Başının üzerine uçaklar asılı

Bir Afgan köyü saati" (Zarifoğlu, 2015b: 376)

Bütün bu unutulmuşluktan dolayı da Müslümanların onların sevgisine layık olamadığını vurgular.

...

Biliyorum hakkımız yok kalplerine

Öyle uzaktık ki hiç ağlamamış seslerinden" (Zarifoğlu, 2015: 376)

Zarifoğlu, İslam âleminin Batı'nın zulmü karşısında duyarsızlığından şikâyetçidir. Bu yüzden dokuz yüz milyon Müslüman'ı şair uykuda olarak nitelendirir. Çünkü Afganistan'da, Hama'da, Beyrut'ta yapılan zulme ancak insan bilinçli hâlde olmadığı uykuda umursamaz olabilir. "Başım Eğik Dilim Kapalı Gözler Kançanağı Anlamında" şiirinde de Müslümanların uykuda olduklarını ve yaşananları rüya gibi görmelerinden şikâyetçidir. Zaten şiirin başlığında da şair, mümin insanın bu duyarsızlığından kendi adına utanmış ve başım eğik demiştir.

"...

Dokuzyüz milyon müslüman rüyalarını hatırlamadan uyanabilir" (Zarifoğlu, 2015b: 383)

Müslümanların bu gaflet uykusunu eleştirir. Şair bu zulümleri rüya gibi görüp umursamayan müminlerin durumuna şaşkın ve bu durumdan utanmış bir hâldedir.

"Çünkü dokuzyüz milyon müslüman rüyalarını

hatırlamadan uyanmıştır" (Zarifoğlu, 2015b: 384)

İslam âleminin Müslümanların acı çektiğini bile bile susmasından yakınan şair, bu sessiz kalışı "Ağzımız yerlerde kaldı" şeklinde dile getirir. "Başım Eğik Dilim Kapalı Gözler Kançanağı Anlamında" şiirinde mümin diye kabul ettiği insanların kula kulluk etmesinden şikâyetçidir. Batı'nın gücü altında ezik kalmış Müslüman insan tipini eleştirir. Çünkü Müslümanlıkta sadece Allah'a kulluk edilir ve ondan korkulur. Batı'dan çekinerek, İslam âlemindeki kimi ülkelerde kan gövdeyi götürürken, bunu görmezden gelişi de yaradandan korkmazlık olarak nitelendirir.

"...

Ağzımız yerlerde kaldı gerçek dilimizden akmadı

Kuldan korkarken gel zaman git zaman

Bir hayat ki haşa korkmadan yaradandan

..." (Zarifoğlu, 2015b:385)

Çağımızda güç kimdeyse haklı o olur gerçeği hâkimdir. Şair, "Afganistan Çağıltısı" şiirinde bu duruma dikkat çeker. Batı'nın geride kalmış Ortadoğu ülkelerini hizmetçisi niyetine kullandığından şikâyet eder. Avrupa'yı İslam âlemine zincir takıp onu sömüren besili hayvanlara benzetir.

"bu kahveniz
yıldızlarınız şapkanız
buyrun unutmuş olmalısınız dehanız şerefeniz
buyrun cep feneriniz
Buyrun boynumuzdaki halkaya tutunun
Ve semirin" (Zarifoğlu, 2015b: 393)

Yine aynı şiirde farklı dizelerde Batı tarafından kandırılmış, hayal kırıklığına uğramış İslam toplumundan bahseder. Şair, uygarlığın gerisinde kalıp Avrupa'nın sömürgesi durumuna düşmüş Müslüman insan tipinden yakını. Batı dünya düzenini kendi çıkarları adına kan dökmekten çekinmeden kurmaya çalışır. Şair de şiirlerinde bunu dile getirir.

"Hani dengeler kuracaktık
Hani çağdaş uygarlıklardan tutunacaktık
Hayır batının ulusları kızılılarla karışık" (Zarifoğlu, 2015b: 394)

Zarifoğlu, İslam dünyasının çekmiş olduğu sıkıntıları yüreğinde derinden hisseden bir şairdir. "Savaş Henüz Burada Şuramda" şiirinin de başlığından anlaşıldığı gibi şair yaşananları kalbinde sancıyla taşır. Türkiye dışında yaşayan Müslümanlar bu kadar sıkıntı yaşarken hiçbir Müslüman'ın da rahat uyku uyuyamadığını dile getirir.

"Artık yataklar rahat değil
yün yongalı pamuklar katran
Sarındıklarımız
Biri toprak olsun diğeri de gök olsun" (Zarifoğlu, 2015b: 404)

İslam için faydası olan kişileri derviş gibi ulu kişiler olarak nitelendirir. "Bazı Özlemler " şiirinde bu dervişlerin haklarının dünya malıyla ödenebileceğini düşünenlerin yanıldıklarını dile getirir.

"Dağlara vardık
Herbirimizin elinde gözleri ışıltı saçan birer deve
Düşündük ayaklara düşmüş kıymetlerini iade ettik
Sandık

Dervişlerin" (Zarifoğlu, 2015b: 405)

Zarifoğlu, modern yaşamın insan hayatına kattığı yeni düzenden de şikâyetçidir. Geleneksel yaşama özlem duyar. "Bazı Özlemler" şiirinde de yaşadığı bu özlemi anlatır. Anne çeyizlerinin yerine modern eşyaları tercih eden insanları eleştirir.

"Modern salonlar koltuk takımları büfeler

Baş köşede sadece bakılan bir şamdan gümüş bir sürmedenlik

Düşündük ayaklara düşmüş kıymetlerini iade ettik

Sandık

Anne çehizlerinin" (Zarifoğlu, 2015b: 405)

Yine aynı şiirde insanları modern yaşamın çelişkili hâle getirdiğini vurgular. Önceden doğal bir çevrede özgürce yaşayan bireyin şimdi şehrin çeşitli kurallarının boyunduruğu altında kalmasından yakınır. Batı'nın kıyafet tarzını kendisine uyduran fertleri eleştirir. İnsanların kıyafetlerinin değil, temiz kalplerinin onları güzel gösterdiğine değinir.

"Bir vakit diye anlatılır o zaman

Dağ ve şehir diye bölünmüştü insan

O dar buran gavur giyisiler

İçlerinde koprular göğüsleri sıkılıp duran

Ayaklar cepler kafanın içi, elin edip tuttuğu bir mezbele

Bir tek kalp temizce ve sinmiş

Taşırdı kamburu taşırdı kamburu" (Zarifoğlu, 2015b: 406)

Zarifoğlu, ataerkil aile düzeninin getirdiği kurallara sıkı sıkıya bağlıdır. Bu düzene uyum sağlamayan kişileri "Bazı Özlemler" şiirinde eleştirir. Şaire göre evin kadını da çocukları da babadan sonra eve giremez ve alışveriş evin reisi olan babaya yani erkeğe aittir. Erkeğin sofra başında oturup içki içmesini, kadın ve çocukların da ev geçim derdine düşmesini yadırgar.

"Sevgililer kapadı toprağını

Çocuklar ne kadar hırçın

Alışverişten dönüyorlar geceleri

Babalar gözlerini dikmiş sanki kutsuyorlar şişeleri" (Zarifoğlu, 2015b: 405)

İnsanlar dünyada yaşanan acılara seyirci kalır. Şair en çok da Müslümanların kendi dindaşlarının sıkıntılarına göz yummalarına tahammül edemez.

"Beyrut İsrail sorununa bağlı olarak zaman zaman işgaller, saldırılar, cinayetlerle sarsılmış bir şehir Hama'nın başına gelenlerin benzerini yaşayan Beyrut, Zarifoğlu'nun

"Daralan Vakitler" şiirinde gerçekten dar vakitte daralan insan duyarlılığıyla anlatılmaktadır." (Alver, 2007: 51)

Her geçen gün başka bir İslam ülkesine Batı dünyası saldırmaktayken Müslümanların buna duyarsız kalmasına şair şaşırır:

"Beyrutun gözyaşları şimdi

Kudüsün yanbaşında

Müslümanlarsa uzakta

Sanki başka

Gelinmez bir dünyada" (Zarifoğlu, 2015b: 409)

Daralan Müslüman duyarlılığı birçok müminin katledilmesine sebep olur.

"... her yerde Müslümanlar zulme uğramakta, İslam coğrafyasının her yerinden oluk oluk kan akmaktadır. Zarifoğlu'nun zalimlere kızgınlığı aşikârdır. Ancak bir o kadar da, suskunluklarından ya da yanlış yerde durmalarından dolayı Müslümanlara da kızdığı açıktır." (Fethi, 2007: 104)

Tüm dünyanın da olup bitenleri film izler gibi izlemesine şair çok içerler. Müslüman'ın uğradığı zulme seyirci kalan Müslüman'ı da biçare, zayıf olarak nitelendirir.

"Büyük ajansların yaydığı resimleri

Bir seyirci gibi görsün dursun

Bir kadın gibi ağlasın.. " (Zarifoğlu, 2015b: 410)

"Bir kadın gibi ağlasın" diyerek Müslümanların ilgisizliğini, sorumsuzluğunu, biçareliğini küçümseyerek anlatır. Şaire göre ağlamak çözümsüzlüğün göstergesidir ve bu duruma dur denilmemesini ölüm sessizliği gibi algılar.

"Ona göre Müslüman olmak, sorumluluk alanını en geniş alana taşıyabilmektir. Duyarsızlık kabul edilebilir bir durum değildir. Duyarlılıklarını yitirmiş olmayı büyük bir tehlike olarak görür. Öyle ki duyarsızlığı gerçek ölüm olarak tanımlar." (Fethi, 2007: 104)

"Daralan Vakitler" de asıl ölenin zengin evlerinde savaşa duyarsız kalan insanlar olduğunu söyler. Yoksa savaşıp ölenler şaire göre asla ölü değildir.

"Ve bak asıl ölen yaylalar villalar tok karınlar

Hissiz dudaklar gayretsiz kalpler

Asla değil kavruk çölde yatan kadavralar" (Zarifoğlu, 2015b: 411)

Zarifoğlu, İslam uğruna savaştan kaçmayı büyük bir eziklik ve suç olarak görür. "Kaçmak, dünyaya dalarak kaçmak onulmaz bir yaradır. Öyle bir yara ki, eninde sonunda insanı can evinden yakalayacak ve insanı kaçtığı hakikatle baş başa bırakacaktır." (Fethi, 2007: 105) "Daralan Vakitler" şiirinde dünyayı herkesin ettiğini bulacağı bir girdaba benzetir. Tüm Müslümanların İslam coğrafyasında yaşananlara karşı savaştan kaçtığı için

büyük bir haksızlık ettiğini düşünür. Bunun bedelini de o savaştan kaçan müminlerin mutlaka ödeyeceğini söyler.

"Dönüyor burgaç

Dünya üstten yarlardan daralıyor

Ovalardan

Dar geçitlere sürülen sığırlar gibi

Bir gün ister istemez

Karşısında olacaksın kaçtıklarının

Dua et

O gün henüz mahşer olmasın" (Zarifoğlu, 2015b: 411)

Köksal Alver şairin Hama konusundaki duyarlılığını şu sözleriyle dile getirir:

"Hama, Zarifoğlu'nun duyarlı olduğu şehirlerden biridir. Hama, ne yazık ki, acı ile yoğrulmuş bir şehir. 1982'nin Şubat'ında zulüm Esad eliyle ağır bir yumruk, her yanı yakıp yıkan bir bomba olup Hama'ya yağdığında, Zarifoğlu gibi ince adam, sanki bu zulmün yükünü taşıyamadığından yere yığılmış fakat baygın düşmeden ancak şunları söyleyebilmiştir." (Alver, 2007: 51)

"O sabah ezan sesi gelmedi camimizden

Korktum bütün insanlar, bütün insanlık adına" (Zarifoğlu, 2015b: 426)

Şair, Müslüman duyarlılığıyla özgürlük anlayışına sahiptir. Ona göre özgürlük sembollerinden birisi de camilerden ezan sesinin gelmesidir. Eğer dünyadaki Müslümanlar özgür değilse dünya düzeni de şaire göre bozulmuştur.

Çünkü "Zarifoğlu için, Müslümanlara yöneltilmiş zulme dikkat kesilmenin başka bir anlamı daha vardır. Müslümanlar insanlığın garantörleridir. Yeryüzü Müslümanlarla değerlidir. Onun içindir ki Hama-1982'deki acı feryat bütün insanlık adına kopartılmıştır." (Fethi, 2007: 104)

İnsanlar manevi değerlerini yitirdikçe, kaybettiklerinin yerini para ile doldururlar. Allah'ı unutan insan da ona tapacağına paraya tapar hâle gelir. Bu durum şairin kafasında büyük bir soru işareti olmuştur ki "? Soru İşaretlerinden Biri" şiirinde insanların maddiyat içinde nasıl sefil bir şekilde boğulduklarını anlatır:

"Petrol ya da banker sellerinde boğuluyorsun

Külçe külçe dolar ya da sefalet secden olacak yerde" (Zarifoğlu, 2015b: 412)

Zarifoğlu, maneviyatı yüksek insanların sayısının gittikçe azaldığına üzülür. O tip insanların da maddi açıdan perişan olduklarını dile getirir:

"O eski kadim iklim kimbilir nerde sürer

Perişan birkaç evde kimbilir veliler dilinde" (Zarifoğlu, 2015b: 412)

Ona göre insanlar dünyada kendilerine biçilen rolleri oynarlar. "Beyaz Camlar" şiirinde bu durumu şu dizelerle ifade eder:

"Tırnak kadar bir plaka
Programın yazıldığı" (Zarifoğlu, 2015b: 414)

Batılı toplumlar gücü elinde bulundurdukları için şairin beyaz cam diye nitelendirdiği televizyondan istedikleri fikri insanlara aşılarlar. Şair, bir kukla oyununa benzettiği televizyon dünyasından ve bu dünyanın insanlarından şikâyetçidir. Çünkü bunlar bir nevi mankurtlaşmış, Avrupa'nın kölesi olmuş zihinlerdir.

"Tırnak kadar büyüklüğü o kadar ince
Programlanmış Ve Bunlar Gibi
Terzide murdar bir kafa biçildi
Silindir bir şapka
için yontulup
Traşlandı" (Zarifoğlu, 2015b: 414)

Nasıl ki Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* romanında Ruslar Türklerin hafızasını silip mankurtlaştırmak için kafalarının derisini soyup başlarına deve derisi geçiriyorlarsa, şimdi de Batı bunu modern bir şekilde televizyon programlarıyla kafa ütüleyerek yapmaktadır. Her ikisinde de sonuç aynıdır. Kendi aslından kopmuş, kim olduğunu bilmeyen nesiller yetişmesine neden olur.

İnsani duygularını yitirmiş bir toplumun aşk gibi sevginin kristalize edilmiş değerli şeklini yaşaması şaire imkânsız gelir. Bu yüzden olsa gerek aşkı, gelişen dünya şartları içinde bir deneme olarak nitelendirir. "Aralık Günleri İçin Bir Aşk Denemesi" şiirinde sevgi yoksunu insanoğlunun aşkı maddeleştirmesinden şikâyetçidir. Aşkın dolarla, zevk duygularıyla, silah fabrikalarıyla dünyada katledildiğini vurgular.

"Aşk bu çiğnenmiş kırbaçlanmış alta alınmış
Tanıyıp tutunacak bir insan arayan
Gördükçe çelik kazanlarının iç kaynamasını
Kaloiforniadaki silah fabrikalarını
/Doların eğemenliği halkın refahı
Depolar boşalmalı/" (Zarifoğlu, 2015b: 417)

Bireylerin aşkı kirletmesinden yakınır. Çünkü sevgisiz bir aşk şaire göre hayvanileşmiş, kene gibi birbirine yapışmış çıkar ilişkisine dönüşmüştür.

"Aşkım adına konuşuyorum

İşte insanlar kötülükler

Öpüşen iki parça yapışkan" (Zarifoğlu, 2015b: 418)

İnsanlar, duygusuzlaştıkça içlerindeki hümanist ruhu kaybedeceklerdir. Tüm insanlar aslında temelde aynı şeylerden mutlu olup, aynı şeylere üzülmüşler. Ne zaman ki insanoğlu içindeki ayrımcılık duygusunu bırakıp insana sadece insan olarak bakar, işte o zaman huzur gelir. Zarifoğlu da "Kırk Yaşlarındaki Bir Adamın Konusu" şiirinde insanın sadece insan olarak değerlendirilmesi gerektiğine değinir. Bunu yapamamış olan bireyi pişmanlık ve suçluluk duygusu kaplar.

"Mantığı öldüreceksin

Bir sabah

Bir ferman kaleme alarak:

tarihi yıkmalıydık

ırkları ve suçları yıkmalıydık

Kalbi alışverişten almalıydık

kırk yaşlarındaki bir adamın konusuna bakmalıydık" (Zarifoğlu, 2015b: 419)

İslam dinine göre insan özünde iyidir. Bu yüzdendir ki Hristiyanlıkta olduğu gibi insanı doğuştan günahkâr kabul edip vaftize gerek yoktur. Zarifoğlu da hayatını İslam'a göre şekillendiren bir şairdir. "Asla Rücû" şiirinde de insanın özünün iyi olduğu fakat bu özü kendi nefsiyle kirlettiğini anlatır:

"Ağlıyorsun ha insanoğlu

Daha ısınmadı silah" (Zarifoğlu, 2015b: 424)

İnsanlar şaire göre dedikodu yaparak kendi elleriyle güzel duyguları karaladılar. Bu yüzden dostluk düşünmek bile insanların aklına gıybeti getirir oldu.

"Gıybetleniyor düşünmek dostluk

Soru var içi çelişkisiz ucu dosdoğru adaletli" (Zarifoğlu, 2015b: 424)

Bireyler toplumdan bihaber yaşayarak sadece kendi yaşantılarını önemser hâle gelirler. İnsanların kendi hâletiruhiyeleri iyi ise dünya umurlarında değildir. Zarifoğlu da bu durumu eleştirir.

"Gülüyorsun

Günün tamam

Namluları çehren tuttu bir kabir zebani" (Zarifoğlu, 2015b: 424)

İslam inancına göre insanlar Bezm-i Elest'ten bu yana dünyada Allah'tan ayrı kalmanın sıkıntısını yaşarlar. Zarifoğlu da "Kaybolan Şiir/ Hayretlerimiz" de Allah'ı her

şeyin sahibi hazinedar olarak görür. İnsanları ise mülkün sahibini kaybetmiş sarhoşlar olarak nitelendirir. Sarhoş olanın bitenin farkında değildir. Aslında hazinenin kaynağını kaybeder ama o divane gibi elindeki bir avuç altına sevinir. İşte şair dünyada Allah'ı kaybetmiş insanları bu şekilde eleştirir.

"Gitti haznedar

Hazine kaldı (biz gibin) sarhoşlara" (Zarifoğlu, 2015b: 428)

Zarifoğlu, Batı'nın sömürgeci zihniyetinin dünyaya zarar verdiği kanısındadır. Ve bu zarardan etkilenen ülkelerden birisi de Afrika'dır. "Bir Filmden Tek Kare" şiirinde canı Batı insanının Afrika'yı sanki bir tavuk gibi yolarak kalbinden vurduğunu anlatır. Batı kendinden olmayanla rulet oynar gibi ona istediği kötülüğü yapmakta özgürdür. Bunu da güçlü olduğu için haklıymışçasına bir film sahnesi gibi yayınlayıp tüm dünyaya gövde gösterisi yapar.

"Sıcak o afrika

Saf yüreği yolunarak yatırıldı masaya

Eldivenli beyaz bir el

Rulet gibi döndürüyor onu

Birbirine çevrilebilir bir darbe olarak

Ortada " (Zarifoğlu, 2015b: 435)

Batı, teknolojisi ile en güçlü hayvanları bile esiri yapacak kadar ezici bir güçtedir. Şaire göre beyaz tenlerinin altında canı bir kalple Afrika'yı içindeki tüm canlılarla birlikte keyiflerine ve çıkarlarına göre ellerinde oynatırlar.

"Karanın yanında vahşi hayvanları da

İri demir parmaklıklılı yumruğun zamiri olarak

kafes odalarda siyahın yanında

Eldivenli ve beyaz

Döndürüyor afrikayı" (Zarifoğlu, 2015b: 435)

Allah Kur'an'ı Kerim'de hemen her ayetinin sonunda insanın aklını kullanması gerektiğini söyler. İnsanı hayvandan ayıran en önemli özellik akıldır. Şair de "Sürekli Dramatik" şiirinde hayvanları akılsız olduğu için yaptıkları işlerden sorumlu olamayacağını ama insanın akıl sahibi ola ola kirliliğe karışmasına hayret eder. Aklını kullanmayan insanı yerer.

"Hayvan günahsız bir iz yürüdü ama insan

Ya gitti derya içinde ya gitti cîfe içine" (Zarifoğlu, 2015b: 460)

İnsanların temel özelliklerinden biri de gelecek nesillerini güven içinde yetiştirmektir. Fakat insanların çoğu doğayı hiç emanet edilmemiş gibi gelecek nesilleri düşünmeden umursamazca davranırlar. Şair de bu tutumu "Mavi Gök Orda mı" şiirinde eleştirir. Şiirin başlığı bile gökyüzünün insan eliyle yok olduğunun bir habercisidir.

"...

Bir kadıköy vapuru hınca hınç insan
Çok geçmeyecek
Martılar beyhude turlar atacak
Kıyıları lağım konserve kutuları
Mısır koçanları" (Zarifoğlu, 2015b: 463)

Şair, şehirleri balık istifi gibi dolduran insanların çevresini bu denli kirletme sebebini duyarsızlığa, kalabalığın içinde kaybolup değersizleşmesine bağlar. Modern hayat bireyleri insan yığınları arasında sıradanlaştırdığı için kişiler de yaptıkları hareketleri bana neci şekle sokarlar. Hatta artık insanlar yaptıkları kötü davranışların bile sorumluluğunu almaz olurlar. Çünkü zihniyet koyun sürüsüne dönüşür ve o da yapıyor ben yapmışım ne olacak şekline bürünür. Oysa herkesin birbirini tanıdığı küçük mekânlarda insanlarda bir çekinme duygusu olur. Zarifoğlu bu yüzden büyük şehirlerin insanları kimliksiz hâle getirdiğinden yakını. Kimliksiz hâle gelen insan da hem kendisine hem de dünyaya sağırdır.

"...

O vapur hâlâ hınca hınç
Kimbilir herbiri hangi dünyaya sağır" (Zarifoğlu, 2015b: 463)

Zarifoğlu, geleneksel yaşam tarzına alışkın bir kişiliğe sahip olduğundan yeni yetişen neslin tavır ve davranışlarını da yadırgar. "Vakit Sarı Tunç Kara Demir " şiirinde genç bir erkeğin zincir sallaması şairin garibine gider.

"İnsanın delikanlılığı üzerine konuşalım

Parmağıyla bir zincir sallayarak geçiyor önümüzden" (Zarifoğlu, 2015b: 468)

Şaire göre yeni yetişen nesil müzik zevkından de yoksundur. Gençlerin dinlediği şarkıları kulağın çektiği bir işkence aracı olarak nitelendirir. Gençlerin kendi kültürlerinden bihaber yetişmelerinden şikâyetçidir.

"Bu bir müzik

De ki balyozlanan kaburgalar
İşkence odaları hayır diyorum ki

Kulağımızı dayadık mı kumluklarına

Kadırga kırıklıkları deniz gibi fısıltıları" (Zarifoğlu, 2015b: 468)

Değişen dünyada insanlar nefislerinin derdine düşer. İslamiyet'in kutsal evi Kâbe'nin taşları bile bu kötü durumdan etkilenir. Zarifoğlu "Büyük Hayat" şiirinde insanoğlunun Allah'ı unutmasından derin üzüntü duymaktadır.

"Kâbe taşlarına şimdi

Doğuda batıda putlar

Değişiyor" (Zarifoğlu, 2015b: 493)

Teknoloji gelişip, her derdin bir devası bulundukça asıl şifanın kaynağı Allah insanlar tarafından unutulur olur. "Ateşli Hastalıklar" şiirinde Zarifoğlu, her şeyin kaynağının Allah olduğunu belirtip Allah'ın kudretinden sual eden insanları eleştirir. Hakk'ın şafii sıfatını unutan zihniyetten şikâyetçidir.

"Yarab şifa sendendir

Etten ottan değil

Eğer kavi kulların olaydık

Yemeden doyar

Görmek için göz aramaz bakmazdık

Mikroplar

Hastalıklar şifalar

Emrimizde olurdu

Yine de takdirini gözlerdik

Onu yeğlerdik" (Zarifoğlu, 2015b: 500)

Şair, insanların oldukları gibi görünmemesinden şikâyetçidir. "Ölü Atlar " şiirinde insanların ikiyüzlülüğü yüzünden kimin iyi kimin kötü olduğunun karıştırılır hâle geldiğini vurgular.

"/Şimdi en iyiler

Saklanıp duruyorlar şeytanın içine/" (Zarifoğlu, 2015b: 517)

Günümüz insanı gittikçe makineleşmekte ve robotlaşmanın bedelini hor görülerek, kuklalaştırılarak ödemektedir. Hayat koşullarına uyum sağlamanın bedeli kimi zaman da Zarifoğlu'na göre "Ölü Atlar" şiirinde terk edilmişlikler olur. At, Türklerde özgürlüğün sembolüdür. "Ölü Atlar" isminden hareketle şairin eleştirdiği insan tipinin benliğini yitirmiş, esir olmuş, ruhunu kaybetmiş olduğunu anlamaktayız.

"İçimiz hep bir 'hoşça kal' ülkesi

basıldık durmadan süngülü kelimelerle
Yer değiştirdik azarlandık
İliklerimiz tekrar tekrar değiştirildi
İlik imal edildi
İlik olmayan ilik ilan edildi" (Zarifoğlu, 2015b: 518)

Zarifoğlu, İslami değerlerden uzaklaşarak modern-Batılı hayat çizgisinde yaşayan insanların gittikçe insaniyetlerinden uzaklaşarak duyarsızlaşmalarından şikâyetçidir. O gelenekçi yaşam tarzından yana bir kişidir ve yeniliklere kapalıdır. Bu yüzden teknolojik gelişmelerin, Cumhuriyet devrimlerinin karşısındadır. Yeniliklerin insanı Allah'tan uzaklaştırarak bireyselleştirdiğini böylece insanların çevresindeki olup bitenlere karşı sağır kaldığını düşünür. Müslümanlar dünyanın pek çok yerinde onca sıkıntı çekerken buna seyirci kalan, Batı'nın gücü karşısında Batı'ya uşaklık eden toplumu kınar.

şair aynı zamanda doğa hayranıdır ve şehir hayatının insanların yapısına aykırı olduğunu düşünür. şehirde yaşayan insan, şehrin şartlarına (gürültüsüne, kalabalığına, kirliliğine, pisine, tozuna vb.) uymak adına bin bir maskeyle dolaşır. Zarifoğlu, şehirlerde birbirinden habersiz balık istifi yaşayan insanların bencilleşip insani duygularından uzaklaşmasından rahatsızdır. Gelenek, görenek ve İslami kültürden uzaklaşan toplum yapısı şairin olumsuz toplum algısı içinde yer alır.

SONUÇ

Edebiyatın ana malzemesi dildir. Dil ise bir topluma millet olma özelliği katar. İnsanlar dil sayesinde birbirleriyle anlaşırlar. Kùltürler dil sayesinde gelecek nesillere taşınır. Edebî ürünler başlangıçta insanların vakit geçirme ya da kendini ifade etme aracı olarak meydana gelir ve aslında dönemini yansıtan birer kaynak olduğu sonradan anlaşılır. Örneğin bir milletin kùltür koduna ulaşmak isteniyorsa destanlarına ve destan kahramanlarına bakılması yeterlidir. Çünkü destanlar içlerinde sadece kahramanlık hikâyeleri barındıran coşku dolu metinler olmakla kalmaz; o milletin insan karakterini de gözler önüne serer. Destanı olan milletler millet olma özelliği kazanır. Çünkü destan mücadelenin, birlik, dayanışma ve beraberliğin adıdır.

Bir toplumun dilini konuşuyor olması o dilin yaşıyor olduğunu göstermez. Bir dilin varlığını sürdürebilmesi o dille yazılan eserlerin olması ile doğru orantılıdır. Bu zincirin halkası gibidir. Dil, milleti millet yapan unsurdur. Dilin yaşaması edebî ürünlerin ortaya çıkmasına bağlıdır. Böylece dil ile birlikte o milletin maddi ve manevi kùltürü gelecek nesillere aktarılır. Edebiyatın, edebî ürünlerin asıl amacı toplumlara ve bireylere kimlik kazandırmak olmasa bile bunu dolaylı yoldan gerçekleştirmiş olur.

Kimi zaman da edebî ürünler çıkır açıp topluma yol gösterir, bilimin ilerlemesine katkıda bulunur. Bizim Millî Edebiyat dönemimizdeki edipler ÷lke siyasetine ve siyasetçilerine yön verip ÷lkemizin kurtuluşa ulaşmasını sağlar. Bu sebeple edebiyata sadece vakit geçirme aracı olarak bakmak yanlış olur.

Her şair ve yazar dönemini ve kendi hayat felsefesini eserlerine yansıtarak edebî ürünlerini meydana getirir. İnceleme konumuz olan Cahit Zarifoğlu da şiirlerini kendi yaşam tazına, kùltürüne, iç dünyasına, benimsediğı hayat felsefesine göre oluşturur. Onun şiirlerini bir akıma ya da gruba dâhil etmek zordur. Şiirleri kendine hastır, örtük anlamlarla doludur. Bunu Zarifoğlu şöyle dile getirir:

"Şiirde kurulu olarak bir şeyler söylemek istediğimi sezmiyorum. Yazıyorum işte. Gözümün önüne psikolojik tablolar sergileniyor. Bu tablolar giriyor şiirime, şiirimi oluşturuyor. Şiirdeki gramer kurallarına uymayan tamlamaların ise farkındayım. Ama onu söylerken bu sanki gramer kurallarına en uygunmuş gibi geliyor. (...) Böyle söylemek bana tabii geliyor. Anlam, bu biçimi ile oluyor bende. Pek öyle düzenle söylenen bir anlam düşünmüyorum." (Şakar, 2007: 46)

Kendisinin ifade ettiğı gibi kelime dizilişleri ve yeniden kelime üretme eğiliminin dönemindeki sanat anlayışı İkinci Yenicilerle bir ilgisi yoktur. Onda kendine özgü bir bilinçaltı vardır. Zaten kendisini de asıl besleyen kaynak orasıdır. Tasavvufi ve İslami yönü

olan bir şairdir. Yetiştği aile ortamı da gelenekçi İslamcı modeldedir. Şiirlerinde de dindar bir şair duyarlılığı görülür. Bu duyarlılık örnek aldığı Necip Fazıl gibi ideolojik değildir. İdeolojik olmaması açısından Sezai Karakoç'a benzese de tam olarak onun da etkisinde kaldığını söylemek güçtür.

Zarifoğlu, anların değerini bilen bir insandır. Şiiri de anlık tablolardan oluşur. Bu anlara farklılıklar katmayı sever. Maceracı ve gezginci bir ruha sahiptir. Tüm bir Avrupa'yı otostopla gezmesi ve pilotluk kursuna katılması bu maceracı ruhun yansımasıdır. Şair gezdiği gördüğü yerleri kalbine yansıtır ve bu yansımalar kaleminden şiirine çeşitli insan kimlikleri olarak tezahür eder. Tezimizin konusu olan "Cahit Zarifoğlu'nun Şiirlerinde İnsan ve Toplum"u ele alırken şairin yaşam tarzını, hassasiyetlerini de göz önünde bulundurduk. Kapalı bir anlatıma sahip olan şairin şiirlerini yorumlamak bu şekilde mümkün hâle geldi.

Çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olan Cahit Zarifoğlu için saflığın ve masumiyetin temsilcisi olan çocuklar çok önemlidir. Çocukça bir duyarlılıkla çocuğun gözünden şiirler yazar. Aslında bu şiirleri çocukların dertlerinin şair gözüyle büyüklere aktarımı olarak da değerlendirebiliriz. Çünkü bu kadar masum olan bir varlığın şairce de kötü bir tip olarak sunulması imkânsızdır. Ancak bu olsa olsa büyüklerin çocuklara verdiği zarardan kaynaklı bir durumdur. Şairin çocuklar için yazdığı *Ağaç Okul* ve *Gülücük* adlı iki tane şiir kitabı vardır. *Ağaç Okul* şiir kitabında daha çok savaş mağduru Afgan çocuklarını anlatır. Bu yüzden bu kitabındaki çocuklara olumsuz başlık altında yer verdik. *Gülücük* adlı şiir kitabında genel anlamda ataerkil aile düzeni içinde mutlu, oyun oynayan, nene-dedeyle büyüyen, hayaller kuran, saf, muhtaç çocuk tipi mevcuttur. Şairin çocuklara bu kadar önem verip onlar için şiirler yazması, çocukları geleceğimizin emanetçisi olarak görmesindendir. Bu sebeple onların mutlu olması ve çok iyi yetişmesi gerektiğini vurgular. Ona göre mutlu çocuk geniş ailede sevgi yumağı olarak büyüyen çocuktur. Modern yaşam çocuğa zarar verir. Anne ve baba çalıştığı için çocukla ilgilenemeyip onun yalnızlaşmasına sebep olur. Ataerkil aile düzeninin bozulması da çocuğu mutsuz kılan bir diğer gelişmedir. Çekirdek aile kültürünün aktarımında şaire göre yetersiz kalır, hem İslami kültür hem de gelenek ve görenekler nene ve dedeyle aktarılır. Teknolojik gelişmeler yüzünden çocuklarla doğa arasındaki aşkın bitmesinden yakınan Zarifoğlu, çocukların şehir hayatı yüzünden dışarı çıkamaz hâle gelip sokaklarda oyun oynayamamasından şikâyetçidir. Çocukların bedensel yetersizliği kullanılarak onlara dayak atılmasına da var gücüyle karşı çıkar. Onun en çok canını yakan konulardan biri de Batılı devletlerin kendi çocuklarının

rahatı için İslam ülkelerindeki çocukları gözlerini kırpmadan öldürüyor olmasıdır. Birebir çocukları öldürmeseler de onların çocukluklarını yaşama haklarını ellerinden almalarına üzülür. Çünkü oyun çağındaki bir çocuğun gözlerinin önünde anne-babasının, kardeşinin, arkadaşının öldürülmesine tanıklık etmesi kabul edilemez bir durumdur. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan çocuğun içini sevdiklerinin intikamını alıp ülkesini kurtarmak gibi büyük görevler kaplar ve bu görevler altında ezilen çocukların dramı şairin canını fazlasıyla yakar. İslam dünyasının bu duruma nasıl seyirci kaldığına şaşırır. Şiirleriyle oradaki çocukların sessiz kalan çığlıklarının sesi olur. Kendisi de mutsuz bir çocukluk yaşayan şairin mutsuz çocuk görmeye tahammülü yoktur. Yarınların teminatı olan çocukların yaşam hakkı ellerinden alınmamalıdır.

Zarifoğlu'na göre kadınlar ya eştir ya annedir. Kadın, şairin gelenekçi anlayışına göre ancak bir erkeğe eş olup anne olunca değer kazanır. Yoksa erkeğin bir adım gerisinde durması gerekir. Modern hayatın getirilerinden biri olan kadının da çalışma hayatına katılması şaire göre olumsuz bir durumdur. Çünkü ona göre kadının tek görevi kocasına eş olmak, çocuklarını doğurup beslemek ve büyütmektir. Toplum hayatının yardımcı oyuncusu, figüranı gibidir. Kadın tek başına bir değer kazanmaz; ancak kocasıyla tamamlanır. Zaten kendi yaşadığı dönemde kadınlar günümüzdeki kadar çalışma hayatında etkin olmadığından şiirinde olumlu kadın tiplmesi ön plandadır. Bunda çocukluğunun da etkisi vardır. Annesi ona hem annelik hem babalık yapmıştır. Kadını sevgiliyken âşığına zulmeden vefasız bir yâr gibi görür. Bu benzetme yüzyıllar süren divan şiiri geleneğimizde de vardır. Kadın anneyken şairin gözünde mükemmeldir. Sadece çocuğun oyun oynama özgürlüğünü kısıtlayan kadını olumsuz olarak ele alır. Şiirlerindeki erkek kahramanlar ise beden ve ruhen güçlü bir yapıya sahiptir. Özellikle *Yedi Güzel Adam*'da okuduğu Alman edebiyatının da etkisiyle erkekler iri yarı, güçlü kuvvetli tiplerdir. Fakat bu güç zarafet içindedir, kaba kuvveti barındırmaz. Savaş alanı dışında karısına ya da başka bir kadına şiddet uygulayan erkeği kınar. Erkekten gücü sevmesindeki başka bir neden de hastalığı nedeniyle zayıf düşüp çocukluğunda yaptığı mücadeleyi artık yapamamasından kaynaklı olabilir. Aşk, Zarifoğlu için erkeğin bile kendisini koyduğu bir hapisanedir ve erkeklerin kalbini yalnız bir kadına hapsedip bağlanmasını onaylar. Evin reisi olan erkek, onun şiirinde fedakâr bir baba tiplmesiyle olumlanır. *Menziller*, *Korku ve Yakarış* adlı kitaplarında yücelttiği erkek tipi gücünü imandan alan, hem nefsiyle hem de kâfirle savaşan cesur tiplerdir. Onun bu kadar güçlü olarak övdüğü erkeklerin de zaafı vardır. En büyük zaafı da kadının aşkı karşısında boynunun kıldan ince olmasıdır. Aynı zamanda

şiiirlerinde kadın ruhundan anlamayan, apkın, başka canlılara yaşama hakkı tanımayan cani, kadına şiddet uygulayan menfi erkek tipi olarak değeriendirir.

Zarif bir şair olan Cahit Zarifoğlu, şiiirlerinde toplumu ve onu oluşturan kadını, erkeği ve çocuğu kazandırmak istediği kimlik açısından yorumlar. Mümin bir şair gözüyle şiiirlerini yazar. Ama bu hassasiyetini örtülü olarak dile getirir.

Şairin toplumu oluşturan bireylere kazandırmak istediği kimlik, İslami kimliktir. Giderek duyarsızlaşan ve İslami değeriilerden uzaklaşan toplumu olumsuz bir çizgide değeriendirir. Olumlu olarak ele aldığı toplumu ise dinî değeriilerine sahip çıkan, birlik beraberlik içinde yaşamayı başaran, çalışkan insanlar oluşturur. Benimsediği olumlu özellikleri kazanan bir toplum yapısı olmadığından şairin şiiirlerinde yakınıp eleştirdiği olumsuz toplum geniş yer tutar. *İşaret Çocukları*, *Yedi Güzel Adam* ve *Menziller*'de yer alan toplum eleştirisi daha çok Türkiye sınırlarındaki insanlar üzerinden yapılır. *Korku ve Yakarış* şiiir kitabında yer alan şiiirler ise Afganistan, Hama gibi Batı'nın zulmü altında ezilen şehirlerde geçer. Bu yüzden Batı'nın getirdiği tüm yeniliklere ve modern yaşama karşıdır. Çünkü modern yaşam, doğal olan köy yaşantısının bozulmuş hâlidir. O doğal olanın peşindedir. Avrupa kendi çıkarları için İslam ülkelerinin gözünün yaşına bakmaz. Tüm dünya ve İslam âleminin de bu duruma seyirci kalmasından şikâyetçidir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanların makinenin kölesi olmasını yadırgar. Şehir hayatının toplumu birbirine duyarsız hâle getirerek insanı yalnızlaştırmasından, kültürüne, geleneklerine karşı duyarsızlaşmasından yakınır. Peygamberimizin hadislerine uyan bir toplumu özlemle anar. *Yedi Güzel Adam*'da özlediği mükemmel toplum düzenini oluşturma çabası vardır. Şairin *İşaret Çocukları* şiiir kitabında seçtiği çocuklar *Yedi Güzel Adam*'da büyümüş, kendisine bir yuva ve yurt edinme çabası içinde İslami duyarlılığa sahip kişilere dönüşürler. *Menziller*'de bu güzel adamlar artık yetişkinlik çağını tamamlayıp kendilerini İslam yoluna adarlar. Son olarak *Korku ve Yakarış*'ta ise bu adamlar İslam'ı özümseyip korku ve umut içindeki peygamberimizin hadisine uyan bireyler hâline gelerek kişisel gelişimlerini tamamlarlar.

Toplumu oluşturan en küçük birim olan çocuk, onu doğuran kadın, gözeten baba Zarifoğlu'nun şiiirinde onun zarif bakış açısıyla olumlu ya da olumsuz bir çizgide yer alır. Bu çizginin sınırlarını şair, kendi İslamcı yaşam felsefesine göre belirler. Geleceğin emanetini çocuklara teslim etme düşüncesinden ötürü çocukların ruh ve beden bütünlüğünün korunmasına önem verir. Bu yüzden İslam ülkelerinde hunharca katledilen çocukların ıglıklarını Zarifoğlu'nun şiiirinden duymak mümkündür. Mutlu yarınlar için

mutlu çocukluk geçirmiş olmanın bilincinde olan şair, çocukların mutluluğunu doğayla iç içe, geniş bir aile ortamında, hayaller kurup oyunlar oynayarak büyümesine bağlar. Modern ortam, gelişen teknoloji çocuğun doğayla ve ailesiyle bağını kopararak gelişimini olumsuz yönde etkiler. Huzurlu bir toplumun temeli çocukları iyi yetiştirerek atılır. Çocukları doğurup yetiştiren ve onlarda en çok emeği olan kişi ise annedir. Şair, kadına anne olunca ayrı bir kutsiyet atfeder. Çünkü şairin yaşamında babasının annesi üzerine evlenip onlarla ilgilenmeyişinden ötürü baba figürünün tamamlayıcısı da annesi olur. Kadın, anne olunca olağanüstü güçlerin de sahibi olur. Doymaz, doyurur; yorulur, sabreder; üzüldür, belli etmez; ağzı dualı, gönlü temiz, her türlü sorunun çözümü onda saklı bir bilge hatundur. Tüm bu özellikler Cahit Zarifoğlu'nun şiirinde kadını olumlayarak anlattığı niteliklerdir. Bu olumlu özelliklere sahip de olsa kadın tek başına bir anlam ifade etmez; kocasıyla tamamlanır. Kadın sevgiliyken vefasızdır ve aşğını üzdüğü için olumsuz bir tiptir. Genel anlamda Zarifoğlu'nun şiirinde onun ataerkil zihniyetine göre kadın olumludur. Şair gerek Avrupa gezisinde gözlemleyerek gerekse Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünde okumasıyla Batılı kadını da tanıma imkânı bulur. Avrupalı kadının ahlak anlayışını yadırgayarak küçümser. Şiirinde Batılı kadın tipi menfi olarak yer alır. Hep olumlu olarak anlattığı anne, çocuğun oyun oynama özgürlüğünü elinden aldığı anda; şairin gözünde olumsuza dönüşür. Kadın, şaire göre toplum hayatında ancak kocasıyla değer görür. Anne olunca bu değer katlanarak artar. Hayatı bir tiyatro sahnesi gibi düşünürsek; kadın yaşamın suflörü, erkek ise başkahramanıdır. Kadının görevi suflör olarak erkeğin ihtiyacı oldukça ona destek sağlamaktır. Şairin olumlu erkek algısında da; erkek, kadının tüm bu fedakârlıklarına karşılık kadını kollar; ite, çakala karşı canı pahasına korumayı borç bilir. Şairin gözünde erkek dağ gibi güçlü kuvvetli, yüreği imanlı, evine ekmek götürmeye çalışan fedakâr bir baba, değerleri için savaşıyor bir kahramandır. Bu kahraman erkek gücünü kötüye kullanıp kadına şiddet uygularsa başka canlıların yaşam haklarına saygı göstermezse şairin gözünde menfi bir tipe dönüşür. Erkek ne zaman ki bir kadına âşık olur işte o zaman tüm yelkenlerini suya indirir. Zarifoğlu'na göre kadının aşkı karşısında erkeğin ezik kalması olumsuz bir durumdur. Toplumu oluşturan bireylerin olumlu ve olumsuz davranışlarını bu şekilde gruplandıran şair, toplumun zihniyetiyle kendi zihniyeti birbirine uyuşmadığı için onun toplum algısı olumsuz yöndedir. Şaire göre modernizmin esiri olan toplum, onun olumlu olarak anlattığı emek veren, dayanışma içinde yaşayan, değerlerine saygı duyan fertleri kendi girdabına çekip alacaktır. Toplum, İslami değerlerinden uzaklaşarak yozlaşacak ve yozlaştıkça da duyarsız bir hâle gelecektir. Buna karşı koymak için asli değerlerine dönmelidir.

KAYNAKÇA

- Alver, K. (2016). Edebiyat ve Kimlik, *Bizim Külliye*, 67, 34-35.
- Alver, K. (2007). Şehirleri Gezdiren Nehir, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 48-52.
- Battal, E. (2007). Cahit Zarifoğlu Şiirinde Kadın ve Aşk, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 71-76.
- Bilge, M. (2007). Bir Dervişi Yazabilmek, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 93-95.
- Birinci, N., Enginün İ., Kaplan, M., Kerman, M., ve Uçman, A. (1992). *Atatürk Devri Türk Edebiyatı II*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bostan, M. (2007). Yaşamak'taki Cahit Zarifoğlu, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 56-60.
- Buran, A. (2016). Dil-İnsan-Kimlik İlişkisi, *Bizim Külliye*, 67, 67-70.
- Doğan, M. C. (2003) "Dönemi İçinde Cahit Zarifoğlu Şiiri", Âlim Kahraman (Ed.), *Cahit Zarifoğlu Yürek Safında Bir Şair* (117-131). İstanbul: Kaknüs.
- Emre, A. (2007). Dil, Doğa ve Tarih İçinde 'Hızla Akan Irmak' Cahit Zarifoğlu Şiirinde Destansı Anlatım, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 165-171.
- Fethi, A. (2007). Daralan Vakitler, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 102-105.
- Haksal, A. H. (2015). *Zarif Şair Cahit Zarifoğlu*, İstanbul: İz.
- Kahraman, A. (2003). Toprağı Gezen Kökler, Âlim Kahraman (Ed.), *Cahit Zarifoğlu Yürek Safında Bir Şair* (71-76). İstanbul: Kaknüs.
- Karakoç, S. (2004). *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş.
- Karpat, H. K. (2009). *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*. İstanbul: Timaş.
- Kısakürek, N. F. (2015). *Çile*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Koç, T. (2003). Cahit Zarifoğlu ve Şiiri, Âlim Kahraman (Ed.), *Cahit Zarifoğlu Yürek Safında Bir Şair* (63-69). İstanbul: Kaknüs.
- Onaran, M. Ş. (2007). Cahit Zarifoğlu'nun Günlüklerinde Yaşamının Anlamı, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 61-68.
- Özdenören, R. (2007). Kuşbakışı, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 8-37.
- Şakar, C. (2007). Cahit Zarifoğlu: Daima Bir Başlangıç Vardır, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 43-47.
- Taşcıoğlu, Y. (2003). Cahit Zarifoğlu'nun İşaret Çocukları Kitabındaki Şiirlerde Temel Yapı Oluşturma Tekniği Olarak Koşutluk ve Yinelemeler, Âlim Kahraman (Ed.), *Cahit Zarifoğlu Yürek Safında Bir Şair* (63-69). İstanbul: Kaknüs.
- Topçu, N. (2014). *İslâm ve İnsan, Mevlana ve Tasavvuf*, İstanbul: Dergâh.
- Tökel, İ. (2007). Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Şiirlerinde Geleneksel ve Modern Dünya, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 288-291.

- Ünal, H. (2007). K nh, Küll ve Kütikül: Cahit Zarifoğlu Őiri, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu  zel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 125-143.
- Yetiş, İ. (2007). "Yaşamak" Serüveni, *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu  zel Sayısı*, 126/ 127/ 128, 69-70.
- Zarifoğlu, C. (2009). *Okuyucularla*, İstanbul: Beyan.
- Zarifoğlu, C. (2014). *Konuşmalar*, İstanbul: Beyan.
- Zarifoğlu, C. (2015a). *Ağaçokul*, İstanbul: Beyan.
- Zarifoğlu, C. (2015b). *Şiirler*, İstanbul: Beyan.
- Zarifoğlu, C. (2015c). *Yaşamak*, İstanbul: Beyan.
- Zarifoğlu, C. (2016). *Gülücük*, İstanbul: Beyan.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Sibel AKÇA

Doğum Yeri ve Yılı : Kırşehir, 18.07.1987

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : sibelselcuk-87@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı

Mesleki Deneyim

Ağaçören Çok Programlı Anadolu Lisesi

2012-2014

Kaman 15 Temmuz Şehitleri Anadolu Lisesi

2014-(Hâlen)